

Schriftuurlijke wegwijzer

voor onbekommerden, overtuigden en gelovigen

Worden de onbekommerden naar het Woord van de Heere tot overtuiging bestuurd, overtuigden naar het Evangelie tot de staat der genade opgeleid en gelovigen naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond onderricht en onderwezen om in hun genadestaat bevestigd te worden en om in de heiligmaking te vorderen.

Voor minder ervarenen in de vorm van vragen en antwoorden opgesteld

door

Eduard Meiners

In zijn leven predikant te Emden

DERDE DRUK

T' EMDEN

Gedrukt bij J. BRANTGUM, drukker en boekverkoper bij de Beurs. 1753

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2003

Joh. 16:8: En Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde,
en van gerechtigheid en van oordeel.

Matth. 11:28: Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt,
en Ik zal u rust geven.

Ps. 35:3: Zeg tot mijn ziel: Ik ben uw Heil.

Ps. 71:14,16: Ik zal geduriglijk hopen en zal al Uw lof nog groter maken.
Ik zal heengaan in de mogendheden des Heeren HEEREN.

Ps. 43:3: Zend Uw licht en Uw waarheid, dat die mij leiden,
dat zij mij brengen tot den berg Uwer heiligheid en tot Uw woningen.

Uitgegeven na voorgaande onderzoeking en goedkeuring van het E. Coetus binnen
Emden.

Meiners publiceerte o.a.:

Kort ontwerp van de Leere der Waarheit, of de Oost-Vriesche Catechismus; Embden,
1727

Kort ontwerp van de Praktyk des Christendoms; Groningen 1734

Oostvrieschlandts Kerkelyke geschiedenissen; deel I; Groningen, 1738

Verklaring van Paulus 'brief aan de Romeinen; 4 delen; Emden, 1741-1746

Christus alles en in allen; Utrecht, 1779

Inhoud

Voorrede aan de lezer	7
Hoofdstuk 1. Onbekommerden naar het Woord van de Heere tot overtuiging geleid	8
<i>Vraag: Tot welk doel is de mens door God geschapen?</i>	8
<i>Vr. Kan de mens na de val dat doel beantwoorden?</i>	8
<i>Vr. Hoe bestaat dan de mens van nature?</i>	8
<i>Vr. Bestaan zo alle mensen van nature?</i>	9
<i>Vr. Welke dingen kunnen als oorzaken van deze verscheidenheid aangemerkt worden?</i>	9
<i>Vr. In welke onbekeerden heeft het wortelkwaad meer de overhand gekregen?</i>	9
<i>Vr. In welke onbekeerden heeft het wortelkwaad minder de overhand gekregen?</i>	11
<i>Vr. Bevinden zich niet alle mensen van nature in een rampzalige toestand en zal hun einde niet verschrikkelijk zijn als zij in die staat sterven?</i>	11
<i>Vr. Is er dan voor onbekeerden geen kans meer om behouden te worden; is alle hoop van zalig te kunnen worden hun voor eeuwig afgesneden?</i>	12
<i>Vr. Wie kan, wie moet dan de zondaar overtuigen?</i>	13
Hoofdstuk 2. Overtuigden naar de inhoud van het Evangelie opgeleid tot de staat der genade	16
<i>Vr. Wie verstaat ge door overtuigden?</i>	16
<i>Vr. Toon nader aan, hoe het met deze overtuigden gesteld is?</i>	16
<i>Vr. Moet er overtuiging voorafgaan, zal iemand tot de staat der genade geraken?</i>	16
<i>Vr. Wat hebben overtuigden tot hun onderrichting in acht te nemen?</i>	17
<i>Vr. Kan wel onfeilbaar gezegd worden dat de overtuiging doorbreken zal tot ware genade?</i>	18
<i>Vr. Hoe moeten overtuigden niet behandeld worden?</i>	18
<i>Vr. Mag en moet men degene die wezenlijk overtuigd zijn aanstonds naar Jezus wijzen?</i>	20
<i>Vr. Is het dan niet gevaarlijk voor overtuigden om zonder grond gerust te worden als men hen zo aanstonds naar Jezus wijst?</i>	20
<i>Vr. Wat zijn de gewoonste en voornaamste bezwaren van overtuigden?</i>	21
<i>Vr. Wat is het eerste bezwaar?</i>	21
<i>Vr. Wat is het tweede bezwaar?</i>	21
<i>Vr. Wat is het derde bezwaar?</i>	22
<i>Vr. Wat is het vierde bezwaar?</i>	22
<i>Vr. Wat is het vijfde bezwaar?</i>	23
<i>Vr. Wat is het zesde bezwaar?</i>	23
<i>Vr. Wat is het zevende bezwaar?</i>	23
<i>Vr. Wat is het achtste bezwaar?</i>	24
<i>Vr. Waar hebben overtuigden zich voor te hoeden?</i>	24
<i>Vr. Welke middelen hebben overtuigden waar te nemen?</i>	25
<i>Vr. Hoe moeten overtuigden de genoemde middelen gebruiken?</i>	27
<i>Vr. Wanneer gaan overtuigden onder het gebruik van de middelen door de zaligmakende werking van de Geest uit de staat van de natuur over tot de staat der genade?</i>	28
<i>Vr. Waarin bestaat nu het gelovig aannemen van Christus door een waarachtig geloof?</i>	30
<i>Vr. Hoe worden overtuigden door de Geest van de Heere herboren?</i>	32

<i>Vr. Hoe bekeren overtuigden zich door de Geest van de Heere?</i>	33
---	----

Hoofdstuk 3. Gelovigen, herborenen en bekeerden onderricht om in hun genadestaat bevestigd te worden. 35

<i>Vr. Hoe is het met de staat waartoe gelovigen, herborenen en bekeerden overgaan, gelegen?</i>	35
<i>Vr. Durven alle gelovigen, herborenen en bekeerden hun staat zo wel aanmerken en zijn zij allen en altijd daarvan verzekerd?</i>	35
<i>Vr. Wat zijn de oorzaken van het twijfelen van de gelovigen aan hun genadestaat?</i>	36
<i>Vr. Wat zijn de voornaamste redenen waarom de gelovigen aan hun staat twijfelen?</i>	36
<i>Vr. Wat hebben gelovigen tot hun leiding in acht te nemen om onder de bewerking van de Heilige Geest tot de verzekering van hun staat te geraken?</i>	38
<i>Vr. Waaruit kunnen gelovigen als zij door Gods Woord en Geest krachtig en gevoelig van hun staat verzekerd worden, weten dat die verzekering echt is en geen wijsmaking van de satan of van het arglistig hart?</i>	39
<i>Vr. Geeft God aan de gelovigen niet deze en gene plaatsen uit het Oude en Nieuwe Testament die dienen tot hun verzekering, enz. En hoe is het daarmee gelegen?</i>	40
<i>Vr. Wat hebben verzekerden te behartigen om de verzekering te behouden en te bevorderen?</i>	40
<i>Vr. Hoe moeten verzekerden de zwakke en twijfelmoedige gelovige zielen versterken en vertroosten?</i>	41

Hoofdstuk 4. Gelovigen, herborenen en bekeerden onderwezen om in de heiligmaking te vorderen..... 42

<i>Vr. Hoe kan en moet de heiligmaking worden aangemerkt?</i>	42
<i>Vr. Toon dit wat nader aan?</i>	42
<i>Vr. Op welke wijze zetten de gelovigen hun heiligmaking voort?</i>	43
<i>Vr. Zijn dan de gelovigen verplicht tot de beoefening van Godzaligheid of tot de bevordering van heiligmaking?</i>	44
<i>Vr. Hoe moet ondertussen de verplichting van de gelovigen naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond opgevat worden?</i>	46
<i>Vr. Mogen en moeten leraren de gelovigen hun verplichting voorhouden?</i>	48
<i>Vr. Hoe hebben gelovigen zich volgens hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te gedragen omtrent de oude mens, de inwendige zonde of de nog aanklevende verdorvenheid en de zondige daden die daaruit voortkomen?</i>	49
<i>Vr. Hoe hebben de gelovigen zich volgens hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te gedragen omtrent de zonden die in het hart omgaan en naar buiten bedreven zijn?</i>	50
<i>Vr. Mogen gelovigen zich wel tevreden stellen met de gedachte dat God van eeuwigheid besloten heeft de zonden, en zo ook hun zonden, heilig toe te laten en dat dus volgens dat besluit van God ook hun zonden hebben moeten geschieden?</i>	52
<i>Vr. Hoe hebben gelovigen zich betamelijk te gedragen omtrent Gods heilige en wijze bestelling dat er altijd nog zonden, zelfs in de allerheiligste, daarom ook in hen, hier op aarde overblijven?</i>	52
<i>Vr. Mogen gelovigen zich wel meteen gerust stellen op hun begane zonden met de gedachte dat Jezus voor deze volkomen betaald heeft, dat de Vader hun deze in de rechtvaardigmaking heeft kwijt gescholden en daaruit besluiten dat zij niet nodig hebben opnieuw om de vergeving van de begane zonden in boetvaardigheid en geloof aan te houden?</i>	53

<i>Vr. Hoe hebben gelovigen zich volgens hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te gedragen omtrent de oefening van de Godzaligheid of allerlei christelijke deugden?</i>	<i>54</i>
<i>Vr. Hoe dan ten eerste?</i>	<i>55</i>
<i>Vr. Hoe ten tweede?</i>	<i>55</i>
<i>Vr. Hoe ten derde?</i>	<i>56</i>
<i>Vr. Hoe ten vierde?</i>	<i>56</i>
<i>Vr. Hoe ten vijfde?</i>	<i>56</i>
<i>Vr. Hoe ten zesde?</i>	<i>57</i>
<i>Vr. Hoe ten zevende?</i>	<i>58</i>
<i>Vr. Waarvoor hebben gelovigen zich zorgvuldig in en door de genade van de Heere te hoeden?</i>	<i>58</i>
<i>Vr. Waarvoor ten eerste?</i>	<i>59</i>
<i>Vr. Waarvoor ten tweede?</i>	<i>60</i>
<i>Vr. Waarvoor ten derde?</i>	<i>62</i>
<i>Vr. Waarvoor ten vierde?</i>	<i>63</i>
<i>Vr. Waarvoor ten vijfde?</i>	<i>63</i>
<i>Vr. Waarvoor ten zesde?</i>	<i>64</i>
<i>Vr. Waarvoor ten zevende?</i>	<i>64</i>
<i>Vr. Waarvoor ten achtste?</i>	<i>65</i>
<i>Vr. Waarvoor ten negende?</i>	<i>65</i>
<i>Vr. Waarvoor ten tiende?</i>	<i>66</i>
<i>Vr. Waarvoor ten elfde?</i>	<i>66</i>
<i>Vr. Hoe heeft men zich te gedragen omtrent degenen die zich aan één of ander van de opgetelde zonden en gebreken zeker schuldig maken?</i>	<i>67</i>

Voorrede aan de lezer

Het opschrift van dit werkje wijst genoegzaam de inhoud ervan aan. Er zijn belangrijke redenen waarom men van zulke zaken heeft te spreken en te schrijven in deze dagen, ook in ons land. Dat zullen, menen we, verstandigen en Godvruchtigen graag toestemmen. Of wij hier overeenkomstig het Evangelie en de bevinding van de vromen geschreven hebben, dat mogen de voornoemden beoordelen.

Sommige dingen hebben we uit onze *Praktijk des Christendoms* overgeschreven, omdat we denken dat velen dit boekje zullen kopen en lezen die juist het eerste niet bezitten.

Onze wens en bede tot God in Christus naam is dat Hij dit werkje daartoe gelieve te zegenen, waartoe het met Zijn hulp is opgesteld.

Hoofdstuk 1. Onbekommerden naar het Woord van de Heere tot overtuiging geleid

Vraag: Tot welk doel is de mens door God geschapen?

Antwoord: Tot geen ander doel, dan om God te verheerlijken. Dat is: om Hem te kennen, erkennen, lief hebben, vrezen, loven en dienen en zo in Zijn gemeenschap hier en namaals zalig te zijn, Spr. 16:4: *De HEERE heeft alles gewrocht om Zijns Zelfs wil.* Rom. 11:36: *Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

Vr. Kan de mens na de val dat doel beantwoorden?

Antw. Op geen enkele wijze, want de zonde heeft hem helemaal bedorven en buiten staat gesteld, Gen. 6:5: *En de HEERE zag, dat de boosheid des mensen menigvuldig was op de aarde en al het gedichtsel der gedachten zijns harten te allen dage alleenlijk boos was.* Rom. 8:7: *Daarom dat het bedenken des vleses vijandschap is tegen God; want het onderwerpt zich der wet Gods niet; want het kan ook niet.*

Vr. Hoe bestaat dan de mens van nature?

Antw. Op deze wijze:

1. Zijn verstand is verduisterd, Ef. 4:18 en 5:8. In geestelijke zaken is hij blind, 1 Kor. 2:14: *Maar de natuurlijke mens begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden.* Maar in kwade dingen, die de vervulling van zijn begeerten raken, is hij heel vlug en schrander van begrip, Jer. 4:22: *Zekerlijk, Mijn volk is dwaas, Mij kennen zij niet; het zijn zotte kinderen en zij zijn niet verstandig; wijs zijn zij om kwaad te doen, maar goed te doen weten zij niet.* De gedachten en het geheugen zijn met tijdelijke dingen opgevuld.

2. Zijn oordeel is verkeerd en dwaalt. Wat hij gering moet schatten, acht hij hoog en neemt hij ter harte. Hij bedenkt aardse dingen, Fil. 3:19. Wat hij hoog moet waarderen, staat laag bij hem te boek en wordt door hem versmaad, Hos. 8:12: *Ik schrijf hem de voortreffelijkheden Mijner wet voor, maar die zijn geacht als wat vreemds.*

3. Zijn wil is afkerig van het goede en genegen tot het kwade, Micha 3:2: *Zij haten het goede en hebben het kwade lief.*

4. Zijn hartstochten zijn ongeregeld en verward, Jes. 57:20: *Doch de goddelozen zijn als een voortgedreven zee, want die kan niet rusten, en haar wateren werpen slijk en modder op.*

5. Zijn lichaam is een lichaam der zonde en des doods, Rom. 6:6 en 7:24, voor zover het een bekwame woonstede is voor de zondige ziel, erdoor misbruikt wordt, en door de uiterlijke verlangens de kwade begeerlijkheden voedsel verschaft, Matth. 5:21,30 en Rom. 6:13.

6. Hij is geestelijk dood, Ef. 2:1: *En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.* Onmachtig ten goede, 2 Kor. 3:5: *Niet dat wij van onszelven bekwaam zijn iets te denken als uit onszelven; maar onze bekwaamheid is uit God.* En krachteloos om zichzelf te redden, Matth. 16:26: *Wat zal een mens geven tot lossing van zijn ziel? Hij heeft niets.*

7. Hij is een slaaf van de zonde, Joh. 8:34: *Jezus antwoordde hun: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: Een iegelijk die de zonde doet, is een dienstknecht der zonde.*

8. Hij is geheel onrein en walgelijk, Ezech. 16:4,5: *En aangaande uw geboorten: ten dage als gij geboren waart, werd uw navel niet afgesneden; en gij waart niet met water gewassen, toen Ik u aanschouwde; gij waart ook geenszins met zout gewreven noch in windelen gewonden. Geen oog had medelijden over u, om u één van deze dingen te doen, om zich over u te erbarmen; maar gij zijt geworpen geweest op het vlakke des velds, om de walgelijkheid van uw ziel, ten dage, toen gij geboren waart.*

Tit. 1:15: *Alle dingen zijn wel rein den reinen, maar den bevleekten en ongelovigen is geen ding rein, maar beide hun verstand en consciëntie zijn bevleekt.*

9. Hij is vervreemd van Gods gemeenschap, zonder God, Ef. 2:12.

10. Hij is een kind des toorns van nature, Ef. 2:3. En met de gehele wereld voor God verdoemelijk, Rom. 3:19. Waardig alle tijdelijk, geestelijke en eeuwige straffen.

11. Hij is onder dit alles gerust, zorgeloos en onbekommerd, Spr. 23:34: *En gij zult zijn, gelijk een, die in het hart van de zee slaapt; en gelijk een, die in het opperste van den mast slaapt.* Amos 6:1: *Wee den gerusten te Sion en den zekeren op den berg van Samaria.*

Vr. Bestaan zo alle mensen van nature?

Antw. Zeker! Rom. 3:10-18: *Er is niemand rechtvaardig, ook niet één; Er is niemand die verstandig is, er is niemand die God zoekt; Allen zijn zij afgeweken, te zamen zijn zij onnut geworden; er is niemand die goed doet, er is ook niet tot één toe. Hun keel is een geopend graf; met hun tongen plegen zij bedrog; slangenvenijn is onder hun lippen; Welker mond vol is van vervloeking en bitterheid; Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten; Vernieling en ellendigheid is in hun wegen; En den weg des vredes hebben zij niet gekend. Er is geen vreze Gods voor hun ogen.*

Ten opzichte van het gemis van het geestelijke leven en van het wortelkwaad van de verdorvenheid die in het hart huisvest, zijn alle mensen van nature aan elkaar gelijk. Maar voor zover dat kwaad zich in sommigen verder uitzet en meer naar buiten openbaart als in anderen wordt er een grote verscheidenheid onder hen gevonden. Niet alleen is de één tot deze zonde meer genegen en de ander tot gene, maar sommigen zijn bij uitstek goddeloos, rechte palen boven water, anderen zo niet.

Vr. Welke dingen kunnen als oorzaken van deze verscheidenheid aangemerkt worden?

Antw. De volgende:

1. Het temperament of de bloedgestalte van het lichaam die zeer verscheiden en veranderlijk is.
2. Een goede of kwade opvoeding.
3. Kwade of goede voorbeelden en gezelschappen.
4. Kwade, algemene en oude gewoonten of een algemene zedige en geschikte levenswijze van degenen in het midden van wie men woont.
5. Verscheidenheid van ouderdom, geslacht en beroep.
6. Een wakende of slapende en toegeschroeiende consciëntie.
7. Een slappe of ernstige bediening van het Woord.
8. De handelingen van God waardoor Hij sommigen heilig en rechtvaardig aan zichzelf overgeeft en anderen door Zijn algemene genade beteuvelt en weerhoudt.
9. De aard van de verdorvenheid die als de kanker voortteelt als ze niet weerstaan wordt, Openb. 22:11: *Die onrecht doet, dat hij nog onrecht doe; en die vuil is, dat hij nog vuil worde.*

Vr. In welke onbekeerden heeft het wortelkwaad meer de overhand gekregen?

Antw. In degenen:

1. Die geheel onkundig en onverstandig zijn omtrent Goddelijke zaken, geen kennis hebben, ja deze verwerpen en er in het allerminste geen werk van maken, Hos. 4:6 en 8:12: *Ik schrijf hem de voortreffelijkheden Mijner wet voor, maar die zijn geacht als wat vreemds.* Deze mensen worden in de Heilige Schrift bij de redeloze beesten vergeleken, zoals bij de paarden en de muilezels, Ps. 32:9. Bij het veulen van een woudezel, Job. 11:12. Bij een botte duif, Hos. 7:11. Ja erger dan deze aangemerkt, Jes. 1:3: *Een os kent zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns heren; maar Israël heeft geen kennis, Mijn volk verstaat niet.* Jer. 8:7: *Zelfs een ooievaar aan den hemel weet zijn gezette tijden, en een tortelduif en kraan en zwaluw nemen den tijd hunner aankomst waar, maar Mijn volk weet het recht des HEEREN niet.*

2. Die gerust en zorgeloos zijn, zodat zij hun zielsstaat niet ter harte nemen, denkende dat het nakende kwaad hun óf niet zal overkomen, Deut. 29:19: *En het geschiede, als hij de woorden dezès vloeks hoort, dat hij zichzelf zegene in zijn hart, zeggende: Ik zal vrede hebben, wanneer ik schoon naar mijns harten goeddunken zal wandelen om den dronkene te doen tot den dorstige. óf een lange tijd zal achterblijven.* Dit noemt de Heilige Schrift de boze dag ver stellen, Amos 6:3, Spr. 23:34: *En gij zult zijn, gelijk een, die in het hart van de zee slaapt; en gelijk een, die in het opperste van den mast slaapt.* 1 Thes. 5:3: *Want wanneer zij zullen zeggen: Het is vrede en zonder gevaar; dan zal een haastig verderf hun overkomen, gelijk de barensnood een bevruchte vrouw, en zij zullen het geenszins ontvlieden.*

3. Die in openbare goddeloosheid leven, bedrijvende de werken van het vlees die openbaar zijn, Gal. 5:19. En dat onbeschaamd, de zonden vrij uitsprekende en erop roemende, Ps. 52:3, Jes. 3:9: *Het gelaat huns aangezichts getuigt tegen hen en hun zonden spreken zij vrijuit, gelijk Sódóm; zij verbergen ze niet. Wee hunlieder ziel; want zij doen zichzelf kwaad.* Jer. 3:3: *Maar gij hebt een hoerenvoorhoofd, gij weigert schaamrood te worden.* en 6:15: *Zijn zij beschaamd, omdat zij gruwel bedreven hebben? Ja, zij schamen zich in het minst niet, weten ook niet van schaamrood te maken; daarom zullen zij vallen onder de vallenden; ten tijde als Ik hen bezoeken zal, zullen zij struikelen, zegt de HEERE.*

4. Die hard en ongevoelig zijn; hebbende een onbesneden hart, Jer. 9:26, Hand. 7:51, een stenen hart, Ezech. 36:26, een diamanten hart, Zach. 7:12. Die Gods lankmoedigheid misbruiken, Rom. 2:4,5: *Of veracht gij den rijkdom Zijner goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende, dat de goedertierenheid Gods u tot bekering leidt? Maar naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart vergadert gij uzelfen toorn als een schat in den dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeels Gods.* Pred. 8:11: *Omdat niet haastiglijk het oordeel over de boze daad geschiedt, daarom is het hart van de kinderen der mensen in hen vol van kwaad te doen.* Die Gods Raad verwerpen, die in de Heilige Schrift voorgedragen wordt, Spr. 1:25: *En hebt al Mijn raad verworpen en Mijn bestraffing niet gewild.* Die naar Gods oordelen helemaal niet vragen en daaronder zelfs goddelozer worden, 2 Kron. 28:22: *Ja, ten tijde als men hem benauwde, zo maakte hij des overtredens tegen den HEERE nog meer; dit was de koning Achaz.* Jes. 1:5: *Waartoe zoudt gij meer geslagen worden? Gij zoudt des afvals des te meer maken; het ganse hoofd is krank en het ganse hart is mat.* Jer. 5:3: *O HEERE, zien Uw ogen niet naar waarheid? Gij hebt hen geslagen, maar zij hebben geen pijn gevoeld; Gij hebt hen verteerd, maar zij hebben geweigerd de tucht aan te nemen; zij hebben hun aangezichten harder gemaakt dan een steenrots, zij hebben geweigerd zich te bekeren.*

5. Die geslagen vijanden zijn van God, Job 15:25,26: *Want hij strekt tegen God zijn hand uit, en tegen den Almachtige stelt hij zich geweldiglijk aan. Hij loopt tegen Hem aan met den hals, met zijn dikke hoogverheven schilden.* Wensende in hun harten dat er geen God was, Ps. 14:1. Loochenende Zijn voorzienigheid, Zef. 1:12: *En het zal geschieden te dien tijde, Ik zal Jeruzalem met lantaarnen doorzoeken; en Ik zal bezoeking doen over de mannen die stijf geworden zijn op hun droesem, die in hun hart zeggen: De HEERE doet geen goed en Hij doet geen kwaad.* Spottende met Zijn boden, 2 Kron. 36:16: *Maar zij spotten met de boden Gods en verachten Zijn woorden; zij verleidden zichzelf tegen Zijn Profeten; totdat de grimmigheid des HEEREN tegen Zijn volk opging, dat er geen helen aan was.* En met de woorden van de Heere, 2 Petr. 3:3,4: *Dat in het laatste der dagen spotters komen zullen, die naar hun eigen begeerlijkheden zullen wandelen. En zeggen: Waar is de belofte Zijner toekomst? Want van dien dag, dat de vaders ontslapen zijn, blijven alle dingen alsof gelijk van het begin der schepping.* Die geslagen vijanden zijn van de Godsvrucht, 2 Petr. 2:12: *Dewijl zij lasteren hetgeen zij niet verstaan, zullen ze in hun verdorvenheid verdorven worden.* Die geslagen vijanden zijn van de Godzaligen, ze haten, lasteren en verdrukken, Jes. 59:14,15: *Daarom is het recht achterwaarts geweken en de*

gerechtigheid staat van verre; want de waarheid struikelt op de straat, en wat recht is, kan er niet ingaan. Ja, de waarheid ontbreekt er, en wie van het boze wijkt, stelt zich tot een roof; en de HEERE zag het, en het was kwaad in Zijn ogen, dat er geen recht was. Joh. 15:21: Maar al deze dingen zullen zij u doen om Mijns Naams wil, omdat zij Hem niet kennen, Die Mij gezonden heeft.

Vr. In welke onbekeerden heeft het wortelkwaad minder de overhand gekregen?

Antw. In de volgende:

1. Die kennis hebben en zoeken te verkrijgen van God en Goddelijke dingen en dus de weg van de gerechtigheid kennen, 2 Petr. 2:21.

2. Die eerbaar en burgerlijk leven, de besmettingen van de wereld ontvloten zijn, 2 Petr. 2:20.

3. Die de middelen van de genade waarnemen en zich zo uiterlijk godsdienstig gedragen. Zij horen en lezen Gods Woord, zij gaan ten Avondmaal, zij bidden, zij geven aalmoezen aan de armen, zij laten een ieder houden wat hen toekomt, zij voegen zich bij de vromen, enz, Jes. 58:2: *Hoewel zij Mij dagelijks zoeken, en een lust hebben aan de kennis Mijner wegen, als een volk, dat gerechtigheid doet en het recht zijns Gods niet verlaat, vragen zij Mij naar de rechten der gerechtigheid; zij hebben een lust tot God te naderen. Ezech. 33:31,32: En zij komen tot U gelijk het volk pleegt te komen, en zitten voor uw aangezicht als Mijn volk, en horen uw woorden, maar zij doen ze niet; want zij maken liefkozingsen met hun mond, maar hun hart wandelt hun gierigheid na. En zie, gij zijt hun als een lied der minne, als een die schoon van stem is of die wèl speelt; daarom horen zij uw woorden, maar zij doen ze niet.* Zij worden nu en dan wel eens bewogen, storten tranen, klagen over hun staat, enz.

4. Die slechts nabijchristenen zijn, Mark. 12:34: *En Jezus ziende, dat hij verstandiglijk geantwoord had, zeide tot hem: Gij zijt niet verre van het Koninkrijk Gods.* Hand. 26:28: *En Agrippa zeide tot Paulus: Gij beweegt mij bijna een Christen te worden.* Tijdgelovigen, Matth. 13:21: *Doch hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is voor een tijd; en als verdrukking of vervolging komt om des Woords wil, zo wordt hij terstond geërgerd.* Geveinsden, Job 8:13,14: *En de verwachting des huichelaars zal vergaan. Van denwelken zijn hoop walgen zal; en zijn vertrouwen zal zijn een huis der spinnenkop.* Die kunnen verdeeld worden in grove en minder grove. Grove huichelaars zijn die bewustheid hebben van hun genadeloze staat en van de bedrieglijkheid van hun gedrag. Zij gedragen zich evenwel voor de mensen zo alsof zij het met God, Godsvrucht en Godvruchtigen waarlijk houden, terwijl zij ondertussen wel weten dat zij het voor God noch zijn, noch zijn willen wat zij schijnen te zijn, maar enkel en alleen het daarop toelagen om mensen te bedriegen en tijdelijk voordeel te behalen. Zodanigen waren de valse profeten, die de haren mantel aandeden om te liegen, Zach. 13:4. De farizeeën in Christus dagen, Matth. 6:4, Luk. 16:15. En Judas de verrader, Matth. 26:15,25. Minder grove huichelaars zijn die menen dat zij wel met God staan en dat hun bedrijf oprecht is. Zodanigen zijn de dwaze maagden gelijk, Matth. 25:1-11. Zij zijn moeilijk te ontdekken en te overtuigen en voorwerpen van innig medelijden.

Vr. Bevinden zich niet alle mensen van nature in een rampzalige toestand en zal hun einde niet verschrikkelijk zijn als zij in die staat sterven?

Antw. Buiten alle twijfel! Daarom wordt het wee en de vloek zo vaak over hen uitgedonderd in de Heilige Schrift, Jes. 3:11: *Wee den goddeloze, het zal hem kwalijk gaan; want de vergelding zijner handen zal hem geschieden.* Gal. 3:10: *Want zovelen als er uit de werken der wet zijn, die zijn onder den vloek; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen.*

Ten eerste. Hun toestand in dit leven is rampzalig, want zij missen alles wat waarlijk goed is en de holle begeerten van de ziel vervullen kan. Namelijk God, Ef. 2:12. Zijn kostelijk beeld, Rom. 3:23. Al de heilgoederen van het genadeverbond, Ef. 2:12 en 4:18. Het is wel waar dat dit gemis hun niet ter harte gaat, maar dat komt door hun blindheid en ongevoeligheid. De verdoemden in de hel erkennen het, maar te laat. De genieting van de wereld doet hun aan dit gemis niet denken, maar in de hel zal die genieting ophouden en daarom hebben de verdoemden in de hel een gevoelige erkenning van dit gemis. Hebben zij iets naar de wereld, eer, aanzien, rijkdom, weelde, enz.; dat alles is vervloekt, Mal. 2:2. En het brengt geen wezenlijk heil toe in leven en sterven, Spr. 11:4: *Goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid.* Zij liggen onder Gods blakende toorn, die onbegrijpelijk en onuitsprekelijk verschrikkelijk is, Ps. 90:11: *Wie kent de sterkte Uws toorns en Uw verbolgenheid, naar dat Gij te vrezen zijt?* Nah. 1:2,6: *Een ijverig God en een Wreker is de HEERE, een Wreker is de HEERE en zeer grimmig; een Wreker is de HEERE aan Zijn wederpartijders, en Hij behoudt den toorn aan Zijn vijanden. Wie zal voor Zijn gramschap staan, en wie zal voor de hittigheid Zijns toorns bestaan? Zijn grimmigheid is uitgestort als vuur, en de rotsstenen worden van Hem vermorzeld.* En geen wonder! Het is de toorn van de alwijze, almachtige, rechtvaardige, onveranderlijke en eeuwige God. Daarom wordt deze in de Heilige Schrift vergeleken bij een verterend vuur en eeuwige gloed, Deut. 32:22, Jes. 33:14. Bij een pijnlijk onweder des HEEREN, Jer. 23:19. Bij de droesem van een vergiftige drank, Ps. 75:9, Jer. 25:15,16. Bij dodelijke wapens, Ps. 7:12-14. Bij het woeden van een felle leeuw, luipaard en beer, die van jongen beroofd is, Hos. 13:7,8.

Ten tweede. In hun sterven moeten zij alles verlaten, naakt heengaan, Job 1:24. De dood als een koning der verschrikkingen tegemoet treden, Job 18:14. En door hem als een deur in de helse poel stappen.

Ten derde. Gestorven zijnde, komen zij naar de ziel onmiddellijk in de afgrond van de hel. Hoe vreemd hen dit zal voorkomen, kan men zich gemakkelijk voorstellen. Doorgaans dromen zij hier nergens anders van dan van hemel en zaligheid, maar zij zullen uit die droom dan onzacht wakker worden en zich jammerlijk in hun verwachting zien teleurgesteld, Luk. 16:23: *En de rijke stierf ook, en werd begraven. En als hij in de hel zijn ogen ophief, zijnde in de pijn, zag hij Abraham van verre, en Lázarus in zijn schoot.* Verder zullen hun lichamen eens weder opstaan tot versmading en eeuwige afgrijzing, Dan. 12:2. En als zij in het laatste oordeel het vonnis van de verdoemenis ontvangen hebben, Matth. 25:34, zullen zij met ziel en lichaam in de hel geworpen en daar met de duivelen eindeloos onder een altijd durend gemis van Godsgemeenschap gepijnigd worden, 2 Thess. 1:8,9: *Met vlamvend vuur wraak doende over degenen die God niet kennen, en over degenen die het Evangelie van onzen Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn; Dewelke zullen tot straf lijden het eeuwig verderf, van het aangezicht des Heeren en van de heerlijkheid Zijner sterkte.* Openb. 14:11: *En de rook van hun pijniging gaat op in alle eeuwigheid.*

Dit en wat daarvan nog meer zou kunnen gezegd worden, zal zeker alle mensen die genadeloos sterven overkomen, hoe zeer zij zich het tegendeel ook zoeken wijs te maken door zich te sussen met Gods genade en barmhartigheid, te steunen op uiterlijkheden, enz. God is immers heilig, rechtvaardig en waarachtig en met krenking van die volmaaktheden kan noch wil Hij aan zondaren genade bewijzen, Ex. 34:7, 1 Sam. 15:29, Ps. 5:5-7.

Vr. Is er dan voor onbekeerden geen kans meer om behouden te worden; is alle hoop van zalig te kunnen worden hun voor eeuwig afgesneden?

Antw. Neen toch! Hetgeen voor engelen en mensen onmogelijk was, dat was bij de Heere mogelijk. Die heeft van eeuwigheid Zijn Zoon tot Borg en Middelaar aangesteld om aan Zijn gerechtigheid in de tijd te voldoen. De Zoon heeft de borgtocht op Zich genomen en de Heilige Geest wilde de verdiensten van de Zoon de

zondaar krachtdadig toepassen. Dit is de Raad des Vredes, waarvan wij lezen in Zach. 6:13. Volgens dat eeuwig bestek van de Drie-Enige menslievende God kwam de Zoon in de volheid des tijds in de wereld en Hij voldeed aan de eis van de Goddelijke gerechtigheid door Zijn lijdende en doende gehoorzaamheid; alles lijdende wat de zondaar lijden moest en alles doende wat de zondaar doen moest, zou hem naar de inhoud van het werkverbond het recht ten leven worden toegekend, Gal. 3:13, Rom. 5:18, Gal. 4: 4,5: *Maar wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet, opdat Hij degenen die onder de wet waren, verlossen zou, en opdat wij de aanneming tot kinderen verkrijgen zouden.* 1 Joh. 5:6.

Christus Jezus is een gewillig en volkomen Zaligmaker, Hij kan, Hij wil, Hij zal volkomen zaligmaken al degenen die door Hem in waarheid gezaligd willen worden, Jes. 45:22, Matth. 11:28: *Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.* Joh. 6:37: *Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.* Hebr. 7:25: *Waarom Hij ook volkomenlijk kan zalig maken degenen die door Hem tot God gaan, also Hij altijd leeft om voor hen te bidden.* In Hem wil God de Vader met de rampzalige zondaar een verbond der genade en des vredes oprichten, dat eeuwig onveranderlijk is, waarin niets anders dan een vrije genade in Christus heerst, uitblinkt en aan alle kanten doorstraalt, Jes. 55:3: *Want Ik zal met u een eeuwig verbond maken en u geven de gewisse weldadigheden Davids.* Naar dit verbond wil God de Vader, in Christus Jezus, door de Heilige Geest de zondaar overtuigen, met het geloof beschenken, wederbaren, heiligen, sterken, bewaren en eindelijk ten hemel voeren.

Vr. Wie kan, wie moet dan de zondaar overtuigen?

Antw. Dit kan en moet de Heilige Geest doen, Joh. 16:8: *En Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, en van gerechtigheid, en van oordeel.* Die moet door Zijn algemene bewerking de zorgeloze en onbekommerde zondaar uit de slaap van zijn zorgeloosheid doen ontwaken, terwijl de zondaar onbekommerd, ja wel als huppelende naar de hel snelt, zijnde het volk van Laïs gelijk, Richt. 18:7,27.

Ondertussen past het in het allerminste de zondaar niet, terwijl zijn staat zo onuitsprekelijk rampzalig is en er een mogelijkheid om zalig te worden zich voor hem opdoet, zijnde noch aan deze zijde van het graf, om geheel stil te zitten als met de handen over elkaar en lijdelijk werkeloos de overtuiging van de Geest af te wachten. Neen! Neen! De aangeboren zucht tot zijn behoudenis, zijn verplichting die uit Gods bevel aan hem voortvloeit, mitsgaders het onuitsprekelijk belang van de zaak, moeten hem aanzetten, om dat alles te doen, wat hij met zijn redelijke vermogens doen kan. Hij is een tweede van God afhankelijke werkende oorzaak, naar zijn eigen vrije keuze en beraad; of de Heilige Geest, gelijk Hij wel meer gedaan heeft, daaronder tot zijn overtuiging wil komen werken. Wat kan hij dan op deze voet doen? Wat moet hij doen? Het volgende:

1. Hij belijdt, tenminste met zijn mond, de Bijbel te houden voor Gods onfeilbaar Woord. Daarom moet en kan hij deze met zijn redelijk oog inzien en dus uit de Bijbel letterlijk vernemen dat hetgeen door ons vanwege zijn natuurlijke toestand en de kans om zalig te worden herinnerd is, ook waarheid is naar de Bijbel. Hij moet hierbij wat stil staan met zijn gedachten en het stuk redelijk overwegen, mitsgaders het groot belang dat hij er in heeft. Hij moet raad plegen met zijn geweten, dat hem enigszins te kennen zal geven, hoe het met hem toestaat. Dit is te staan op de wegen en toe te zien, Jer. 6:16. Zichzelf nauw te onderzoeken, Zef. 2:1. Zijn hart op zijn wegen te stellen, Hag. 1:7.

2. Hij stelde zich het klein getal voor van hen die zalig zullen worden en vergelijkte het met het groot getal van hen die verloren gaan, en denke daarbij dat hij naar waarschijnlijkheid eerder tot het groot getal als tot het klein getal behoort. Deze gedachte moet immers redelijkerwijze enig nadenken en enige bekommerdheid in hem verwekken. Stel eens dat een grote menigte van mensen vanwege begaan

wanbedrijf tot de dood veroordeeld was, uitgenomen enige weinigen onder hen aan wie het leven geschonken zal worden. Zullen die alle niet voor het bekend is wie pardon ontvangen zullen, bekommerd zijn dat zij sterven moeten, oordelende eerder tot het groot als tot het klein getal te behoren? Zo is het ook hier volgens de Bijbel met de zaak gelegen, Matth. 7:13,14: *Gaat in door de enge poort; want wijd is de poort en breed is de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er, die door dezelve ingaan; want de poort is eng en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelven vinden.*

3. Hij herinnere zich dat volgens de ervaring, naar de Bijbel en het zeggen van zijn eigen geweten de dood hem binnenkort of later en mogelijk onverwacht zal overvallen; dat zijn ziel onsterfelijk en voor een eeuwigheid geschapen is; dat na de dood een eeuwig wel of eeuwig kwalijk zijn op handen is, enz. Hij houde zich in zijn gedachten daarmee vaak en met aandacht bezig. Het is wel waar dat hij daar moeilijk toe komen zal, mits die gedachten hem te naar en te lastig vallen. Maar dat doet niets ter zake, want hij moet het doen, het stuk is zeker en van het uiterste belang voor hem en hij kan het redelijkerwijs doen, net zo goed als hij de gedachten van de ijdelheid aan de hand kan houden; en de heidenen hebben het gedaan, oordelende dat het leven van een wijze bestaat in de gestadige overdenking van de dood.

4. Hij ga de nepen van zijn geweten, die hij zo nu en dan wel eens gewaar wordt niet tegen en zoek ze ook niet te verdrijven door een onmatig gebruik van sterke drank, het bijwonen van lustige gezelschappen, enz. Maar hij denke veel liever of ze niet gegrond zijn en door hem aangemerkt moeten worden als getrouwe waarschuwingen voor een naderend eeuwig verderf.

5. Is hij ooit van zijn leven in een ogenschijnlijk doodsgevaar geweest, hetzij in een zware ziekte, hetzij anderszins en is hij daaruit gered en wel eens wonderbaarlijk gered, hij brenge zich dat menigmaal te binnen, mitsgaders Gods lankmoedigheid en het einde waartoe Hij geopenbaard is, dat geen ander is dan dat hij zich heeft te bekeren, Rom. 2:4: *Of veracht gij den rijkdom Zijner goedertierenheid en verdraagzaamheid, niet wetende, dat de goedertierenheid Gods u tot bekering leidt?*

6. Verneemt hij dat deze en gene van zijn vrienden en anderen voor zijn ogen door de dood worden weggerukt en dat wel eens schielijk onverwacht, hij peinze daarop en denke: Dat kan mij ook overkomen, ben ik wel bereid om te sterven.

7. Voert God Zijn oordelen uit op de aarde, gebeuren er zulke dingen waarin Gods hand zichtbaar uitblinkt, hij geve daar verstandig acht op en bedenke daarbij dat die oordelen verboden zijn van nog verschrikkelijker plagen die alle onbekeerden in eeuwigheid treffen zullen, en dat de gebeurde dingen hem als het ware toeroepen dat hij met een ontzaglijke God te doen heeft, Hand. 16:27-30.

8. Hij leze vlijtig in de Bijbel om er een letterlijk begrip van de weg der zaligheid uit te ontvangen, Joh. 5:39: *Onderzoekt de Schriften, want gij meent in dezelve het eeuwige leven te hebben, en die zijn het, die van Mij getuigen.* Hij vergelijk redelijk en verstandig zijn staat en zijn daden met hetgeen de Bijbel zegt, zowel van de staat en de daden van de onbekeerden als van de bekeerden. En hij make daaruit dan redelijk het besluit op tot welke van die twee soorten hij volgens de Bijbel behoort. Het is weer waar dat hij hier niet graag aan wil, net zo weinig als menig koopman zijn boeken wil nazien om daaruit zijn staat naar de wereld op te maken, als hij vooraf weet, tenminste naar waarschijnlijkheid, dat hij deze onklaar zal bevinden, maar wat helpt hem dat? Hij moet het doen en kan het doen en doet hij het niet, in korte tijd maken anderen hem de rekening. Zo ligt de zaak ook hier. Verder hore hij naarstig het Woord van de Heere en indien er gelegenheid toe is, volge hij die predikanten bijzonder na die het onderscheidenlijk en ernstig behandelen. Denkt hij dat die predikanten het te nauw nemen en te scherp prediken, hij vergelijk redelijkerwijze hun prediken met de Bijbel en zie toe of het ermee overeenkomt of niet, Hand. 17:11: *En dezen waren edeler dan die te Thessalonica waren, als die het Woord ontvingen met alle toegenegenheid, onderzoekende dagelijks de Schriften, of deze dingen alzo waren.* Hij voege hierbij een veelvuldige overdenking van de bijbelse waarheden die

zijn eeuwig heil betreffen, in plaats dat hij zijn gedachten over nietige en zondige dingen gaan laat.

9. Hij begeve zich dikwijls in de eenzaamheid, hij legge zich daar neder, hij bidde zo goed als hij kan tot God om de overtuiging van de Geest en om verdere zaligmakende genade tot geloof, wedergeboorte en bekering. Dit kan hij weer doen en hij moet het doen, het is hem van God voorgeschreven en bevolen, Jes. 55:6,7: *Zoekt den HEERE, terwijl Hij te vinden is; roept Hem aan, terwijl Hij nabij is. De goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten; en hij bekere zich tot den HEERE, zo zal Hij Zich zijner ontfermen, en tot onzen God, want hij vergeeft menigvuldiglijk.* Hand. 8:22: *Bekeer u dan van deze uw boosheid, en bid God, of misschien u deze overlegging uws harten vergeven wierd.* Die uitvluchten dat men er geen tijd voor heeft, dat anderen ons daarom zullen bespotten, enz. gelden helemaal niet, want men heeft vaak tijd genoeg voor andere nodeloze of minder nodige dingen over. En wat anderen als zij het merken daarvan denken of zeggen, dat doet niets, de plicht ligt daar en men moet ze volbrengen, zo goed als men kan.

10. Hij wone de gezelschappen van de Godzaligen bij en begere van hun onderrichting en het voorbede, Hand. 8:24: *Doch Simon antwoordende zeide: Bidt gijlieden voor mij tot den Heere, opdat niets over mij kome van hetgeen gij gezegd hebt.* Ik weet wel dat hij hier zeer moeilijk toe zal komen, aangezien hij dat volk gehaat en voor een geveinsde menigte houdt. Maar wat helpt dat? Hij kan het doen en hij moet het doen, het kan een middel zijn tot zijn overtuiging en behoudenis, Zach. 8:23: *Het zal in die dagen geschieden, dat tien mannen uit allerlei tongen der heidenen grijpen zullen, ja de slip grijpen zullen van één Joodse man, zeggende: Wij zullen met ulieden gaan, want wij hebben gehoord, dat God met ulieden is.* Ook zal hij niet durven zeggen, tenzij hij geheel onbeschaamd en godvergeten is, dat allen die tot dat volk behoren, geslagen huichelaars zijn. De een of andere van hen, die hun woorden bevestigen met een deftige Godzalige wandel die overeenkomt met de Bijbel zal hij noch wel voor ware en oprechte deugdelijke mensen houden. Wil hij zich dan bij de rest niet voegen, zo houde hij zich evenwel bij deze laatsten en hij zoeke uit de omgang met hen nuttigheid te trekken voor zijn ziel.

Ziet deze en dergelijke dingen moet een zorgeloze zondaar betrachten door en met zijn natuurlijke afhankelijke vermogens, of de Heilige Geest te eniger tijd daaronder mocht werken tot zijn overtuiging, gelijk er beweging kwam in de doodsbeenderen, terwijl Ezechiël profeteerde op Gods bevel, Ezech. 37:7: *Toen profeteerde ik, gelijk mij bevolen was, en er werd een geluid, als ik profeteerde, en zie, een beroering; en de beenderen naderden, elk been tot zijn been.* Wij kunnen noch durven hem voor vast te beloven dat het geschieden zal, maar dit kunnen en durven wij met alle vrijmoedigheid betuigen, dat de Heilige Geest daaronder wel gewerkt heeft en het nog wel dagelijks doet en dat er veel meer grond van hoop om overtuigd, bekeerd en behouden te worden zich opdoet voor degenen die deze weg inslaan, als voor degenen die ze hardnekkig van de hand wijzen. En het is ontwijfelbaar dat de laatsten niet de minste verschoning kunnen inbrengen, ja dat zij zich moedwillig en onverantwoordelijk in het eeuwig verderf storten.

Hoofdstuk 2. Overtuigden naar de inhoud van het Evangelie opgeleid tot de staat der genade

Vr. Wie verstaat ge door overtuigden?

Antw. Door overtuigden versta ik zodanige mensen die vanwege hun ontwaakte consciëntie onder de algemene bewerking van de Heilige Geest over hun staat beangstigd en bekommerd zijn. Zodanigen waren de Joden, Hand. 2:37: *En als zij dit hoorden, werden zij verslagen in het hart, en zeiden tot Petrus en de andere apostelen: Wat zullen wij doen mannenbroeders?* En de stokbewaarder, Hand. 16:29,30: *En als hij licht geëist had, sprong hij in en werd zeer bevende en viel voor Paulus en Silas neder aan de voeten. En hen buiten gebracht hebbende, zeide hij: Lieve heren, wat moet ik doen, opdat ik zalig worde?*

Vr. Toon nader aan, hoe het met deze overtuigden gesteld is?

Antw. Het is met zulke overtuigden op de volgende wijze gesteld:

1. Zij hebben een gezicht van hun jammerlijke en genadeloze staat en zo zijn ze enigszins met de verloren zoon tot zichzelf gekomen, Luk. 15:17.
2. Zij zijn overtuigd van hun heilloze staat en erkennen volgens de beschuldiging en veroordeling van hun consciëntie met overreding dat zij verloren moeten gaan, indien ze in de genadetijd er niet uit gered worden, Luk. 15:17: *En tot zichzelf gekomen zijnde, zeide hij: Hoeveel huurlingen mijns vaders hebben overvloed van brood, en ik verga van honger.*
3. Zij hebben daarover verlegen aandoeningen en zielbeangstigende bekommelingen, die in sommigen heftiger zijn en hoger gaan als in anderen, Hand. 2:37: *Als zij (de Joden) dit hoorden, werden zij verslagen in het hart.* Hun hart werd als doorpriemd, met angst en smart doorstoken.
4. Zij klagen, kermen en roepen uit voor God en ook wel voor de mensen: Wat moeten we doen om zalig te worden, Hand. 2:37 en 16:30. Soms hebben ze nacht noch dag rust en storten ze met veel ontsteltenis een vloed van tranen en kunnen ze met David zeggen: *Ik ben moede van mijn zuchten; ik doe mijn bed den gansen nacht zwemmen, ik doornat mijn bedstede met mijn tranen*, Ps. 6:7. Met Petrus wenen ze wel bitterlijk, Matth. 26:75.
5. Niet in allen is die angst zo groot en heftig. Maar ware overtuigden ondervinden het wezenlijke van dat wat we gezegd hebben als gezicht of kennis van hun rampzalige toestand en een overreding daarvan, gepaard gaande met min of meer tochtelijke aandoeningen. Waar intussen de angst zo groot en heftig is, daar komen er wel verschrikkelijke dromen en schrik aanjagende fantasieën of verbeeldingen uit voort.
6. Zij betuigen niets meer te begeren, en dat doen ze naar het innig gevoel van hun harten, dan dat zij deel aan God mogen hebben, van de hel verlost en eeuwig zalig mogen worden.

Vr. Moet er overtuiging voorafgaan, zal iemand tot de staat der genade geraken?

Antw. In onbekeerde ouderen zeker en buiten alle twijfel. Men kan de mate, trap en duurzaamheid van de gevoelige of tochtelijke aandoeningen niet bepalen, want die is in sommigen gering en van korte duur, wanneer de algenoegzaamheid en bereidwilligheid van de Heere Jezus hun al spoedig onder het oog wordt gebracht, en zij vervrijmoedigd worden om tot die volle Heiland te gaan en het heil bij Hem te zoeken. Daarop volgt dan ook wel eens het gevoelig vinden, zodat zulke zielen zich in en over haar aandeel aan Hem hartelijk verblijden. Van het eerste hebben we een voorbeeld in Lydia, Hand. 16:14,15: *En een zekere vrouw, met name Lydia, een purperverkoopster van de stad Thyatira, die God diende, hoorde ons; welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd. En*

als zij gedoopt was en haar huis, bad zij ons, zeggende: Indien gij hebt geoordeeld, dat ik den Heere getrouw ben, zo komt in mijn huis en blijft er. Van het laatste in Zacheüs, Luk. 19:6,9: En hij haastte zich en kwam af, en ontving Hem met blijdschap. En Jezus zeide tot hem: Heden is dezen huize zaligheid geschied, nademaal ook deze een zoon Abrahams is. En in de stokbewaarder, Hand. 16:34: En hij bracht hen in zijn huis en zette hun de tafel voor, en verheugde zich, dat hij met al zijn huis aan God gelovig geworden was.

Evenwel is het buiten alle tegenspraak dat geen oudere onbekeerde zonder wezenlijke overtuiging tot de staat der genade geraakt, want hoe zal iemand gebruik maken van Jezus die geen gezicht of gevoel van zijn ellende heeft en dus niet overtuigt staat bij zichzelf dat hij de Heere Jezus van node heeft? Die meent gezond te zijn, laat zich aan de medicijnmeester niet gelegen, Matth. 9:12: *Die gezond zijn, hebben den medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn.* Jes. 75:10: *Gij zijt vermoeid door uw grote reis, maar gij zegt niet: Het is buiten hoop; gij hebt het leven uwer hand gevonden, daarom wordt gij niet ziek.* Joh. 16:8: *En Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, en van gerechtigheid, en van oordeel.*

Vr. Wat hebben overtuigden tot hun onderrichting in acht te nemen?

Antw. Zij hebben op het volgende te letten:

1. Dat zij reden hebben God voor hun overtuiging te danken. Want daar zij voorheen met een geest des diepen slaaps bevangen waren en hun ogen toegesloten hadden, Jes. 29:10, zo scheen het met hun buiten hope en liepen zij gevaar naar de hel te gaan. Maar nu ze door Gods algemene genade overtuigd zijn geworden, zo begint er zich hoop van behoudenis op te doen.

2. Zij moeten ondertussen wel bedenken dat overtuiging nog geen bekering is. Dit ziet men in Achab, 1 Kon. 21:27: *Het geschiedde nu als Achab deze woorden hoorde, dat hij zijn klederen scheurde en een zak om zijn vlees legde en vastte; hij lag ook neder in den zak en ging langzaam.* En de verrader Judas, Matth. 27:3: *Toen heeft Judas, die Hem verraden had, ziende dat Hij veroordeeld was, berouw gehad, en heeft de dertig zilveren penningen den overpriesters en den ouderlingen wedergebracht.* Dit getuigt ook Petrus, 2 Petr. 2:22: *Maar hun is overkomen hetgeen met een waar spreekwoord gezegd wordt: De hond is wedergekeerd tot zijn eigen uitbraaksel, en de gewassen zeug tot de wenteling in het slijk.* En de bevinding bevestigt het helaas maar al te vaak.

3. Zij moeten bezorgd zijn dat zij niet weer, gelijk voorheen, gerust en zorgeloos worden, Hos. 6:4: *Wat zal Ik u doen, o Efraïm, wat zal Ik u doen, o Juda? Dewijl uw weldadigheid is als een morgenwolk, en als een vroegkomende dauw die heengaat.* Want dat zou van een zorgelijk en rampzalig gevolg kunnen zijn. Zij zouden dan wel zorgelozer, harder en vijandiger kunnen worden als zij te voren waren. En zo stervende zou hun verdoemenis te zwaarder zijn, Matth. 12:43-45: *En wanneer de onreine geest van den mens uitgegaan is, zo gaat hij door dorre plaatsen, zoekende rust, en vindt ze niet. Dan zegt hij: Ik zal wederkeren in mijn huis, vanwaar ik uitgegaan ben; en komende vindt hij het ledig, met bezemen gekeerd, en versierd. Dan gaat hij heen en neemt met zich zeven andere geesten, bozer dan hij zelf, en ingegaan zijnde wonen zij aldaar; en het laatste van dien mens wordt erger dan het eerste. Alzo zal het ook met dit boos geslacht zijn.*

4. Zij moeten zich niet stoten aan de klip van wanhoop, maar de opmerkelijke woorden in het oog hebben en houden, die wij vinden in Ezech. 33:10,11: *Daarom gij mensenkind, zeg tot het huis Israëls: Gijlieden spreekt aldus, zeggende: Dewijl onze overtredingen en onze zonden op ons zijn, en wij in dezelve versmachten, hoe zouden wij dan leven? Zeg tot hen: Zo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere HEERE, zo Ik lust heb in den dood des goddelozen! Maar daarin heb Ik lust, dat de goddeloze zich bekere van zijn weg en leve. Bekeert u, bekeert u van uw boze wegen, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls? Zij mogen en moeten wel aan zichzelf wanhoppen, dat wil zeggen dat zij zelf geen raad weten en niet in staat zijn om*

zichzelf te helpen, maar niet aan Gods genade in Christus en aan de mogelijkheid van zalig te kunnen worden. Aan die zijde te wanhopen is gruwelijk, Godonterend en wel eens van een alledroevigste nasleep, wanneer zulke wanhopenden hun eigen beulen worden en zichzelf met Judas in de hel storten, Matth. 27:5.

5. Zij moeten niet beschroomd zijn om in hun verlegenheid met wijze godvruchtige predikanten of anderen raad te plegen. Dit na te laten is zeer schadelijk, daarom zoekt de satan het op allerlei wijze en door allerlei zwaarigheden voort te brengen, te verhinderen. Zij moeten zich hierin ter navolging voorstellen de voorbeelden van de overtuigde Joden, Hand. 2:37: *En als zij dit hoorden, werden zij verslagen in het hart, en zeiden tot Petrus en de andere apostelen: Wat zullen wij doen mannenbroeders?* En van de stokbewaarder, Hand. 16:30: *Lieve heren, wat moet ik doen, opdat ik zalig worde?* Zij moeten gedenken dat het voor de vromen, hetzij leraren, hetzij anderen, verblijdend is zulke overtuigden te mogen ontmoeten. Ondertussen moeten ze hierin voorzichtig te werk gaan, door, als ze er zijn, godvruchtige en ervaren leraren uit te kiezen alsmede wijze, bedreven en nederige Godzaligen. Zo nuttig het in deze gelegenheid voor hun zijn kan, onder Gods zegen een verstandige keuze te doen, zo nadelig kan het voor hen zijn te vallen in de handen van degenen die hen of te hard, of te zacht behandelen. Ziet men in het geval van zware lichaams krankheden naar de beste en meest ervaren medicijnmeesters om, waarom zou men dat dan ook niet doen ter gelegenheid van deze zo gewichtige ziels krankheid?

6. Zij moeten zoveel in hun is de overtuiging niet proberen te verdrijven, hetzij door het onmatig gebruik van sterke drank, hetzij door het bijwonen van lustige en zondige gezelschappen, hetzij door een vertrouwelijke omgang met onbekeerde wereldse mensen die nergens anders dan van nietige en wereldse dingen praten waardoor het hart verijdeld wordt. Zij moeten hier letten op de woorden van de Heiland, Matth. 8:22: *Volg mij, en laat de doden hun doden begraven.*

7. Zij moeten zich op zandgronden niet ter neer zetten, niet op hun angstvalligheid, noch op hun tranen, noch op hun klagen en kermen voor God en mensen, noch op fantasieën, verbeeldingen, gezichten, inspraken. Het komt hier op de ware vereniging met de Heere Jezus aan door middel van het geloof. Zolang die knoop niet gemaakt is, is het werk nog niet recht. Zolang dat fundament niet gelegd is, kan men de zaligheid niet inwachten. Doet men het, men bouwt op een drijfzand tot zijn eeuwig verderf, Matth. 7:26,27: *En een iegelijk, die deze Mijn woorden hoort en dezelve niet doet, die zal bij een dwazen man vergeleken worden, die zijn huis op het zand gebouwd heeft. En de slagregen is nedergefallen, en de waterstromen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid en zijn tegen hetzelfde huis aangeslagen, en het is gevallen, en zijn val was groot.*

8. Zij moeten niet onstuimig de verzekering van hun zaligheid en de gevoelige troost die daaruit voortvloeit begeren, maar denken dat die op de tijd van de Heere wel komen zal, als zij maar waarlijk door het geloof Jezus aangenomen zullen hebben en zich in Hem hebben laten verzoenen. Zij moeten zich de zaak voorstellen onder de gelijkenis van iemand die een ladder op zal klimmen en meteen er boven op wil staan zonder van onder opgeklimmen te zijn.

Vr. Kan wel onfeilbaar gezegd worden dat de overtuiging doorbreken zal tot ware genade?

Antw. Zolang als er niets meer is dan overtuiging kan dat onmogelijk gezegd worden, want de bevinding leert dat de overtuiging hoog kan gaan en lang aanhouden en ze toch eindelijk kan ophouden en niets ervan worden. Vermoedelijk echter kan men denken en hopen dat er van de overtuiging wat goeds tot behoudenis worden zal als ze lang aanhoudt en als ze gepaard gaat met bekommering dat zij weer over mocht gaan.

Vr. Hoe moeten overtuigden niet behandeld worden?

Antw. Niet op de volgende wijze:

1. Men moet hun de bekommering over hun staat niet uit het hoofd willen praten door hen wijs proberen te maken dat ze niet dan enkel zwaarmoedigheid is, dat ze wordt veroorzaakt door dik bloed en dat daarom geneesmiddelen gebruikt moeten worden om het bloed vlugger te maken. Het gebeurt wel dat overtuigden ook een lichamenlijk geneesmiddel nodig hebben ter oorzaak van de kwade gesteldheid van het lichaam, door aanhoudende en langdurige bekommernissen en angsten ontstaan, maar de lichamenlijke geneesmeester kan het alleen niet goed maken. Ook moet men hun niet tegemoet voeren dat die kommerlijke gedachten enkel bestrijdingen van de satan zijn die tegengegaan moeten worden en ten eerste uitgebannen. Want hoewel de satan in deze gelegenheid er wel op uit is om de overtuigden, waar het mogelijk tot wanhoop, ja tot strop te brengen, zo is evenwel het wezenlijke van de overtuiging een werk van Gods Geest, zoals we gezien hebben en wie mag dat tegengaan en voor blote bestrijdingen aanzien.

2. Men moet hun niet een vooroordeel tegen de leer van het inwendige Christendom of van de nauwe Godzaligheid proberen in te boezemen, alsof die nieuw is en voorheen in de kerk niet gehoord. Want deze leer is niet nieuw, maar oud, als zijnde begrepen en geleerd in de boeken van het Oude en Nieuwe Testament. Wanneer men deze doorbladert, zo zal men overal deze leer van geloof, wedergeboorte, bekering en nauwe Godzaligheid zien voorgesteld en aangedrongen, Jer. 6:16: *Staat op de wegen en ziet toe, en vraagt naar de oude paden, waar toch de goede weg zijn, en wandelt daarin; zo zult gij rust vinden voor uw ziel.* Matth. 7:14: *Want de poort is eng en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelven vinden.* 1 Petr. 4:18: *Indien de rechtvaardige nauwelijks zalig wordt, waar zal de goddeloze en zondaar verschijnen?* Het is een pure onwaarheid dat deze leer in de kerk voorheen niet gehoord zou zijn. Het tegendeel getuigen de schriften van de kerkvaders en hervormers. Hoewel dit een niet te weerspreken waarheid is dat deze leer in de eerste tijd van de hervorming niet zo onderscheidenlijk is voorgesteld, noch zo krachtig aangedrongen, daar de Reformatiehelden meer de oorlogen des Heeren moesten voeren en tegen de vijanden van de waarheid tekeer gaan. Maar in vervolg van tijden heeft God in Engeland, Schotland, Nederland en elders mannen verwekt die de oefeningen van een nauwe Godzaligheid in de kracht van de Heere zochten door te zetten. Zo heeft Nederland bijvoorbeeld uitgeleverd: Teellinck, Lodenstein, de beide Brakels, vader en zoon, Saldenus, Koelman, enz. die buiten tegenspraak wijze, verstandige en godvruchtige mannen waren. Men zette eens als men zegt de proef op de som, dat wil zeggen men lette op het uiteinde van hen die de weg van nauwe Godzaligheid aanprijzen en dadelijk bewandelen en men zal bevinden dat zij met goedkeuring van die weg dikwijls gemoedigd en volvrolijk naar de eeuwigheid overstappen. Dit getuigen de laatste uren van de vermaarde en doorgeleerde Rivetus en de godvruchtige Van de Bogaart. Dit bevestigen nog wel heden ten dage de sterfbedden van de godvruchtigen, die door Gods genade doorluchtige predikstoelen zijn en worden vanwaar die weg als de alleen zalige en zaligende weg uitgeroepen wordt; ja heerlijke triomfbedden vanwaar de godgewijde zielen al zegenpralende ten hemel ingaan.

3. Men moet de overtuigden niet meteen proberen gerust te stellen door tot hen te zeggen op deze of diergelijke wijze: God is genadig en barmhartig; Jezus is uw Zaligmaker, Die heeft voor u geleden en de zaligheid verdiend, daarop moet gij het gerust laten aankomen, alle angstvallige gedachten moet ge laten varen en maar vertrouwen op vrije genade in Christus, enz. Dit alleen iemand tegemoet voeren, zonder hem tegelijk te herinneren dat er een recht uitgaande geloofswerkzaamheid, een verborgen zielsonderhandeling met de Heere Jezus en in Hem met de Vader plaats moet hebben, is echt niet anders dan de breuk op het lichtst te genezen, zeggende: *Vrede, vrede; doch daar is geen vrede*, Jer. 8:11.

4. Men moet de overtuigden aan de andere kant niet voor het hoofd slaan. Dit geschiedt als men hun alleen het volgende tegemoet voert: Uw werk is noch enkel consciëntiewerk; gij kunt daarmee verloren gaan, het moet nog al beter komen, enz.;

zonder daar verder iets bij te voegen tot leiding, latende hen daarmee gaan. Dit is echt een harde behandeling, die de weg zou kunnen banen tot de allernaarste gevolgen. Petrus en Paulus gingen op zulk een wijze niet te werk, zie Hand. 2 en 16.

Vr. Mag en moet men degene die wezenlijk overtuigd zijn aanstonds naar Jezus wijzen?

Antw. Zeker. Dit deed Petrus in Hand. 2:38,39,40: *En Petrus zeide tot hen: Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt in den Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden; en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen. Want u komt de belofte toe en uw kinderen, en allen die daar verre zijn, zovelen als er de Heere onze God toe roepen zal. En met veel meer andere woorden betuigde hij en vermaande hen, zeggende: Wordt behouden van dit verkeerd geslacht.* En Paulus in Hand. 16:31: *En zij zeiden: Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden, gij en uw huis.* En wie zal zo waanwijs willen zijn dat hij het behandelen van overtuigden van deze apostelen niet zou willen leren? Wij keuren daarom in navolging van de apostelen geheel af die handelwijze, waardoor men zonder een enig woord van de Heere Jezus te spreken, daarop zich maar uitlegt om overtuigden nog meer te beangstigen: hun voorhoudende de menigte en zwaarte van hun zonden; de straffen die zij daarmee verdient hebben; de schrikkelijkheid van Gods toorn; het gevaar waarin zij zijn van eeuwig verloren te gaan, enz.

Vr. Is het dan niet gevaarlijk voor overtuigden om zonder grond gerust te worden als men hen zo aanstonds naar Jezus wijst?

Antw. Wij moeten hier niet wijzer willen zijn dan de apostelen die daarin zijn voorgegaan. Misbruiken overtuigden onze woorden, dat komt op hun rekening. Ondertussen moet het heenwijzen van overtuigden naar de Heere Jezus met voorzichtigheid geschieden. En wel op deze wijze:

1. Men moet hun voorhouden dat de Heere Jezus een volle en algenoegzame Jezus is, die de grootste zondaren kan zalig maken. Hij heeft bloed en Geest in overvloed om daarmee alle bloedrode zonden af te spoelen en de allervuilste harten te zuiveren, Jes. 1:18: *Komt dan, en laat ons te samen rechten, zegt de HEERE; al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol.* Ps. 51:9: *Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn; was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw.* Dat Hij een allergewilligste Jezus is om zondaren te zaligen, daartoe is Hij in de wereld gekomen, Luk. 19:10: *Want de Zoon des mensen is gekomen om te zoeken en zalig te maken dat verloren was.* Hij roept en nodigt zondaren en zondaressen zonder onderscheid, Jes. 45:22: *Wendt u naar Mij toe, wordt behouden alle gij einden der aarde; want Ik ben God en niemand meer.* Dat Hij een allergegetrouwste Jezus is, Die niet liegt, maar goed is voor Zijn Woord, gelijk al degenen ondervinden die op de rechte wijze tot Hem komen, Joh. 6:37: *Al wat Mij de Vader geeft, zal tot Mij komen, en die tot Mij komt, zal ik geenszins uitwerpen.*

2. Tegelijk moet hun herinnerd worden in welke gestalten men tot Jezus komen moet, zal men welkom zijn. Namelijk in een boetvaardige gestalte, zodat de zonden zonder onderscheid niet meer een lust, maar een last zijn, Matth. 11:28: *Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.* En in een gelovige gestalte, Jezus alleen en geheel hartelijk begerende, aannemende en zich ter zaliging Hem toevertrouwende, Hand. 16:31: *Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden.* En dat die gestalten van de Heere Jezus begeerd moeten worden, aangezien overtuigden deze zichzelf niet geven kunnen, maar Jezus alleen kan en moet deze door Zijn Geest schenken. Wanneer overtuigden op zulk een wijze naar de Heere Jezus aanstonds heen gewezen worden, dan gedraagt men zich naar de inhoud van het Evangelie en het voorbeeld van de apostelen. En al is het dat overtuigden die handelwijze mochten misbruiken door zich Jezus toe te eigenen

zonder Hem in boetvaardigheid door het geloof aangenomen te hebben, dat hebben ze zichzelf te wijten en zullen zij voor God hebben te verantwoorden.

Vr. Wat zijn de gewoonste en voornaamste bezwaren van overtuigden?

Antw. De volgende:

1. Dat zij onmachtig zijn om tot Jezus te komen.
2. Dat Jezus zulk een heerlijke en heilige Jezus is.
3. Dat zij zo onwaardig zijn.
4. Dat hun zonden zo groot, veel en zwaar zijn.
5. Dat zij zo lang van Hem zijn weggebleven.
6. Dat zij zo vuil zijn.
7. Dat zij niet genoeg verbroken zijn.
8. Dat zij geen uitverkorenen, maar verworpenen zijn.

Vr. Wat is het eerste bezwaar?

Antw. Dat zij onmachtig zijn om tot Jezus te komen. Dit is een ontwijfelbare waarheid en och of zij een recht gevoel van hun volkomen geestelijke onmacht hadden, dat zij noch kunnen noch willen! Ondertussen moeten zij:

1. Hun onmacht aanmerken als hun eigen schuld.
2. Bedenken dat alles niet door kracht noch eigen geweld, maar door de Geest van de Heere geschieden moet, Zach. 4:6. Dat Die het willen en het kunnen geven moet, Fil. 2:13: *Want het is God, Die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.*
3. Behartigen dat onmacht hen niet bevrijdt van de verplichting om op Gods bevel tot Jezus te komen. Gelijk God in sommige plaatsen van Zijn Heilig Woord geloof en bekering belooft en daarvan spreekt als van Zijn werk, Ef. 2:8, Fil. 1:29, Jer. 31:33; zo is het dat Hij in andere plaatsen geloof en bekering eist van de mens zelf, zie Mark. 1:15, Hand. 16:31, Ez. 28:30,31, Zach. 1:3. Waarom geschiedt dit? Om daarmee aan te wijzen: Dat geloof en bekering eigenlijk Gods werk zijn. Dat de zondaar door God bewerkt begint met zijn redelijke vermogens als een tweede oorzaak te werken, en dat vrijwillig. Dat de zondaar, hoewel onmachtig, naar Gods bevel verplicht is in Christus te geloven en zich te bekeren en dat er geen andere weg voor hem is om behouden te worden.
4. Het ene oog, om zo te spreken, hebben en houden op hun verplichting om te moeten geloven, opdat zij zich onder schijn en voorwendsel van eigen onmacht niet gerust neerleggen op het oorkussen van zorgeloosheid, wat voor hun ziel verderfelijker zou zijn. En het andere oog moeten zij hebben en houden op hun dodelijke onmacht om te kunnen geloven, opdat zij niet tot het andere uiterste van wettisch werken, of werken in eigen kracht vervallen, wat niet minder schadelijk is. Die twee dingen moeten vooral niet van elkaar gescheiden worden; namelijk de erkenning beide van verplichting en van krachteloosheid. Wij menen volgens de ingebrachte plaatsen uit het Woord van de Heere dat degenen die overtuigden willen leiden en ondertussen de twee voornoemde dingen vaneen scheiden, hetzij dat zij hun alleen voorhouden hun verplichting, hetzij dat zij alleen staan op de erkenning van eigen onmacht, heel onvoorzichtig te werk gaan en dat hun handelwijze lijnrecht tegen de inhoud van Gods Woord aanloopt. Wij mogen hier op de woorden van de Heiland toepassen, Matth. 19:6: *Hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheid de mens niet.*

Vr. Wat is het tweede bezwaar?

Antw. Dat Jezus zulk een heerlijke en heilige Jezus is. Dat is Hij waarlijk! Maar het moet hen niet afschrikken, aangezien de heilige en heerlijke Jezus Zichzelf tot hun verlossing en tot vereniging met hun aanbiedt. Zou een slechte dienstmaagd wel de aanbieder van een huwelijk afslaan, omdat de persoon die het in oprechtheid aanbiedt ver boven haar hoofd is? Zij moeten het voorbeeld van Abigail volgen, waarvan wij lezen in 1 Sam. 25:40-42: *Als nu de knechten van David tot Abigail*

gekomen waren te Karmel, zo spraken zij tot haar, zeggende: *David heeft ons tot u gezonden, dat hij zich u ter vrouw neme. Toen stond zij op en neigde zich met het aangezicht ter aarde, en zij zeide: Zie, uw dienstmaagd zij tot een dienares, om de voeten der knechten mijns heren te wassen. Abigaïl nu haastte en maakte zich op, en zij reed op een ezel met haar vijf jonge maagden, die haar voetstappen nawandelden; zij dan volgde de boden van David na en werd hem ter huisvrouw.* Het moet hen te meer uitlokken om Jezus door het geloof aan te nemen, opdat zij leden van Zulk een heilig en heerlijk Hoofd mogen worden en Zijner heiligheid en heerlijkheid gelijkvormig.

Vr. Wat is het derde bezwaar?

Antw. Dat zij zo onwaardig zijn. Zo is het! Maar hierbij moeten zij bedenken:

1. Dat God aan onwaardigen genade in Christus kan en wil bewijzen, gelijk Hij aan de verloren zoon en de tollenaar gedaan heeft, Luk. 15:18-24 en 18:13,14. Deze twee voorbeelden moeten zij zich gedurig tot moedgeving voorstellen.
2. Dat gelijk de genade niet te groot voor God is om ze aan onwaardigen te schenken, deze voor hen dan ook niet te groot moet zijn om ze als onwaardigen uit Gods genadehand aan te nemen.

Vr. Wat is het vierde bezwaar?

Antw. Dat hun zonden zo groot, veel en zwaar zijn. Maar daarbij moeten zij zich het volgende herinneren:

1. Dat Jezus nodiging algemeen is en zonder enige bepaling aan alle vermoeiden en belasten geschiedt, Matth. 1:28.
2. Dat Jezus algenoegzaam is, *Alles en in allen*, Kol. 3:11. Dat er een overvloed van genade Gods in Hem is, Rom. 5:20: *Maar de wet is bovendien ingekomen, opdat de misdaad te meerder worde; en waar de zonde meerder geworden is, daar is de genade veel meer overvloedig geweest.* Dat er een grondeloze zee van Gods barmhartigheid in Hem is, Micha 7:19: *Hij zal Zich onzer weder ontfermen; Hij zal onze ongerechtigheden dempen; ja, Gij zult al hun zonden in de diepten der zee werpen.* En dat God in Hem beloofd heeft vergeving van de grootste en zwaarste zonden, Jes. 1:18: *Komt dan, en laat ons te zamen rechten, zegt de HEERE; al waren uw zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol.*
3. Dat grote zondaren om Christus wil in Gods ogen genade gevonden hebben en vinden zullen. Voorbeelden hiervan zijn Adam, die zichzelf en al zijn nakomelingen ongelukkig gemaakt heeft; Manasse, 2 Kon. 21:1-18, 2 Kron. 33:1-16; de verloren zoon, Luk. 15; de tollenaar, Luk. 18 en Paulus, 1 Tim. 1:13-16: *Die tevoren een godslasteraar was en een vervolger en een verdrukker; maar mij is barmhartigheid geschied, dewijl ik het onwetend gedaan heb in mijn ongelovigheid; doch de genade onzes Heeren is zeer overvloedig geweest, met geloof en liefde, die er is in Christus Jezus. Dit is een getrouw woord en alle aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben. Maar daarom is mij barmhartigheid geschied, opdat Jezus Christus in mij, die de voornaamste ben, al Zijn lankmoedigheid zou betonen, tot een voorbeeld dergenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigden leven.* Tollenaars en hoeren gaan wel voor in het Koninkrijk Gods, Matth. 21:31.

Bekommert hen in het bijzonder de gedachte dat zij zich aan de lastering tegen de Heilige Geest hebben schuldig gemaakt, zo moeten zij letten op de natuur van die lastering en dan zullen zij gauw gewaar worden dat zij er vrij van zijn. De Heiland spreekt daarvan in Matth. 12:31,32. En uit de samenhang blijkt dat Hij eigenlijk in het oog heeft die lastering van de farizeeën, waardoor zij tegen hun geweten de wonderwerken van Christus, door Hem door de kracht van de Heilige Geest verricht, de duivel toeschreven en dat uit enkele boosheid om Christus dienst en prediking onnut te maken, Mark. 3:30. Hieruit volgt dat die zonde op die wijze als de farizeeën

ze bedreven hebben tegenwoordig niet begaan kan worden. Zal ondertussen in deze tijd iemand zich aan die zonde schuldig maken, zo moeten de volgende dingen, alle met elkaar, in hem zijn. Hij moet door de algemene verlichting van de Heilige Geest de Goddelijke waarheden kennen en met een blijde goedkeuring erkennen, Hebr. 6:4,5. Hij moet de gekende en erkende waarheden, niet uit vreze of andere inzichten, maar vrijwillig, uit boosheid en haat verloochenen en verwerpen, Hebr. 6:6. Hij moet deze waarheden lasteren, de belijders van de waarheid onderdrukken en daar in volharden tot het einde van zijn leven, Hebr. 6:4-6, 1 Joh. 5:16. Aangezien nu overtuigden niet kunnen zeggen dat al deze dingen bij hen gevonden worden, zo mogen en moeten zij ook niet denken dat zij aan die onvergeeflijke zonde schuldig staan.

Vr. Wat is het vijfde bezwaar?

Antw. Dat zij zo lang van Jezus zijn weggebleven. Hierbij hebben zij zich te binnen te brengen:

1. Dat het ten hoogste onbetamelijk is Jezus dan langer te laten wachten.
2. Dat de eerste tijd dan de beste is om zich naar Jezus te wenden, 1 Petr. 4:2: *Om nu niet meer naar de begeerlijkheden der mensen, maar naar den wil van God den tijd die overig is in het vlees, te leven.*
3. Dat Jezus als een altoos geopende Fontein voorkomt, Zach. 13:1.
4. Dat er wel ouden van dagen bekeerd zijn geworden, als Abraham, Gen. 12:4 en Manasse, 2 Kron. 33:12,13: *En als Hij hem benauwde, bad hij het aangezicht des HEEREN zijns Gods ernstiglijk aan en vernederde zich zeer voor het aangezicht van de God zijner vaders. En bad hem; en Hij liet Zich van hem verbidden en hoorde zijn smeking, en Hij bracht hem weder te Jeruzalem in zijn koninkrijk. Toen kende Manasse, dat de HEERE God is.*

Vr. Wat is het zesde bezwaar?

Antw. Dat zij zo vuil zijn. Hierbij hebben zij te bedenken:

1. Dat Jezus machtig en gewillig is om hen te reinigen, 1 Joh. 1:7: *Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde.* Zach. 13:1: *Te dien dage zal er een fontein geopend zijn voor het huis Davids, en voor de inwoners van Jeruzalem, tegen de zonde en tegen de onreinheid.*
2. Dat zij de reinigmaking daarom bij Hem hebben te zoeken, Ps. 51:9: *Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn; was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw.*
3. Dat indien zij zo lang van Jezus willen wegblijven tot zij zuiverder zullen zijn geworden, zij dan nimmer tot Hem komen zullen, daar zij hoe langer hoe vuiler zullen worden.

Vr. Wat is het zevende bezwaar?

Antw. Dat zij niet genoeg verbroken zijn. Hierbij hebben zij op het volgende te letten:

1. Dat de verbrokenheid van het hart noch de verdienende noch de bewegende oorzaak is, waarom God aan de zondaar genade kan en wil bewijzen.
2. Dat de verbrokenheid groot genoeg is als zij de ziel maar uit zichzelf naar Jezus drijft, 2 Kor. 7:10: *Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid; maar de droefheid der wereld werkt den dood.*
3. Dat Jezus Zelf de verbrokenheid van het hart geven moet en de overtuigden te dien einde het hart aan Jezus moeten geven, Spr. 23:26.
4. Dat naar Gods vrij welbehagen de een op een meer wettische of angstvallige, de andere op een meer evangelische of zachter en lieflijker wijze overgehaald wordt. Voorbeelden hiervan zijn hiervoor bijgebracht en nu wordt dat nog door de ervaring bevestigd.
5. Dat indien de zondaar juist het volle gewicht moest gevoelen van zijn zonden, hij niet bekwaam zijn zou deze te dragen, maar er geheel door overstelpt zou worden.

Vr. Wat is het achtste bezwaar?

Antw. Dat zij geen uitverkorenen, maar verworpenen zijn. Hierbij hebben zij op het volgende acht te geven:

1. Dat Gods besluit van te voren, eer het uitgevoerd wordt, verborgen voor ons is;
2. Dat men in het zoeken van zijn behoudenis niet naar Gods verborgen wil of besluit te werk moet gaan, maar naar Zijn geopenbaarde wil of bevel, Deut. 29:29: *De verborgen dingen zijn voor den HEERE onzen God, maar de geopenbaarde zin voor ons en voor onze kinderen tot in eeuwigheid, om te doen al de woorden dezer wet.* Zo doet men in het natuurlijke immers ook, men eet en drinkt, hoewel de tijd van de dood door God besloten is. Wie mag in een put springen en zichzelf verdrinken onder voorwendsel dat hij niet zal omkomen indien God het niet besloten heeft?
3. Dat velen zich als verworpenen hebben aangezien die naderhand op ontvangene genade zich met alle ruimte onder het getal van de uitverkorenen gesteld hebben.

Vr. Waar hebben overtuigden zich voor te hoeden?

Antw. Voor het volgende. Ten eerste voor dwaalgeesten die in de leer afdwalen en een verkeerde weg buiten Jezus aanwijzen. Voor de hedendaagse valse mystieken hebben ze zich te wachten als voor de pest. Deze lieden komen voor de dag in schaapsklederen, maar van binnen zijn ze grijpende wolven. Zij leiden een uiterlijk ingetogen leven, zij spreken veel van liefde, geest, zelfverloochening, enz. Door die schone schijn worden eenvoudige overtuigden makkelijk verleid. Maar velen hebben het zich achteraf beklagd dat zij zich door die verleiders al te jammerlijk hadden laten verleiden. Anderen zijn door dezen naar het verderf gesleept. Ondertussen zullen zelfs eenvoudigen deze lieden hieraan bijzonder kunnen ontdekken: (a) Dat zij het Woord en de openbare bediening klein achten, verachten, daarvan af raden. Zo scheiden ze van één, wat samengevoegd moet worden, te weten Woord en Geest. (b) Dat zij van het gebruiken van Jezus door het geloof tot rechtvaardigmaking en over vergeving van de zonden niet spreken. Wel van Christus in ons, maar niet van Christus voor ons, of van Zijn borgtocht en genoegdoening. (c) Dat al hun werkzaamheden buiten Jezus zijn en niet voortvloeien uit het geloof in Hem of uit de geloofsvereniging met Hem.

Ten tweede voor zich lang in de eenzaamheid op te houden, indien de overtuiging hoog gaat en de angstvalligheden groot en heftig zijn. Wij willen hun ook in die gelegenheid wel niet afraden dat zij dikwijls alleen gaan om te bidden. Maar daar willen we hen voor gewaarschuwd hebben dat zij zich dan niet te lang alleen houden, want omdat zij niet bekwaam zijn in die tijd om lang te bidden of op nodige geestelijke zaken geregeld te denken, raken zij makkelijk op nare gedachten en malingen en daar roeit de satan wel onder om hen tot vertwijfeling te brengen. Hoe ging het met de verrader Judas? Berouw krijgende over zijn wanbedrijf begaf hij zich uit de tempel en heengaande, te weten uit de tempel, wurgde hij zichzelf, Matth. 27:5. Dit moeten dan degenen die onder zware overtuigingen zijn goed opmerken, te meer omdat zij in zulke tijd zeer tot de eenzaamheid genegen zijn. Maar wie zal zich onvoorzichtig in de zeef van satan willen begeven?

Ten derde voor ledigheid als de overtuiging zwaar is. De toestand van zulke overtuigden brengt dit ook mee. Zij hebben geen zin om te werken, zij laten makkelijk hun beroep staan. Maar dit is weer zeer schadelijk voor hen, want ledigheid zegt het spreekwoord is des duivels oorkussen. En de mens als een redelijk schepsel kan niet geheel werkeloos zijn. Werkt hij niet met het lichaam, zo werk evenwel de ziel door gedachten en malingen, en waar vallen die niet al op in deze omstandigheden. Daarom moeten zij al voortdurend wat bij de hand nemen wat hun beroep meebrengt, of wat buiten dat niet ongeoorloofd is, hoe zeer hun genegenheid daar ook tegen aandruist. Te meer, omdat de wereld in deze gelegenheid al vlug het oog op hen slaat. Wanneer de wereld ziet dat zij het arbeiden nalaten zo spreekt ze kwalijk van de godsvrucht, van het werk van God en van de godvruchtige predikanten. Het is, die man of vrouw wil ook al fijn worden en daarom wordt hij of zij

meteen lui en traag, zulk een volkje is het, daar zijn de predikanten de oorzaak van, zij maken de mensen of mal of lui, enz. Als overtuigden geen blaam willen brengen over de goede zaak en de wereld geen aanleiding geven om te lasteren, zo moeten zij zich voor ledigheid die bijzonder in het oog loopt zorgvuldig wachten.

Ten vierde voor zich ontijdig in bed te houden, wanneer de zwakheid van hun lichaam dat niet eist of noodzakelijk met zich meebrengt. Zo nodig en nuttig een matige slaap voor zwaarmoedige overtuigden is, opdat hun hersenen niet gekrenkt worden; zo nadelig is voor hen het al te lang of te vaak slapen, of zonder noodzakelijkheid op bed te liggen, want daardoor wordt het bloed verdikt en het lichaam wanstaltig, waaruit verder allerlei fantasieën en verbeeldingen voortkomen, die ten laatste op ijdelheid en krankzinnigheid uitlopen. Een voorbeeld hiervan heb ik zelf in mijn tweede standplaats beleefd aan een jongeling die over zijn zonden gevoelig aangedaan was en zich (hoe zeer het ook afgeraden en tegengegaan werd) eerst aan werkeloosheid overgaf en daarna aan het bed. Daarop volgden tenslotte verschrikkelijke lichamelijke aandoeningen en bewegingen, bovendien krankzinnigheid, waarin hij, voorzover mij bekend is, gestorven is.

Vr. Welke middelen hebben overtuigden waar te nemen?

Antw. De volgende.

Het eerste middel is Gods Heilig Woord of de boeken van het Oude en Nieuwe Testament. Gelijk het Woord het gewone middel is tot overtuiging, Hand. 2:37: *En als zij dit hoorden, werden zij verslagen in het hart.* zo is het het enige middel tot geloof, wedergeboorte en bekering, Rom. 10:17: *Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.* Jak. 1:18: *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaard door het Woord der waarheid, opdat wij zouden zijn als eerstelingen Zijner schepselen.* Jer. 23:29: *Is Mijn woord niet also als een vuur? Spreekt de HEERE; en als een hamer, die een steenrots te morzel slaat?*

Hieruit volgt dat overtuigden een naarstig gebruik van het Woord moeten maken, in het bijzonder van deze en gene stukken, als bijvoorbeeld van Matth. 5:1-12, van Luk. 7:37-48, Luk. 15:11-24 en Luk. 18:10-14. En van zulke plaatsen waarin God in Christus de grootste zondaren roept en nodigt, als Jes. 45:22, Jes. 55:1-3, Matth. 11:28, Openb. 22:17, en op voorgaande boetvaardigheid en geloof vergeving van zonden en zaligheid belooft, Jes. 1:16-20, Joh. 3:36: *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.* En Joh. 6:40: *En dit is de wil Desgenen Die Mij gezonden heeft, dat een iegelijk die den Zoon aanschouwt en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe, en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage.*

Het Woord moeten zij vlijtig lezen, aandachtig overdenken en naarstig horen, in het bijzonder als het duidelijk en onderscheidenlijk verkondigd wordt. De Bijbel moeten zij dan gebruiken als het hoofdboek, de fontein van alle andere goede boeken, als zijnde een Goddelijk Boek, volmaakt en duidelijk van heilige mannen door God ingegeven van Gods Geest beschreven, 2 Tim. 3:16, 2 Petr. 1:21. Op dit boek ligt iets Goddelijks. Aan het gebruik van dit boek heeft de Heere Zijn zegen bijzonder beloofd, Hebr. 4:12: *Want het Woord Gods is levend en krachtig, en scherpsnijdender dan enig tweesnijdend zwaard, en gaat door tot de verdeling der ziel en des geestes, en der samenvoegselen en des mergs, en is een oordeler der geslachten en der overleggingen des harten.* Openb. 1:3: *Zalig is hij die leest, en zijn zij die horen de woorden dezer profetie, en die bewaren hetgeen in dezelve geschreven is.* Dit begreep Luther, de man Gods, zeer goed. Daarom zegt hij ergens dat hij liever al zijn boeken zag verbranden dan dat men er afgoderij mee bedreef en de Bijbel erdoor uit de handen van de mensen raakte.

Ondertussen kunnen zij zich ook met nuttigheid onder Gods zegen van deze en gene menselijke geschriften, op het Woord gegrond en eruit gehaald, bedienen. Die onder hen meer tijdelijk vermogen hebben en daar en boven meer bekwaamheid bezitten om uitgebreider boeken te lezen kunnen zich het voortreffelijke werk aanschaffen van

de man Gods W. à Brakel, *Redelijke Godsdienst* genaamd en daarbij gebruiken ons eerste deel van Christus algenoegzaamheid. Die geen geld hebben om grote boeken te kopen en daarbij een klein verstand bezitten, die kunnen de stichtelijke werkjes ter hand nemen van J. Bunyan, *Komen tot Jezus Christus* en N.S. van Leeuwarden, *De zondaar gezocht en gezaligd* en van de wedergeboorte.

Wanneer wij zeiden dat overtuigden het Woord naarstig moeten horen, in het bijzonder als het duidelijk en onderscheidenlijk verkondigd wordt, zo willen wij hen daarmee niet aangeraden hebben om het gehoor van hun leraar, die het Woord zo duidelijk en onderscheidenlijk niet voorstelt als het wel behoorde te geschieden, helemaal te verlaten. En nog minder dat zij zich het gehoor van hun leraar die nog onbekeerd mocht zijn en evenwel doorgaans de zaken naar het op aankomt vrij duidelijk en onderscheidenlijk voordraagt zouden onttrekken onder het nietig en ongegrond voorwendsel dat onbekeerde predikanten geen werktuigen in Gods hand kunnen zijn om zielen onder de bewerking van Gods Geest tot de staat der genade op te leiden. Dit is er verre vandaan! Beval Christus niet de farizeeën en schriftgeleerden te horen?, Matth. 23:2,3: *Zeggende: De schriftgeleerden en de farizeeën zijn gezeten op den stoel van Mozes; daarom, als wat zij u zeggen, dat gij houden zult, houdt dat en doet het; maar doet het niet naar hun werken; want zij zeggen het, en doen het niet.* Zond Heiland Jezus de snode verrader Judas niet uit om het Evangelie te prediken? Verblijdde Paulus zich er niet over dat Christus gepredikt werd, hetzij onder een deksel, hetzij in der waarheid, Fil. 1:18. Hangt de vruchtbaarheid van het uitgestrooide zaad af van de vuile of reine handen van de zaaiers? Hangt de kracht van het Woord af van de mening van de sprekers? Waar wordt dit in de Heilige Schrift geleerd? Leert niet de ervaring dat wel mensen door onbegenadigde leraren middellijk bekeerd worden? Wie dit durft ontkennen die loochent hierin het historisch geloof en spreekt de bevinding halsstarrig tegen. Vromen hebben wel eens een opmerkelijke zegen onder het gehoor van een onbegenadigde leraar, die zij wel eens missen onder dat van een begenadigde. Is dit niet een overtuigend bewijs dat de vrucht van het Woord afhangt, niet van de spreker, maar van de werking van de Heilige Geest? Dit getuigt ook Paulus met ronde woorden, 1 Kor. 3:7: *Zo is dan noch hij die plant iets, noch hij die natmaakt, maar God die den wasdom geeft.*

Het tweede middel is het gebed. Het is waar dat onbekeerden en dus ook overtuigden niet recht kunnen bidden, evenwel moeten zij bidden en is het gebed in Gods Woord hun als een middel voorgeschreven, Jes. 55:6: *Zoekt den HEERE, terwijl Hij te vinden is; roept Hem aan, terwijl Hij nabij is.* Matth. 7:7: *Bid, en u zal gegeven worden; zoekt, en gij zult vinden; klopt, en u zal opengedaan worden.* Hand. 8:22: *Bekeer u dan van deze uw boosheid, en bid God, of misschien u deze overlegging uws harten vergeven werd.* Wat dan? Zij moeten met erkenning van hun onbekwaamheid zo goed bidden als zij kunnen en met dat doel zich begeven in de eenzaamheid, in een kamer, hoekje of op de zolder. Daar moeten zij zich voor Gods aangezicht neerleggen en het bidden wel eens beginnen met deze of dergelijke woorden: Heere leer ons bidden! Geef ons de Geest der genade en de gebeden! Wij willen hun niet geheel het gebruik van formuliergebeden ontraden om deze te gebruiken als voorschriften waarna zij hun gebeden inrichten of om deze van woord tot woord te bidden. Maar tegelijk willen we hun dit ook geraden hebben dat zij met voorzichtigheid de formulieren gebruiken door zulke uit te kiezen die met hun staat overeenkomen, namelijk met die van overtuigden, en dat zij zich aan de formulieren zo niet binden dat zij er niet buiten zouden gaan of zonder deze formulieren bidden. Denken zij daartoe geen bekwaamheid te hebben, zo moeten zij zich herinneren dat zij lettende op hetgeen in hun binnenste omgaat, op de gesteldheid van hun hart, dat hun wel stof om te bidden verschaffen zal, alsmede dat het op de orde en netheid van bewoordingen niet zo aankomt, als wel op de ernst en de welmenendheid of oprechtheid. De nood zal hen wel enigszins bidden leren. Als iemand zijn lichamenlijk

gebrek ziet en gevoelt dan gaat hij aan het bedelen, en hoewel zulk één niet welsprekend is, zo weet hij evenwel zijn gebrek te kennen te geven en degene die hij het te kennen geeft, die verstaat gemakkelijk uit zijn spreken waar het hem om te doen is. Zo is de zaak ook hier gelegen. Zij zien en erkennen enigszins hun nood en hun gebrek, dat zij dan naar dat gezicht en gevoel te werk gaan in het bidden en hoe stamelende en kreupel ten opzichte van orde en bewoording het ook toegaat, God weet wel wat zij zeggen willen. Hetgeen nu waar zij God om te bidden hebben is dit, dat Hij hen met Zijn licht bestrale, hen van blind ziende make om God de Heere Jezus Zichzelf, mitsgaders den weg van de zaligheid als die van geloof, wedergeboorte en bekering, recht te mogen kennen, dat Hij hun een recht boetvaardig hart verlene, dat ontbloot is en naakt uitgestroopt, dat met schaamte, droefheid over de zonde als zonde en met zelfverfoeiing en veroordeling aangedaan is, dat Hij hen beschenke met het zaligmakende geloof in de Heere Jezus, met de wedergeboorte en met een ongeveinsde bekering.

Het derde middel is het bijwonen van vromen en van hun stichtelijke samenkomsten. Godzaligen kennen bij bevinding de weg naar de hemel en daarom kunnen zij iemand die aanprijzen. De Heere Jezus heeft beloofd in het midden van hun gezelschappen te zijn, Matth. 18:20: *Want waar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, daar ben Ik in het midden van hen.* De gebeden die daar voor aan- en afwezigen gedaan worden, wil God verhoren, Matth. 18:19: *Indien er twee van u samenstemmen op de aarde over enige zaak, die zij zouden mogen begeren, dat die hun zal geschieden van Mijn Vader, Die in de hemelen is.* Daarom moeten overtuigden hun gezelschappen opzoeken en bijwonen, Zach. 8:23: *Het zal in die dagen geschieden, dat tien mannen uit allerlei tongen der heidenen grijpen zullen, ja de slip grijpen zullen van één Joodse man, zeggende: Wij zullen met ulieden gaan, want wij hebben gehoord, dat God met ulieden is.* 1 Kor. 14:24,25: *Maar indien zij allen profeteerden, en een ongelovige of ongeleerde inkwam, die wordt van allen overtuigd en hij wordt van allen geoordeeld. En alzo worden de verborgen dingen zijns harten openbaar; en alzo vallende op zijn aangezicht, zal hij God aanbidden, en verkondigen dat God waarlijk onder u is.* Met die voorzichtigheid evenwel dat zij de gezelschappen uitkiezen, indien er gelegenheid toe is, van wijze, verstandige, nederige en tedere Godzaligen en dat het bijwonen van die gezelschappen niet al te vaak geschiedt met verwaarlozing van hun beroep of van nodige huiselijke bezigheden, waardoor, als hiervoor gezegd is, een blaam komt over de Godzaligen en zonden in de huisgezinnen ontstaan kunnen. Het hart eens wijzen zal ook hierin tijd en wijze weten, Pred. 8:5.

Wanneer nu overtuigden in zulke gezelschappen zijn, dan moeten zij zich niet beschroomd aanstellen door altijd te zwijgen en alleen te luisteren zonder zelf iets te spreken. Onmatige beschroomdheid kan dit veroorzaken, alsook heimelijke hoogmoed, denkende, wij zullen het verkeerd voordragen en onszelf ten toon stellen. Insgelijks kan dit de verkeerde gedachte te weeg brengen dat zij boven hun hart zullen spreken of dat anderen vanwege het spreken al iets van hun denken zullen, daar zij in hun ogen nog niets zijn. De satan heeft er ook wel zijn hand in om de vrucht van die gezelschappen zoveel in hem is voor hen te verhinderen. Zij moeten dan integendeel op hun beurt vrijmoedig, nederig en naar hun gevoel van het hart spreken om leiding te ontvangen; volgende daarin het voorbeeld van de overtuigde Joden en van de stokbewaarder, Hand. 2:37 en 16:30.

Vr. Hoe moeten overtuigden de genoemde middelen gebruiken?

Antw. Op deze wijze:

1. Uit gehoorzaamheid aan Gods bevel. Hoewel de Heere met Zijn genade aan geen middelen gebonden is en Hij deze zonder middelen had kunnen meedelen, zo heeft het Hem echter behaagd middelen voor te schrijven en Hij heeft beloofd de middelen te zegenen. Daarom moeten overtuigden naar Gods bevel de middelen naarstig

gebruiken, in verwachting dat de Heere volgens Zijn toezegging deze door de Heilige Geest aan hun zielen zal bekrachtigen. Het zou niet anders zijn dan God te verzoeken en zich tegen Gods wijs bestel aan te kanten, wat overeenkomt met de natuur van een redelijk schepsel, als overtuigden onmiddellijk zouden willen geholpen worden. Het zou hun dan gaan gelijk een zieke die van de dokter genezing tegemoet ziet en begeert en evenwel nalaat de voorgeschreven geneesmiddelen te gebruiken.

2. De middelen moeten zij aanmerken als middelen en niet verder. Wanneer zij het heil zonder meer van die middelen tegemoet zien, dan schrijven zij deze meer toe dan haar toekomt en zij bedrijven er als het ware afgoderij mee, wat God mishaget en de middelen voor hen ongezegd doet zijn en blijven. Zo min een zieke de genezing zonder meer van de geneesmiddelen moet verwachten, zo weinig moeten zij ook zonder meer van de middelen hun geestelijke genezing verwachten. Ondertussen vervallen overtuigden makkelijk hiertoe, denkende bijvoorbeeld, die en die godvruchtige predikant zal ons helpen, die en dat ernstig woord zal ons heil toebrengen, waren wij bij die en die, in dit of dat gezelschap, wij waren geholpen. Hiertegen hebben zij te waken en op hun hoede te zijn.

3. Zij moeten de middelen niet gebruiken om vanwege het gebruik van de middelen geholpen te worden, alsof zij het heil tenminste enigszins daarmee verdienen en God gehouden zou zijn hun om het gebruik van de middelen genade te bewijzen. Zo zouden zij vervallen tot een paapse en wettische werkheiligheid en zij zouden van de middelen hun Middelaar maken. Maar zij moeten zich van de middelen bedienen om onder en door dat gebruik door de Geest van de Heere naar Zijn belofte en toezegging bewerkt te worden.

4. Zo dikwijls zij dan de genademiddelen gebruiken, moeten zij het oog op de Heere Jezus hebben en houden van Wie de zegen moet afkomen. Men mag zich hier wel, bij wege van toepassing, herinneren de woorden van Jeremia, Jer. 3:23: *Waarlijk, tevergeefs verwacht men het van de heuvelen en de menigte der bergen; waarlijk, in den HEERE onzen God is Israëls heil.* Vooral moet in de harten en oren voortdurend de taal van Paulus klinken, 1 Kor. 3:7: *Zo is dan noch hij die plant iets, noch hij die nat maakt, maar God Die den wasdom geeft.* Menigmaal heeft de bevinding overtuigden geleerd dat de allergeschiktste middelen vruchteloos voor hen waren, omdat de Heere er met Zijn Geest niet bijkwam. Daarom moeten zij onder het gebruik van de middelen voortdurend uitroepen volgens Ps. 123:2: *Zie, gelijk de ogen der knechten zijn op de hand hunner heren, gelijk de ogen der dienstmaagd zijn op de hand harer vrouw; alzo zijn onze ogen op den HEERE onzen God, totdat Hij ons genadig zij.*

5. Het laatste dat zij zich onder het gebruik van de middelen hebben voor te stellen, is dat de Geest van de Heere hen door en onder die middelen moge bewerken tot geloof, wedergeboorte en bekering. Horen, lezen en overdenken zij het Woord, bidden zij in de eenzaamheid, wonen zij de gezelschappen van de vromen bij, of plegen zij met leraren of anderen raad, hun begeerte en zucht moet zijn: Och of de Heere naar Zijn toezegging die middelen wil bekrachtigen en bezielen door de hartveranderende en zielbuigende werking van Zijn Geest, dat ze ons middellijk onder het geleide van Zijn Geest tot Jezus mochten brengen; dat wij waarlijk door het geloof met Hem verenigd mochten worden, dat wij in Hem nieuwe schepselen mochten worden en ongeveinsd van weg veranderen!

Vr. Wanneer gaan overtuigden onder het gebruik van de middelen door de zaligmakende werking van de Geest uit de staat van de natuur over tot de staat der genade?

Antw. Als zij onder het aanhoudend gebruik van de middelen op de tijd van de Heere door de zaligmakende werking van de Geest bewerkt zijnde, Christus door een waarachtig geloof aannemen, herboren worden en zich bekeren. Terwijl zij de middelen op de voornoemde wijze gebruiken onder een lijdzame verwachting van de

zegen van de Heere, zo breekt de tijd der minne wel eens vlug en onverwacht aan, Ezech. 16:8. Het gebeurt wel dat als de nood op het hoogst is en zij gevaar lopen van alles moedeloos op te geven, de Heere dan toetreedt, de weg naar Jezus wijdt voor hen openzet, hun vrijmoedigheid geeft om naar de Heere Jezus, de tegenbeeldige vrijstad, te rennen, Hem aan te nemen en zich ter zaliging aan Hem weg te geven. Daarop volgt dan wel een onuitsprekelijke vreugde, de ziel ziet zich uit de put van ellende en uit de akelige duisternis overgebracht tot het wonderbare licht, 1 Petr. 2:9. Hoe zulk een ziel dan te moede is, hoe zij wegzinkt in nederigheid, hoe zij in verwondering buiten zichzelf weggerukt wordt, hoe zij het vrije van Gods genade in Christus met dankzegging aanbidt, enz., dat is onuitsprekelijk. Voorbeelden hiervan zijn: Zacheüs, Luk. 19:6, de kamerling, Hand. 8:39 en de stokbewaarder, Hand. 16:34.

Maar zo gaat het niet altijd. Sommige overtuigden worden overgehaald zonder dat zij het bemerken of durven geloven. Anderen krijgen een woordje tot opbeuring op hun gelovig bedelen, waardoor zij wel enigszins vervrijmoedigd worden om te hopen dat het nog wel gaan zal, maar zij durven nog niet geloven dat zij al genade ontvangen hebben, hoewel zij, om zo te spreken, al in behouden haven zijn. De ziel zegt dan wel: Ik geloof Heere, ik durf het niet ontkennen of ganselijk loochenen, maar zij voegt er in één adem bij: Kom mijn ongelovigheid te hulp. De ziel twijfelt niet aan Jezus algenoegzaamheid en gewilligheid, maar aan de echtheid van haar werkzaamheid omtrent Hem.

Dit zo zijnde, gelijk het door de ervaring bevestigd wordt, zo volgt daaruit:

Ten eerste, dat het niet noodzakelijk is het juiste tijdstip van zijn verandering te weten en dat de kennis van die tijd niet gemaakt kan noch mag worden tot een kenmerk van genade, zodat iemand genadeloos zou zijn, indien hij de preciese tijd niet weet te noemen.

Ten tweede dat men in het behandelen van zulke zielen die iets uit bevinding weten te verhalen wat naar de overgang uit de staat van de natuur tot de staat der genade zweemt of immers gelijk, omzichtig en langzaam te werk moeten gaan. Hier vlug te zijn in het oordelen, hetzij ten goede, hetzij ten kwade, dat is: al haast van zulke zielen te oordelen dat zij al genade hebben of dat zij deze nog missen en hen dat in het aangezicht te zeggen, dat menen we een gans onvoorzichtige handelwijze te zijn, die tegelijk zeer zondig en schadelijk kan zijn. Hebben zulke zielen, van wie de genadestaat vastgesteld wordt door iemand van wie zij grote gedachten hebben, waarlijk genade, zo raken zij door die handelwijze makkelijk op hoogten en dan lopen zij het gevaar tot verslapping te vervallen. Missen zij de genade en worden zij evenwel geoordeeld de genade te hebben, dan worden ze in hun waan gestijfd en dat wel tot hun eeuwig verderf. Worden anderen geoordeeld nog de genade te ontberen, terwijl ze reeds genade ontvangen hebben, zo worden degenen bedroefd die God niet bedroefd wil hebben; en hoeveel er dan vaak aan vast is om zulke bedroefden en neerslachtige zielen weer op te beuren, dat leert de ervaring soms meer dan al te veel. Is het dan niet allerveiligst in zulk een gelegenheid zijn oordeel wat op te schorten of tenminste niet te openbaren en ondertussen zulke zielen verder naar de Heere Jezus heen te wijzen, enz. Is het nog niet recht met hen, dit is de weg van behoudenis. Is er al genade, langs deze weg zullen zij tot verzekering geraken en het zal het kiemen van een gezegender uitwerking zijn als de Heere Zelf van vrede tot haar spreekt.

Ondertussen kan het wel zo met een ziel gesteld zijn dat de moedeloosheden hoog gaan en er zich tegelijk wel zulke tastelijke blijken ten goede in haar kunnen opdoen dat het nodig en veilig is haar voorwaardig de genade die zij schijnt ontvangen te hebben in de naam van de Heere aan te kondigen tot haar opbeuring en verwakking. Dat is dan eigenlijk de plicht van de leraren als die daartoe een bedienende macht van hun grote Meester Jezus ontvangen hebben, Jes. 40:1,2: *Troost, troost Mijn volk, zal ulieder God zeggen. Spreekt naar het hart van Jeruzalem en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat haar ongerechtigheid verzoend is, dat*

zij van de hand des HEEREN dubbel ontvangen heeft voor al haar zonden. Joh. 20:23: Zo gij iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven; zo gij iemands zonden houdt, dien zijn de gehouden.

Vr. Waarin bestaat nu het gelovig aannemen van Christus door een waarachtig geloof?

Antw. Het bestaat hierin dat de overtuigde ziel die zijn ellende kent en erkent het getuigenis van God betreffende Zijn Zoon als de enige en algenoegzame Zaligmaker onder en door de bewerking van de Heilige Geest toestemt en goedkeurt in en met zijn oordeel, als zijnde waarachtig en Gode ten hoogste betamelijk en het tegelijk aanneemt of inwilligt met de neiging van zijn wil, willende en begerende alleen naar de inhoud van dat getuigenis gerechtvaardigd, geheiligd en gezaligd te worden, Joh. 3:33: *Die Zijn getuigenis aangenomen heeft, die heeft verzegeld, dat God waarachtig is.* 1 Joh. 5:10,11: *Die in den Zoon gelooft, heeft de getuigenis in zichzelf; die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis die God getuigd heeft van Zijn zoon. En dit is de getuigenis, namelijk dat ons God het eeuwige leven gegeven heeft; en ditzelve leven is in Zijn Zoon.* Dit is de adstipulatie of toestemming van het genadeverbond, 2 Kor. 9:13, Hebr. 3:1. Waar Paulus het woord homologia gebruikt, wat zoveel betekent als een en het hetzelfde met God te zeggen, door middel van een echo of weergalm, gelijk door dit toestemmen en aannemen van Gods getuigenis geschiedt, Ps. 27:8: *Mijn hart zegt tot U: Gij zegt: Zoekt Mijn aangezicht; ik zoek Uw aangezicht, o HEERE.* Dit is de verloving van de ziel aan Christus als haar Bruidegom, Hos. 2:18: *En Ik zal u Mij ondertrouwen in eeuwigheid, ja Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht, en in goedertierenheid en in barmhartigheden.* Zij geeft dan aan Hem het jawoord. Met deze goedkeuring van Gods getuigenis gaan de volgende zielsaandoeningen vergezelt.

1. De ziel verwondert zich ten uiterste over de vrije en onverdiende Goddelijke gunstaanbieding die er in en door geschiedt, Ps. 8:5: *Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en de zoon des mensen, dat Gij hem bezoekt?*

2. Zij heeft er de hoogste achting voor; al het goed van de wereld is er volgens haar oordeel niets bij. Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen, ja de rivieren zouden ze niet verdrinken. Al gaf iemand al het goede van zijn huis voor deze liefde, men zou hem ten enenmale verachten.

3. Zij scheidt vanwege Gods getuigenis moed, dat het nog wel gaan zal, daar zij te voren wanhopig alles opgaf, Ps. 42:6: *Wat buigt gij u neder, o mijn ziel, en zijt onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven voor de verlossingen Zijns aangezichts.*

4. Zij is verheugd dat uit kracht van het goddelijke getuigenis zich voor haar een mogelijkheid opdoet om zalig te worden.

5. Zij vertrouwt Gods gunst in Christus zeker deelachtig te zullen worden, indien zij dit getuigenis behoorlijk zal hebben aangenomen, aangezien het gegeven is van de God amen, Die niet liegen kan, Jes. 65:16. Daarenboven is het met de zielswerkzaamheid of wilsneiging en begeerte waardoor Gods getuigenis ingewilligd of aangenomen wordt aldus gelegen; door dezelve wil en begeert de ziel Jezus, zijnde de voornaamste inhoud van Gods getuigenis en de goddelijke gunst in en door hem, Openb. 22:17: *En de Geest en de bruid zeggen: Kom! En die het hoort, zegge: Kom! En die dorst heeft, kome; en die wil, neme het water des levens om niet.* Dit willen en begeren is:

a. Krachtdadig en ernstig, zodat niets machtig is het te stremmen, Ps. 84:3: *Mijn ziel is begerig en bezwijkt ook van verlangen naar de voorhoven des HEEREN; mijn hart en mijn vlees roepen uit tot den levenden God.* De ziel wil en begeert Jezus ten koste van alles, als het zo wezen moet, Esther 4:16, Matth. 10:37: *Die Vader of moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig.*

b. Aanhoudend en rusteloos, het is niet een haast voorbijgaande vlaag, maar een altoos durende wil en begeerte, die voortdurend op de grond van het hart ligt. Het gaat dan de ziel als Jakob, Gen. 32:26: *En Hij zeide: Laat Mij gaan, want de dageraad is opgegaan. Maar hij zeide: Ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Gij mij zegent.* En de Kananese vrouw, Matth. 15:22,27: *En zie, een Kananése uit die landpalen komende, riep tot Hem, zeggende: Heere, Gij Zone Davids, ontferm U mijner! Mijn dochter is deerlijk van den duivel bezeten. En zij zeide: Ja Heere; doch de hondkens eten ook van de brokskens, die er vallen van de tafel hunner heren.*

c. Bepaald omtrent de Heere Jezus alleen, de ziel zichzelf verzakende, te weten eigen wijsheid, eigen kracht en eigen waardigheid, Fil. 3:8,9: *Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus mijn Heere; om Wiens wil ik al die dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen; en in Hem gevonden worden, niet hebbende mijn rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid die uit God is door het geloof.* Mitsgaders alle schepselen, Ps. 73:25: *Wien heb ik nevens U in den hemel? Nevens u lust mij ook niets op de aarde!* Zij roept met de martelaar Bradfort uit: Niemand dan Jezus!

d. Onbepaald ten opzichte van de gehele Jezus, Hoogl. 5:16: *Zijn gehemelte is enkel zoetheit, en al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Zulk een is mijn Liefste, ja zulk een is mijn Vriend, gij dochteren van Jeruzalem.* De ziel wil en begeert Jezus geheel en al, voornamelijk als Hogepriester tot verzoening, als Profeet tot onderwijzing, als Koning tot heiligmaking, bescherming en heerlijkmaking en om Hem en Zijn bevelen onderdanig te zijn en te gehoorzamen, Matth. 11:28,29: *Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven. Neemt Mijn juk op u en leert van mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw zielen.*

e. Het doet de ziel naar Jezus verlangen of hongeren en dorsten, Matth. 5:6: *Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden.* Hem zoeken onder het gebruik van de genademiddelen, Spr. 8:17: *Ik heb lief, die Mij liefhebben; en die Mij vroeg zoeken, zullen Mij vinden.* Tot Hem lopen, Spr. 18:10: *De Naam des HEEREN is een sterke Toren; de rechtvaardige zal daarheen lopen en in een hoog vertrek gesteld worden.* Tot Hem toevlucht nemen, naar de eigenlijke betekenis van het Hebreeuwse woord Chasah, Ps. 2:12, Ps. 36:8: *Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! Dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen.* Of komen, Matth. 11:28, door gebeden te weten en hartelijke smekingen. Hem aannemen op Zijn aanbidding, Joh. 1:12: *Maar zovelen Hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven.* Eten en drinken op Zijn nodiging, Hoogl. 5:1: *Ik ben in Mijn hof gekomen, o Mijn zuster, o bruid. Ik heb Mijn mirre geplukt met Mijn specerij; Ik heb Mijn honigraten met Mijn honig gegeten; Ik heb Mijn wijn mitsgaders Mijn melk gedronken. Eet vrienden, drinkt, en wordt dronken, o liefsten.* Zichzelf de Heere Jezus toevertrouwen, naar de kracht van het Hebreeuwse woord heëmin, Jes. 28:16. Of aan Hem ter zaliging overgeven, 2 Kor. 8:5. Deze en diergelijke oneigenlijke en verbloemde uitdrukkingen die geestelijk en redelijk, gelijk de zaak vanzelf spreekt, opgenomen moeten worden, gebruikt de Geest van de Heere om ons de aard van het geloof verstaanbaarder en duidelijker te maken. Kortom de ziel laat zich gelijk de zalige Lodenstein zingt, aldus horen:

Jezu! Jezu zoet! Jezu! Hoogste van al wat mij lusten kan
Jezu! Wilt Gij mij, ik wil U, wil U alleen,
En zeg tot al de Schepsels neen,
Gaat zeg dien heil'gen daar rein, boven d'heemlen klaar
Daar ik mijn ziel aan paar
Ik wil mijn zuivre leden
Te Zijnen dienst besteden

Ja zegt dien trouwste mijn
Dat mijn hart voor Hem zal zijn.

Op deze wijze neemt de overtuigde ziel, door Gods Geest bewerkt, de Heere Jezus aan door een waarachtig geloof. Het tijdgeloof verschilt veel daarvan. Het tijdgeloof bestaat hierin dat men zich lichtvaardig de genade in het Evangelie geopenbaard en voorgesteld toepast. Deze toepassing gaat wel vergezelt met vreugde, uiterlijke hervorming en godsdienstigheid. Dit tijdgeloof verschilt van het zaligmakende: 1. In zijn oorsprong; het wordt niet door een zaligmakende werking van de Geest, maar door een algemene verlichting en overtuiging gewerkt. 2. In de aard en natuur; het getuigenis van God wordt niet aangenomen met de hiervoor genoemde aandoening en werkzaamheid. 3. In de uitwerking; het laat het hart zo boos en vuil als het van nature is. 4. In de bestendigheid; dit geloof houdt wel op in dit leven, Matth. 13:20,21: *Maar die in steenachtige plaatsen bezaaid is, deze is degene die het Woord hoort en dat terstond met vreugde ontvangt; doch hij heeft geen wortel in zichzelf, maar is voor een tijd; en als verdrukking of vervolging komt om des Woords wil, zo wordt hij terstond geërgerd.*

Vr. Hoe worden overtuigden door de Geest van de Heere herboren?

Antw. Terwijl de Heilige Geest hen in Christus doet geloven, zo wederbaart Hij hen tegelijk, zodat geloof en wedergeboorte aangemerkt kunnen worden als tweelingen die tegelijk in de ziel ontvangen en geboren worden. Overtuigden worden dan door Woord en Geest herboren, als zij naar Gods Beeld aanvankelijk verandert, het Beeld van Gods Zoon gelijkvormig gemaakt, Rom. 8:29, de Goddelijke natuur deelachtig, 2 Petr. 1:4, en zo nieuwe schepselen worden, 2 Kor. 5:17. De Heilige Geest stort in hun nieuwe hebbelijkheden of geestelijke vermogens. Hun verstand ontvangt geestelijk licht om geestelijke zaken aanvankelijk duidelijk en onderscheidenlijk te kunnen beschouwen, Ef. 5:8: *Want gij waart eertijds duisternis, maar nu zijt gij licht in den Heere.* Hun oordeel krijgt het vermogen om voorkomende geestelijke zaken te beoordelen, 1 Kor. 2:15: *Doch de geestelijke mens onderscheidt wel alle dingen, maar hij zelf wordt van niemand onderscheiden.* Hun wil wordt geheiligd, dat is overgebogen tot Gods wil om dat te willen wat God wil en dat niet te willen wat God niet wil, Hand. 9:6: *En hij bevende en verbaasd zijnde, zeide: Heere wat wilt Gij dat ik doen zal? En de Heere zeide tot hem: Sta op en ga in de stad, en u zal aldaar gezegd worden, wat gij doen moet.* Hun hartstochten worden gezuiverd, geregeld en in orde aanvankelijk gebracht. Zij worden beschonken met kracht en bekwaamheid om Gods wil te kunnen doen, Ezech. 36:27: *En Ik zal mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen.*

Ondertussen blijven er in hun nog vele overblijfselen over van de aangeborenen verdorvenheid die door de heiligmaking verder en door de heerlijkmaking helemaal weggenomen worden. Hierom getuigt de Heilige Schrift dat er in de herborenen als het ware een tweeërlei mens is: een nieuwe, zijnde het herboren deel en een oude, zijnde die overblijfselen van de verdorvenheid, Ef. 4:22,24: *Te weten dat gij zoudt afleggen, aangaande den vorigen wandel, den ouden mens, die verdorven wordt door de begeerlijkheden der verleiding. En den nieuwen mens aandoen, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid.*

Deze nieuwe en oude mens moet men in de herborenen niet te zeer onderscheiden als of dit als het ware twee personen in hen uitmaken en de persoon van de oude mens en zijn daden hun niet aangaan, noch raken, want de oude mens of de overgeblevene verdorvenheid is en blijft in de herborenen, maakt een deel van hen uit en zijn daden zijn en blijven hun daden, gelijk op dezelfde wijze de nieuwe mens, of het herboren deel in de herborene is en blijft een deel, als het ware van hun is en zijn daden zijn en blijven hun daden. Men zou het herboren deel en het overblijfsel van de verdorvenheid die beide in de herborene zijn, kunnen vergelijken bij de

morgenschemering. De morgenschemering is een vermenging van licht en duisternis, de duisternis wordt door de opgaande zon trapsgewijs verdreven. Vergelijk Spr. 4:18: *Maar het pad der rechtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.* Hiertegen strijd niet de taal van Paulus, Rom. 7:17: *Ik dan doe datzelve nu niet meer, maar de zonde, die in mij woont.* Want daarmee wil hij alleen zeggen dat hij, herboren zijnde, de zonde zo niet geheel, noch op die wijze doet, als hij ze deed voor zijn wedergeboorte. Toen was hij geheel aan de zonde overgegeven en deed hij ze met opzet, vermaak, genoegen en aanhoudendheid. Maar na zijn wedergeboorte was er een herboren deel in hem dat van de zonde afkerig was en deze tegenstond, Gal. 5:17: *Want het vlees begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkander, alzo dat gij niet doet hetgeen gij wildet.* 1 Joh. 3:9: *Een iegelijk die uit God geboren is, die doet de zonde niet, want Zijn zaad blijft in hem; en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren.* En dat bracht teweeg dat hij de zonde niet anders beging dan tegen wil en dank. Al tegenworstelende, wordt het onherboren deel hem wel eens te machtig en sleept hem zo als een krijgsgevangen voor een tijd weg. Hij steekt zichzelf dan in de schuld en maakt zich daardoor schuldig voor God. Dat dit Paulus mening is, blijkt duidelijk genoeg uit Rom. 7:17. Daar merkt hij de zonde aan als de overgebleven verdorvenheid die in hem woont en dus een gedeelte van hem uitmaakt. In vers 19 zegt hij uitdrukkelijk dat het kwaad dat hij niet wil naar zijn herboren deel, dat hij dat doet, hij zelf in eigen persoon. Alsmede uit de nare klacht die hij opheft in vers 24: *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?* Ja, dit moet zijn mening zijn, anders hebben herborenen zich aan de oude mens en zijn daden, kwade begeerlijkheden en zondige bedrijven helemaal niet te kreunen. Zij kunnen zeggen: De oude mens raakt ons niet meer, zijn daden gaan ons niet aan. Zij hadden niet nodig zich over kwade begeerlijkheden en zondige daden voor God te verootmoedigen, in de schuld te liggen, daarover bedroefd en beschaamd te zijn, ze te belijden, verzoening daarover in Christus bloed te zoeken. Daartoe worden zij echter in zoveel plaatsen van de Heilige Schrift vermaand dat het niet nodig is daarvan bij te brengen. En dat is ook de voortdurende praktijk van de heiligen geweest, gelijk de voorbeelden van David, van Petrus en van anderen uitwijzen.

Vr. Hoe bekeren overtuigden zich door de Geest van de Heere?

Antw. Op deze wijze, dat zij door Gods Geest op een zaligmakende wijze bewerkt, zich met hart en daad van het kwade aanvankelijk afkeren en met hart en daad tot het goede wenden, Jes. 1:16,17: *Laat af van kwaad te doen en leert goed te doen.* Ps. 34:15, Jes. 55:7.

Ten eerste keren zij zich met hart en daad van het kwade af. Zij kennen de zonde uit de wet, Rom. 3:20, door de verlichting van de Heilige Geest, Jer. 31:19. En wel in haar mening, zwaarte, kracht, levendigheid, onbetamelijkheid en schadelijkheid, Jes. 59:12: *Onze ongerechtigheden, die kennen wij.* Ps. 51:5, Jes. 3:13. Zij betreuren de zonde, als die hen niet alleen de hel en verdoemenis waardig maakt, maar tegelijk van God, Zijn gemeenschap en heilgoederen afscheid en vervreemd doet zijn, Ps. 51:19, Joël 2:13, 2 Kor. 7:10: *Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.* Zij schamen zich over de zonde, als zijnde schandelijk, Godonterend, vuil en Gode ongelijkmakend, Jer. 3:25: *Wij liggen in onze schaamte, en onze schande overdekt ons, want wij hebben tegen den HEERE onzen God gezondigd, wij en onze vaders, van onze jeugd aan tot op dezen dag; en wij zijn der stem des HEEREN onzes Gods niet gehoorzaam geweest.* Zij verfoeien en veroordelen zichzelf vanwege de zonde, als waardoor zij Gods allerheiligste Wet overtreden hebben en zich als snode rebellen tegen de Heere gedragen, Job 42:6: *Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as.* Hos. 5:15: *Ik zal heengaan en keren weder tot Mijn plaats, totdat zij zichzelf schuldig kennen en Mijn aangezicht zoeken; als hun bange zal zijn, zullen zij Mij vroeg zoeken.* Zij haten de zonde, zijn er afkering van, willen ze niet, strijden er tegen, en die haat is algemeen en bestendig,

Ps. 119:128: *Daarom heb ik al Uw bevelen van alles voor recht gehouden; maar alle valse pad heb ik gehaat.* Zij belijden de zonde, alle ontdekte zonde rondborstig en met al haar verzwarende omstandigheden. Dit doen ze voor God, 2 Sam. 12:13: *Toen zeide David tot Nathan: Ik heb gezondigd tegen den HEERE. En Nathan zeide tot David: De HEERE heeft ook uw zonde weggenomen; gij zult niet sterven.* Ps. 32:5: *Mijn zonde maakte ik U bekend en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet. Ik zeide: Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor den HEERE; en Gij vergaaf de ongerechtigheid mijner zonde. Sela.* 1 Joh. 1:9. En ook wel desnoods voor de mensen, zie de 51^e Psalm en Jak. 5:16. Zij laten de zonde aanvankelijk en zonder onderscheid na, 2 Tim. 2:19: *Een iegelijk die den Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid.*

Ten tweede wenden zij zich met hart en daad tot het goede. Het verstand beschouwt Gods Wet om daaruit de wil van de Heere te verstaan, Ps. 1:2: *Maar zijn lust is in des HEEREN wet, en hij overdenkt Zijn wet dag en nacht.* Rom. 12:2. Het oordeel keurt al de bevelen van God voor goed, Ps. 119:128: *Daarom heb ik al Uw bevelen van alles voor recht gehouden; maar alle valse pad heb ik gehaat.* De wil is gereed om Gods wil indien het mogelijk was in alles te volbrengen, Hand. 9:6: *En hij bevende en verbaasd zijnde, zeide: Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?* Ps. 119:5,6. Zij nemen in afhankelijkheid van God plannen en voornemens om Gods wil te doen en verzweren zich zo aan God, Ps. 119:106: *Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid.* Deze voornemens stellen zij dadelijk onder Gods gewone en buitengewone invloeden in het werk, Rom. 6:13: *Maar stelt uzelfen Gode als uit de doden levend geworden zijnde, en stelt uw leden Gode tot wapenen der gerechtigheid.* 1 Kor. 6:20: *Want gij zijt duur gekocht: zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn.*

Kortom in hun gebeden, woorden, daden, zeden, gezelschappen en gehele gedraging wordt min of meer zulk een tastelijke verandering ten goede bespeurd, dat allen die er op letten daar verbaasd over staan, Hand. 9:21: *En zij ontzetten zich allen, die het hoorden, en zeiden: Is deze niet degene, die te Jeruzalem verstoorde die dezen Naam aanriepen, en die daarom hier gekomen is, opdat hij hen gebonden zou brengen tot de overpriesters?*

Hoofdstuk 3. Gelovigen, herborenen en bekeerden onderricht om in hun genadestaat bevestigd te worden.

Vr. Hoe is het met de staat waartoe gelovigen, herborenen en bekeerden overgaan, gelegen?

Antw. Die staat is zeer voortreffelijk, Spr. 12:26: *De rechtvaardige is voortreffelijker dan zijn naaste.* Daarom worden zij genaamd: heiligen der hoge plaatsen, Dan. 7:27; heerlijken, Ps.16:3; ja het heerlijke, Jes. 4:5. De heerlijkheid van hun staat blijkt niet uit hun hoge geboorte, aanzienlijke toestand, verheven ommekeer en uitmuntende hoedanigheden.

Hun staat is een staat van genade, Ef. 2:8: *Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave.*

Van dadelijke verzoening met God. Zij hebben een gerechtvaardigde en bevredigde betrekking op God, Hand. 13:39: *Door Dezen een iegelijk die geloofd, gerechtvaardigd wordt.* 2 Kor. 5:21: *Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.*

Van vrede en vriendschap met God, Rom. 5:1: *Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus.* Met de engelen, Ef. 1:10: *Om in de bedeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen in Christus, beide dat in den hemel en dat op de aarde is.* Met de schepselen, Job 5:23: *Want met de stenen des velds zal uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn.*

Van aanneming tot kinderen, 1 Joh. 3:1: *Ziet hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, namelijk dat wij kinderen Gods genaamd zouden worden.*

Van aanvankelijke heiligheid, 2 Kor. 5:17: *Zo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden.*

Van vrijheid, Joh. 8:36: *Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zo zult gij waarlijk vrij zijn.* Van leven, Ef. 2:1: *En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.*

Van zaligheid, die zij hier in beginsel genieten, Rom. 8:23: *En niet alleen dit, maar ook wijzelven, die de eerstelingen des Geestes hebben, wij ook zelven, zeg ik, zuchten in onszelven, verwachtende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing onzes lichaams.* En die zij namaals volmaakt deelachtig zullen worden, 1 Petr. 1:9: *Verkrijgende het einde uws geloofs, namelijk de zaligheid der zielen.*

Vr. Durven alle gelovigen, herborenen en bekeerden hun staat zo wel aanmerken en zijn zij allen en altijd daarvan verzekerd?

Antw. Zij hebben er grond en recht toe en zij moeten het doen. Gelijk ongelovigen, onherborenen en onbekeerden nooit aan hun genadeloze staat moeten twijfelen, maar deze vaststellen en zich daarvan verzekeren; zo moeten gelovigen, herborenen en bekeerden nooit aan hun genadestaat twijfelen, maar zich daarvan verzekeren en zo vaak zij eraan twijfelen, maken zij zich aan zwakgelovigheid schuldig en bezondigen zij zich tegen de Heere. Hun twijfelingen hebben zij in deze niet als een deugd, maar als een ziekte van het ongeloof en zijn zo als zondig aan te merken. Ondertussen zijn niet alle gelovigen van hun staat verzekerd. Zie Ps. 88:16: *Van der jeugd aan ben ik bedrukt en doodbrakende; ik draag Uw vervaarnissen, ik ben twijfelmoedig.* Klaagl. 3:18: *Toen zeide ik: Mijn sterkte is vergaan, en mijn hoop van den HEERE.* En die onder hen wel eens verzekerd zijn en worden, die vervallen daarna wel weer tot ongelovige twijfelingen. Het is wel waar dat zij zich de verzekering niet kunnen geven, maar dat ze een werk van de Heilige Geest is, Rom. 8:16: *Dezelve Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn.* Dat ze niet behoort tot het wezen, maar tot het welwezen van de genadestaat en dat God in het uitdelen van zulke weldaden naar Zijn vrijmacht te werk gaat.

Maar dit is ook waar, dat zij zichzelf hierin veel in de weg kunnen staan, waarover zij met recht te bestraffen zijn. Zij kunnen in het twijfelen door naargeestigheid te veel toegeven. Zij kunnen het redelijk en verstandig werken hierin nalaten door te zeer op het gevoelige gezet te zijn. Zij kunnen traag en nalatig zijn om de middelen waar te nemen die onder de zegen van de Heere tot de verzekering zouden kunnen leiden. Zij kunnen wreed, onbarmhartig en liefdeloos met zichzelf handelen door alles op te zoeken en vast te houden wat maar enige schijn van genadeloosheid uitleveren kan; en door alles te verwerpen wat de aanwezige genade aanwijst en anderen menigmaal duidelijk in en aan zich bemerken kunnen, maar van zichzelf door ongelovigheid over het hoofd gezien wordt. Dikwijls berispen zij dit gedrag in anderen en ondertussen maken zij er zichzelf wel schuldig aan.

Vr. Wat zijn de oorzaken van het twijfelen van de gelovigen aan hun genadestaat?

Antw. De schuld daarvan moet men niet op God leggen door te denken en te zeggen: God weigert mij de verzekering, Hij wil mij deze niet geven, daarom kan ik niet anders dan twijfelen aan mijn staat. Dit is God een auteur van de zonde maken, aangezien het twijfelen van de gelovigen zondig is. God heeft de verzekering in Zijn Woord meermalen beloofd, Jes. 61:8: *En Ik zal geven, dat hun werk in der waarheid zal zijn.* Openb. 2:17: *Die overwint, Ik zal hem geven te eten van het Manna Dat verborgen is, en Ik zal hem geven een witten keursteen, en op den keursteen een nieuwen naam geschreven, welken niemand kent, dan die hem ontvangt.* Zie ook Ps.85:9, Jes. 55:3, Jer. 31:14. En op die grond verzocht David van de Heere, Ps. 35:3: *Zeg tot mij ziel: Ik ben uw Heil.* Het is wat anders krachtig en gevoelig van zijn staat verzekerd te worden. Daarom trent is de Heere vrij. Wat anders is het met een meer redelijke en verstandige verzekering zich op een ongeduldige wijze niet te vergenoegen en zo aan zijn staat te twijfelen, ja deze geheel weg te werpen. Dit laatste is hun eigen zondig bedrijf. Ook staan zij zichzelf, gelijk we gezien hebben, hier veel in de weg. De eerste oorzaak dan van hun twijfelen is hun eigen zwakgelovigheid, die door de onkunde omtrent de wegen en handelingen van de Heere met Zijn volk en door de verkeerde redeneringen en besluiten die uit die onkunde voortvloeien, gestijfd en gesterkt wordt.

De tweede oorzaak is de satan. Die doet zijn best om de mens onder zijn geweld te houden, maar omdat hij daartoe geen kans ziet, wendt hij het over een andere boeg en valt op het geloof aan om het, waar het mogelijk, op te houden, Luk. 22:31,32: *En de Heere zeide: Simon, Simon, zie, de satan heeft ulieden zeer begeerd om te ziften als de tarwe; maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude.* Wanneer dat niet lukken wil, gelijk het niet kan of zal in eeuwigheid, dan zoekt hij op een heimelijke wijze het geloof te schudden, aan het wankelen te brengen en de zwakgelovigheid te stijven door het inwerpen van godslasterlijke gedachten, die hij als vurige pijlen op de ziel afschiet, Ef. 6:16. Alsmede door deze en gene strikvrage voor te stellen en de ziel zo aan het onkundig en verkeerd redeneren te houden. Zo ras nu de ziel zich onder deze verzoeking van de satan niet meer lijdelijk houdt, maar het oor eraan leent en zich erdoor laat verleiden tot twijfelingen, zo steekt zij in de schuld.

Vr. Wat zijn de voornaamste redenen waarom de gelovigen aan hun staat twijfelen?

Antw. De eerste is deze. Zij zeggen: Wij weten de juiste tijd niet van onze verandering. Maar daar komt het niet op aan, maar op de zaak zelf. Zij die in hun kindse jaren, die er zeker zijn, veranderd zijn, kunnen de tijd van hun verandering onmogelijk weten. Men kan zich makkelijk omtrent die tijd vergissen door ze te vroeg of te laat te stellen. Zij die in de mondige ouderdom veranderd zijn, zullen wel in het algemeen heugen dat zij zo niet waren, noch zulke dingen ondervonden als zij nu zijn en tegenwoordig gewaar worden.

De tweede is deze. Zij zeggen: Alles komt uit het verstand voort dat van bevindelijke zaken kennis heeft en door de algemene verlichting van de Geest opgeklaard is. Maar indien al hun werkzaamheden enkel verstandswerk zijn, hoe komen er dan krachtige neigingen van de wil bij? Wanneer zij nauwkeurig letten op de uitgangen van hun harten dan zullen ze bevinden dat er Goddelijke en hemelse als vanzelf uit het hart opzwellen die nergens anders onder de gewone invloed van de Geest vandaan komen als van en uit de hebbelijke genade of het geestelijke leven in hun hart huisvestende.

De derde is deze. Zij zeggen: Wij zijn nog nooit genoeg bedroefd geweest over onze zonden en dus nog onbekeerd. Maar de droefheid is groot genoeg als zij de ziel uit zichzelf naar God in Christus onder de bewerkingen van de Heilige Geest waarlijk uitdrijft. Hoe groot zal en moet de droefheid zijn? Nergens vinden we dat in Gods Woord bepaald en wanneer ze evenredig moet zijn met de verdiensten van de zonden dan zou niemand ze kunnen dragen. Men moet wel toe zien dat men in de droefheid niet heimelijk enige verdienstelijkheid stelt tot oneer van Christus.

De vierde is deze. Zij zeggen: Onze overtuiging is enkel wettisch, uit schrik voor de hel en daarom gaan wij ermee verloren. Dat kan ze in het begin geweest zijn, maar in het vervolg kreeg ze een andere gedaante. Want bevinden zij niet in zich dat zij over de zonden bedroefd en verlegen zouden zijn al was er geen hel of verdoemenis na dit leven te vrezen, omdat zij nu niet alleen het schadelijke, maar ook het lelijke Godonterende en Godongelijkmakende van de zonde zien en erkennen.

De vijfde is deze. Zij zeggen: Wij kunnen niet bidden, en kunnen we nu en dan bidden, het is slechts een algemene gave en geenszins de genade van het gebed, daarom worden we ook niet verhoord. Maar de ervaring leert dat gelovigen niet altijd even hartelijk kunnen bidden. Smart het hun niet dat zij niet bidden kunnen? Hebben zij niet uren en tijden gehad dat ze teder, hartelijk en aanhoudend konden bidden en dat met zulke indrukken van Gods hoogheid, van eigen nietigheid, dat het onmogelijk was voor iemand die slechts de gave van het gebed had op zulk een wijze te bidden? God verhoort de gebeden van gelovigen op Zijn tijd en op Zijn wijze.

De zesde is deze. Zij zeggen: Wij vorderen niet in de heiligmaking, gelijk de gelovigen eigen is en daarom zijn wij nog niet herboren. Als ook: Wij laten ons licht zo niet schijnen voor de mensen, maar onze wandel is dikwijls slordig. Maar zij oordelen te snel van zichzelf. De ene gelovige vordert meer dan de andere. Gelovigen kunnen vorderen zonder dat zij het weten. Gods kinderen kunnen zich in een staat van verslapping of verlating bevinden. Over een slordige wandel hebben zij zich voor God te vernederen. Ondertussen zijn zij op heiligheid belust en soms zien anderen meer heiligheid in hun wandel dan zij zelf.

De zevende is deze. Zij zeggen: Ons hart wordt hoe langer hoe harder en dus zijn wij een verstokte Farao gelijk. Maar gelovigen kunnen tot een grote verstoktheid van het hart vervallen, gelijk dit te zien is in de kerk, Jes. 63:17: *HEERE, waarom doet Gij ons van Uw wegen dwalen? Waarom verstokt Gij ons hart, dat wij U niet vrezen? Keer weder om Uwer knechten wil, de stammen Uws erfdeels.* En Jezus leerlingen, Mark. 6:52, 8:17. Ondertussen is hun gevoeligheid over ongevoeligheid een bewijs dat zij niet geheel en al verstokt zijn. Ook worden ze onder hun hardigheid nu en dan wel enige weekheid gewaar, al duurt ze niet lang en is ze zo groot niet als zij wel wensen.

De achtste is deze. Zij zeggen: Wij zijn Farizeeën die op hun werken steunen en niet dan schijnheiligheid vertonen. Maar overblijfselen van schijnheiligheid of geveinsdheid worden bij Gods kinderen gevonden, 1 Kor. 5:7: *Zuivert dan den ouden zuurdesem uit, opdat gij een nieuw deeg zijn moogt, gelijk gij ongezuurd zijt.* Ondertussen betreuren, verfoeien en bestrijden zij deze en zoeken zij in afhankelijkheid van de Heere heilig te wandelen voor God, niet alleen in het openbaar, maar vooral in het verborgen. Hieruit blijkt voldoende hun oprechtheid. Dat zij op hun werken steunen om daarvan de zaligheid te verwachten is onwaar, want zij willen deze alleen uit genade, om Christus wil, begeren. Ondertussen kan het wel in

hun vallen dat zij vanwege dit of dat gedane werk op een wettische wijze iets verwachten van God of zich daarop verhoovaardigen.

De negende is deze. Zij zeggen: De zonde heerst nog over ons. Maar zij hebben algemeen opzet en voornemen van niet te zondigen en als zij zondigen, geschiedt het tegen dat opzet en voornemen en dus tegen wil en dank. Dus is de heerschappij van de zonde in hun verbroken. Worden ze door de zonde overmeesterd dan zien zij naar gelegenheid uit om het geweld van die tiran te ontkomen.

De tiende is deze. Zij zeggen: Ons eigen geweten veroordeelt ons en daarom kunnen wij niet anders dan de verdoemenis verwachten. Maar het geweten kan niet goed onderwezen zijn en te voorbarig in het oordelen. Zij beroepen zich immers in die gelegenheid op Borg Jezus met de koning Hiskia, Jes. 38:14: *O HEERE, ik wordt onderdrukt, wees Gij mijn Borg.* En wensen door Zijn bloed hun harten gereinigd te krijgen van de kwade consciëntie, Hebr. 10:22.

De elfde is deze. Zij zeggen: Wij hebben harde gedachten van Jezus gehad en Hem verloochend, hoe kunnen wij zalig worden? Maar dit geschiedde toen zij zo ongevoelig, gemelijk en verdrietig waren, toen kwamen die harde gedachten in hun op, gelijk in de kerk, Jes. 49:14: *Doch Sion zegt: De HEERE heeft mij verlaten en de Heere heeft mij vergeten.* Dat viel voor toen zij vol vreze en onder de aanvechtingen van de satan waren en zo vervielen ze met Petrus tot verloochening van hun Heere, Matth. 26:69-75.

De twaalfde is deze. Zij zeggen: Wij leven in schande en verachting naar de wereld, wij zijn zo lang en zwaar door Gods hand bezocht, dit overkomt Gods kinderen niet en geschiedt in Gods toorn. Maar het één en het ander valt Gods kinderen wel te beurt, Ps. 88:16: *Van der jeugd aan ben ik bedrukt en doodbrakende; ik draag Uw vervaarnissen, ik ben twijfelmoedig.* 2 Kor. 6:8: *Door eer en oneer, door kwaad gerucht en goed gerucht; als verleiders en nochtans waarachtig.* Uit hetgeen voor ogen is, kan noch Gods haat noch Zijn liefde besloten worden, Pred. 9:1,2: *Ook liefde, ook haat, weet de mens niet uit al hetgeen voor zijn aangezicht is. Alle ding wedervaart hun gelijk allen anderen; enerlei wedervaart den rechtvaardige en den goddeloze, den goede en den reine, als den onreine; zo dien, die offert, als dien, die niet offert; gelijk den goede, alzo ook den zondaar.* Daarom is noch een aanhoudend kruis, noch een langdurige voorspoed een bewijs van genadeloosheid.

De dertiende is deze. Zij zeggen: Wij hebben gewanhoopt en dus zijn we met de wanhopende Kaïn en Judas verworpen. Maar het wanhopen valt ook wel in Gods kinderen, gelijk te zien is in de kerk, Klaagl. 3:8: *Toen zeide ik: Mijn sterkte is vergaan, en mijn hoop van den HEERE.*

De veertiende is deze. Zij zeggen: De vromen zien van ons af en bemerken wel dat wij niet oprecht zijn. Maar de verstandigsten onder de vromen kunnen feilen in hun oordeel. God alleen kent het hart. Zo veel zal de mens slechts gelden als hij geldt in de ogen van God, 1 Kor. 4:8: *Doch mij is voor het minst, dat ik van ulieden geoordeeld wordt, of van een menselijk oordeel; ja ik oordeel ook mijzelf niet.*

Vr. Wat hebben gelovigen tot hun leiding in acht te nemen om onder de bewerking van de Heilige Geest tot de verzekering van hun staat te geraken?

Antw. Het volgende in afhankelijkheid van de Heere en verwachting van Zijn zegen.

1. Zij moeten wel aanmerken dat de verzekering haar trappen heeft. Dat het daarom een soort van verzekering is als men een stille hoop heeft dat de Heere het voleinden zal, Ps. 138:8. Hierom hebben zij met die hoop ook zoveel op dat zij deze voor al het goede van de wereld niet zouden willen geven.

2. Wanneer zij onder heftige bestrijdingen van het ongeloof en de satan zijn, dan moeten zij niet met onstuimigheid hun staat gaan onderzoeken en toetsen aan het Woord van de Heere, omdat zij als het ware bedwelmt en dus daartoe niet in staat zijn. Maar voor die tijd moeten zij zich de vorige bevindingen zo veel mogelijk herinneren, verstandige godvruchtigen, hetzij leraren, hetzij anderen raadplegen, zich aan de raad en de bestieringen van hen met het oog op de Heere overgeven en

vooral op de aanbidding van genade in Christus aangaan, zich als voorwerpen ervan aanbieden en met stille zuchtingen en gebeden om de kruimpjes ervan, al bedelende bij de troon van de Vader in Christus naam, aanhouden; zo al zachtjes voorttrekkende vanwege de bitterheid van hun ziel, Jes. 38:15.

3. Zij moeten niet stilstaan bij deze en gene haastige invallen die hun door het ongelovig hart en van de Satan worden ingeworpen, zoals: misschien bedriegen we ons, zijn we niet uitverkoren, enz., terwijl zij enige hoop beginnen te scheppen en rust in hun binnenste gewaar worden.

4. Wanneer zij bedaard en van die heftige bestrijdingen vrij zijn, dan moeten zij er zich in de vreze van de Heere toe zetten om weinige, duidelijke en duchtige kenmerken die niet te hoog en ook niet te laag zijn uit het Woord op te zoeken. Deze worden gevonden in Matth. 5:3-11 en in de eerste Brief van Johannes, onder andere 1 Joh. 3:14: *Wij weten, dat wij overgegaan zijn uit den dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben.* Aan die kenmerken moeten zij zich toetsen volgens hun innige bewustheid en daarop redelijk en verstandig de conclusie of het besluit opmaken en tegelijk de Heere bidden dat er het getuigenis van de Heilige Geest bijkome, Ps. 51:14: *Geef mij weder de vreugde Uws heils; en de vrijmoedige geest ondersteune mij.*

5. Als zij wat opgewekt en levendig zijn, dan hebben zij zich in te laten met het oog op de Heere en Zijn aanbidding in een uitdrukkelijke verbondsonderhandeling met de Vader in Christus Jezus, Ps. 50:5: *Verzamelt Mij Mijn gunstgenoten, die Mijn verbond maken met offerande!*, door de belofte van het verbond aan te nemen, te omhelzen, te mijnen, te naasten en zichzelf toe te eigenen, in alle nederigheid en tegelijk in alle vrijmoedigheid, steunende op de nodiging en aanbidding van de Vader, op Christus volmaakte genoegdoening en op de gereedheid van de Heilige Geest om die belofte toe te passen. De eis van het verbond inwilligende onder die voorwaarde, te weten die God Zelf bij deze eis voegt dat de Bond-God Geest, wil en kracht zal verlenen om de eis te willen en te kunnen volbrengen. Deze onderhandelingen hebben zij aan te tekenen om er in volgende tijden onder Gods zegen hun gebruik van te maken tot versterking en verwakking, Jes. 44:5: *Deze zal zeggen: Ik ben des HEEREN; en die zal zich noemen met den naam van Jakob; en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des HEEREN, en zich toenoemen met den naam van Israël.*

6. De bondzegelen, doop en avondmaal moeten ze behoorlijk en vlijtig gebruiken. Deze zijn toch ingesteld tot versterking van het geloof en kunnen als geneesmiddelen van het zieke geloof worden aangemerkt. Zij moeten vaak aan hun doop denken, opziende naar de Heere. De Geest werkt wel eens bij het gebruik van het avondmaal op een krachtige en gevoelige wijze.

7. In afhankelijkheid van de Heere moeten zij zich toeleggen op een Godzalige wandel, dat is naar Petrus getuigenis de weg om zijn roeping en verkiezing vast te maken, 2 Petr. 1:5-11. Onder zulke wandel wil de Heere zich niet onbetuigd laten volgens de belofte in Jes. 64:5: *Gij ontmoet den vrolijke en die gerechtigheid doet, degenen, die Uwer gedenken op Uw wegen.*

8. Zij moeten veel het toevluchtnemende geloof oefenen omtrent de Heere Jezus door Hem te begeren, aan te nemen, zich aan Hem op te dragen, want daarop volgt wel een gevoelige weerslag of een verzekerde gestalte, 1 Joh. 5:13: *Opdat gij weet, dat gij het eeuwige leven hebt, en opdat gij gelooft in den Naam des Zoons van God.*

Vr. Waaruit kunnen gelovigen als zij door Gods Woord en Geest krachtig en gevoelig van hun staat verzekerd worden, weten dat die verzekering echt is en geen wijsmaking van de satan of van het arglistig hart?

Antw. Dat kunnen en mogen zij besluiten uit het volgende.

1. Uit de kracht die met deze verzekering gepaard gaat. Die is wel eens zo groot dat de Heilige Geest schijnt als met een hoorbare stem tot de ziel te spreken. Tenminste wordt zij dan krachtdadig overreed van haar oprechtheid en dus twijfelt ze er voor die

tijd niet aan. Ook is haar genade dan niet meer te groot, omdat zij ziet en gelooft dat God haar deze uit genade en om Christus wil geschonken heeft.

2. De ziel is dan wonder nederig, klein en ootmoedig en gebruikt wel eens de taal van Mefiboseth, 2 Sam. 9:8: *Wat is uw knecht, dat gij omgezien hebt naar een doden hond, als ik ben?*

3. Zij is dan nabij de Heere, Die daalt als het ware in haar en zij klimt weer tot Hem op in de hemel. Het gaat haar gelijk Asaf, Ps. 73:28: *Maar mij aangaande, het is mij goed nabij God te wezen.*

4. Zij is dan zeer werkzaam, haar geloof, hoop, liefde, enz. raken wakker aan de gang, Hoogl. 4:16: *O, dat mijn Liefste tot Zijn hof kwame, en ate zijn edele vruchten!*

Vr. Geeft God aan de gelovigen niet deze en gene plaatsen uit het Oude en Nieuwe Testament die dienen tot hun verzekering, enz. En hoe is het daarmee gelegen?

Antw. Hoewel iemand bij toeval door Gods algemene voorzienigheid wel de een of andere plaats uit de Bijbel te binnen kan schieten, ja de satan zelf die zich verandert in een engel des lichts iemand een schrijftuurplaats kan doen voorkomen, zie Matth. 4:6 en 2 Kor. 11:14, zodat niemand het op een losse inval, zonder andere bewijzen voor zijn genadestaat te hebben, van deze of gene plaatsen moet laten aankomen; zo is het evenwel zeker, volgens het Woord en de bevinding dat Godzaligen door de indachtmakende werking van de Heilige Geest wel deze en gene plaatsen uit de Bijbel ontvangen, die dienen tot hun verzekering, enz. En daarmee is het in het kort zo gelegen:

1. Die plaatsen komen hun haastig en onverwacht te binnen.

2. Soms weten zij niet eens of en waar ze in de Bijbel staan.

3. Die plaatsen passen op hun tegenwoordige gesteldheid en omstandigheden, of ook wel op toekomstige gevallen, gelegenheden en betrekkingen waarin de Heere weet dat zij komen zullen.

4. Met die plaatsen gaat min of meer kracht gepaard, klemmende op het hart en doende de ziel onder de bewerking van de Heilige Geest Gode welbehagelijke werken.

5. Die plaatsen dienen zo tot verzekering, vertroosting, blijdschap, gemoedigheid, sterkte, onderwerping, onderrichting en besturing.

6. Godvruchtigen moeten zich als dan door ongelovigheid en listigheid van de satan niet de nuttigheid laten ontnemen die zij uit die plaatsen en de daarbijgaande werkingen van de Heilige Geest trekken kunnen. Het voorgenoemde wijst immers genoegzaam aan dat die plaatsen hun niet slechts te binnen komen, omdat zij deze voorheen wel gehoord of gelezen hebben. En noch minder, omdat de satan hen door middel ervan zou willen verleiden, want die benijdt hun alles wat tot hun vertroosting en heiligmaking dient. En daarenboven hetgeen volgens zijn aard op een Gode betamelijke wijze naar boven opleidt, dat is van boven en moet als een gift van God met een nederige dankbaarheid erkent en ontvangen worden.

Vr. Wat hebben verzekerden te behartigen om de verzekering te behouden en te bevorderen?

Antw. In afhankelijkheid van de Heere moeten zij het volgende waarnemen.

1. God moeten zij voor de tweede en grote genade danken, 1 Kor. 2:12: *Doch wij hebben niet ontvangen den geest der wereld, maar den Geest Die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen die ons van God geschonken zijn.* Al dankende moeten zij het de Heere weer toebrengen, dat Hij het in hun beware. Zij zijn ellendige doorbrengers en verkwisters van de genade, daarom moeten zij het ontvangene van God als het ware in de hand geven dat Hij het beware, opdat de Satan en hun verdorven hart het hun niet vlug weer ontnemen.

2. Onmogelijk moeten zij het oor lenen aan het ingeven van de satan en van hun eigen hart. Dat dient nergens anders toe dan om hen hovaardig en werkeloos te

maken. Dit ingeven bestaat hierin dat zij nu grote christenen zijn en dat het toch goed met hun staat. Op zichzelf is het een waarheid en zij hebben het in nederigheid te erkennen, maar de toeleg van de satan en van hun hart is om hen langs die weg tot hovaardij en zorgeloosheid te vervoeren. Zo moeten zij waken en bidden om voor hoogten en werkeloosheid door Gods genade bewaard te worden, en altijd te blijven in een nederige en werkzame gestalte, Ps. 85:9: *Ik zal horen, wat God de HEERE spreken zal; want Hij zal tot Zijn volk en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken; maar dat zij niet weder tot dwaasheid keren.*

3. In de kracht van God en onder de invloed van de Geest moeten zij de weg betreden van zelfverloochening, heiligmaking en gedurige gebruikmaking van de Heere Jezus, zich vlijtig na als voor houdende aan de van God voorgeschreven middelen.

Vr. Hoe moeten verzekerden de zwakke en twijfelmoedige gelovige zielen versterken en vertroosten?

Antw. Gelijk zij daartoe verplicht zijn volgens Luk. 22:32 en 1 Thess. 5:14, zo moeten zij het met het oog op de Heere met wijsheid en verstandigheid doen. Het is niet genoeg tot dezulken slechts te zeggen: Hebt goede moed, het zal wel gaan, enz. Maar zij moeten medelijden met hen hebben. Zij moeten de voornaamste oorzaak van hun twijfelingen onderzoeken en die trachten weg te nemen door hun tegemoet te voeren dat hun niets vreemds overkomt; dat het twijfelen en om die oorzaak te twijfelen bij anderen van Gods kinderen ook wel gevonden wordt. Zij moeten hun duidelijke kenmerken van genade voorhouden en hen vragen of zij deze ook niet in zich gewaar worden en tenminste niet durven zeggen dat zij van deze nog niet geheel ontbloot zijn. Zij moeten hen waarschuwen dat zij niet te zeer van het gevoelige afhangen en hen vermanen dat zij God geloven op Zijn onfeilbaar Woord en alle middelen naarstig gebruiken. Alsmede dat zij een recht begrip zoeken te krijgen van de wegen en handelingen van de Heere met Zijn kinderen. Gelijk de onkunde daaromtrent het twijfelen veelal veroorzaakt, zo is de kennis daarvan zeer nodig en dienstig om, onder Gods zegen, van de twijfelingen ontheven en bevrijdt te worden.

Hoofdstuk 4. Gelovigen, herborenen en bekeerden onderwezen om in de heiligmaking te vorderen

Vr. Hoe kan en moet de heiligmaking worden aangemerkt?

Antw. Deze kan en moet worden aangemerkt als een werk van God en als een werk van de gelovige, herborene en bekeerde mens. Zij is een werk van God voor zover God door Woord en Geest de gelovige, herborene en bekeerde zondaar meer en meer naar Zijn beeld veranderd, Ex. 31:13: *Opdat men wete, dat Ik de HEERE ben, Die u heiligt.* 2 Kor. 3:18: *En wij allen, met ongedekten aangezichte de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest.* Zij is een werk van de gelovigen voor zover zij door Gods Geest bewerkt zich met hart en daad meer en meer van het kwade afkeren en tot het goede wenden, of hun bekering hoe langer hoe meer voortzetten, 2 Kor. 7:1: *Dewijl wij dan deze beloften hebben, geliefden, laat ons onszelven reinigen van alles besmetting des vleses en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreze Gods.* Titus 2:11,12: *Want de zaligmakende genade Gods is verschenen aan alle mensen; en onderwijst ons, dat wij de goddeloosheid en de wereldse begeerlijkheden verzakende, matiglijk en rechtvaardiglijk en Godzaliglijk leven zouden in deze tegenwoordige wereld.* Hebr. 12:1: *Alzo wij zo groot een wolk der getuigen rondom ons hebben liggende, laat ons afleggen allen last en de zonde die ons lichtelijk omringt, en laat ons met lijdzaamheid lopen de loopbaan, die ons voorgesteld is.* Openb. 22:11: *En die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd worde; en die heilig is, dat hij nog geheiligd worde.*

Vr. Toon dit wat nader aan?

Antw. Het is zeker dat de Geest van God of op een gewone, of op een bijzondere, ja ook wel eens op een allerbijzonderste wijze de gelovigen moet bewerken, indien zij de heiligmaking zullen voortzetten, Ezech. 36:27: *En Ik zal Mijn Geest geven in het binnenste van u; en Ik zal maken, dat gij in Mijn inzettingen zult wandelen, en Mijn rechten zult bewaren en doen.* 2 Kor. 3:5: *Niet dat wij van onszelven bekwaam zijn iets te denken als uit onszelven; maar onze bekwaamheid is uit God.* Fil. 2:13: *Want het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.* In dit opzicht kan men met waarheid zeggen dat God alles is en de gelovigen niets zijn. God is hier de eerste oorzaak van de geestelijke werkzaamheden van de gelovigen. In Hem leven zij geestelijk, bewegen zij zich en zijn ze, Joh. 15:5: *Ik ben de Wijnstok, en gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen.* Gal. 2:20: *En ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die mij liefgehad heeft en Zichzelve voor mij overgegeven heeft.*

Maar de gelovigen die door God bewerkt worden, werken vervolgens als tweede oorzaak. Dat is, zij werken dan vrijwillig door en met hun natuurlijke, redelijke, geestelijke vermogens en lichamelijke leden. Daarom worden de geestelijke daden, die zij in afhankelijkheid van de Heere verrichten in de Heilige Schrift aangemerkt als hun daden, Ef. 6:6: *Maar als dienstknechten van Christus, doende den wil Gods van harte.* Fil. 2:12: *Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven.*

Hier moet goed op gelet worden om niet tot het ene of het andere uiterste over te slaan. Op het eerste moet men acht geven om niet tot werken in eigen kracht te vervallen. Men moet zo zijn afhankelijkheid van God erkennen dat men zonder Hem, zonder Zijn voorkomende en bijblijvende bewerking niets goeds doen kan wat God waarlijk aangenaam zou zijn. Het tweede moet men ook in het oog houden om niet tot een enkele lijdelijke werkeloosheid te vervallen door zelf niet afhankelijk te werken, maar God in zich te laten werken. Alsook om de gelovigen niet slechts aan te merken als blote mensen, bijvoorbeeld als molens en orgelpijpen. Want hoewel zij

niet werken kunnen zonder de Geest, gelijk molens niet malen kunnen zonder wind, noch orgelpijpen geen geluid kunnen geven zonder geblaas en zonder dat iemand op het orgel speelt, zo is en blijft evenwel dit onderscheid tussen beiden dat molens en orgelpijpen enkele levenloze en redeloze machines of werktuigen zijn, maar gelovigen zijn levendig, natuurlijk en geestelijk die in de wedergeboorte het grondbeginsel van het geestelijke leven ontvangen hebben. En zij zijn redelijke schepselen die met bepaalde en afhankelijke vermogens begaafd zijn en deze vrijwillig volgens gegevene en ontvangene genade aanleggen en gebruiken. In dit opzicht kan van hen niet gezegd worden niets te zijn, maar moeten zij als tweede oorzaken van hun bederf worden aangemerkt. Zeer wel zegt de zalige Lodenstein ergens: Zo moet men afhankelijk zijn van God alsof wij niets deden, hij oogt op het eerste; en zo moet men werken alsof men het alleen deed, ziende met deze woorden op het tweede.

Vr. Op welke wijze zetten de gelovigen hun heiligmaking voort?

Antw. Op deze wijze. Gelijk God er hun trapsgewijs toe bewerkt, wordt de inwendige mens vernieuwt van dag tot dag, 2 Kor. 4:16. Zo zetten zij daarom hun heiligmaking trapsgewijs voort, gaande van kracht tot kracht, Ps. 84:8 en Jes. 40:31. Hierom wordt de voortgang in hebbelijke en dadelijke genade vergeleken bij de aanwas, groei en vruchtbaarheid van bomen en planten die in een vette grond aan stromen en rivieren geplant zijn en alzo tierig opschieten en vele vruchten voortbrengen, Ps. 1:3: *Want hij zal zijn als een boom, geplant aan waterbeken, die zijn vrucht geeft op zijn tijd en welks blad niet afvalt en als wat hij doet, zal wel gelukken.* Ps. 92:13: *De rechtvaardige zal groeien als een palmboom, hij zal wassen als een cederboom op Libanon.* Hos. 14:6,7: *Ik zal Israël zijn als de dauw; hij zal bloeien als de lelie, en hij zal zijn wortelen uitslaan als de Libanon. Zijn scheuten zullen zich uitspreiden, en zijn heerlijkheid zal zijn als des olijfbooms, en hij zal en reuk hebben als de Libanon.* En bij het voortgaande licht van de zon, waneer ze opgaat in haar kracht, Richt. 5:31, Spr. 4:18: *Maar het pad der rechtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.* Ja ook bij de trappen van de ouderdom die de mens langzamerhand opklimt, wordende van een kind een jongeling en van een jongeling een man, 1 Joh. 2:13: *Ik schrijf u, vaders, want gij hebt Hem gekend, Die van den beginne is. Ik schrijf u, jongelingen, want gij hebt den boze overwonnen. Ik schrijf u, kinderen, want gij hebt den Vader gekend.*

Gelovigen zijn kinderen als zij pas zijn herboren, of maar een kleine tijd geestelijk geleefd hebben en hun kindsheid openbaart zich bijzonder in het volgende: 1. Zij waken niet voortdurend over hun hart en gedrag, mitsgaders tegen de lagen en listen van hun vijanden die hun ook nog zo bekend niet zijn, Openb. 2:24. 2. Zij kunnen zich ook niet verzekeren van hun staat. Worden zij eens krachtig en gevoelig verzekerd dan denken zij wel eens nooit weer te zullen twifelen. Maar wanneer dat licht weggaat en deze en gene zwaarmoedige invallen hun te binnen komen dan werpen zij hun staat al haast weer weg. Het gaat zo met hun op en neer, dan zijn zij eens verzekerd, dan weer twifelen ze. 3. Zij hebben een geringe mate van kennis en kunnen niet werken met de Goddelijke waarheden tot vertroosting en verzekering. Hierom houden zij meer van een boek of predikatie, waardoor de bewegingen en gevoeligheden bewerkt worden, dan waardoor het verstand bewerkt wordt; meer van de toepassing, dan van de verklaring van een tekst; meer van het verklaren van vrije teksten, dan van de Catechismus. 4. Hun oefening van Godzaligheid is ongestadig, onzuiver, werkende veelal in eigen kracht en tot een zondig en wettisch einde om als het ware door hun doen iets van God te verkrijgen, als vrede, vrijmoedigheid, enz. Ook is ze vol twijfelingen of zij dit of dat wel doen mogen, enz. 5. Zij zijn meer lijdelijk en kunnen in het werken niet voortgaan, tenzij hoge en krachtige invloeden van de Geest hen voortdrijven en zij hebben een zeer geestelijke dienst van node.

Gelovigen zijn en worden jongelingen: 1. Als zij meer waken over hun hart en gedrag en tegen de verzoeking van de vijanden die hun meer bekend zijn, Spr. 2:10,11:

*Als de wijsheid in uw hart zal gekomen zijn, en de wetenschap voor uw ziel zal lieflijk zijn, zo zal de bedachtzaamheid over u de wacht houden, de verstandigheid zal u behoeden. 2 Kor. 2:11: Want zijn gedachten zijn ons niet bekend. 2. Als zij hun staat vanwege de veelvoudige bevindingen kunnen en durven vaststellen en door twijfelingen niet zo geslingerd worden, al hebben zij het kwaad gemaakt en de Heere Zijn vriendelijk aangezicht enige tijd verbergt, Jes. 50:10: *Wie is er onder ulieden, die den HEERE vreest, die naar de stem Zijns Knechts hoort? Als hij in de duisternis wandelt en geen licht heeft, dat hij betrouwe op den Naam des HEERE en steune op zijn God.* 3. Als zij meer gevorderd zijn in de kennis van de Goddelijke waarheden en er verstandiger mee tot hun verwakking, vertroosting en bestiering werken kunnen, Kol. 1:9,10: *Waarom ook wij, van dien dag af dat wij het gehoord hebben, niet ophouden voor u te bidden en te begeren, dat gij moogt vervuld worden met de kennis van Zijn wil, in alle wijsheid en geestelijk verstand, opdat gij moogt wandelen waardiglijk den Heere tot alle behaaglijkheid, in alle goede werken vrucht dragende, en wassende in de kennis Gods.* Hebr. 5:13,14: *Want een iegelijk die der melk deelachtig is, die is onervaren in het woord der gerechtigheid, want hij is een kind. Maar der volmaakten is de vaste spijs, die door de gewoone de zinnen geoefend hebben tot onderscheiding beide des goeds en des kwaads.* 4. Als zij gezetter, zuiverder en met meer ruimte werken, makende rechte paden voor hun voeten, Hebr. 12:13. Werkende meer in een voortdurende afhankelijkheid van de sterkte van de Heere, Ef. 6:10: *Voorts mijne broeders, wordt krachtig in den Heere en in de sterkte Zijner macht.* 1 Kor. 10:31: *Hetzij dan dat gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt, hetzij dat gij iets anders doet, doet het al ter ere Gods.* Kol. 3:17: *En al wat gij doet met woorden of met werken, doet het alles in den Naam van den Heere Jezus, dankende God en den Vader door Hem.* Doende hetgeen zij doen met verzekering dat het met Gods wil overeenkomt, Rom. 14:22: *Hebt gij geloof? Heb dat bij uzelfen voor God. Zalig is hij, die zichzelf niet oordeelt in hetgeen hij voor goed houdt.* 5. Als zij niet stilstaan, noch verlegen zijn, hoewel zij geen sterke voortdrijvende invloed van de Goddelijke bediening moeten missen, werkende ondertussen met hun redelijkheid, hebbelijke genade, geloof en met de gewone invloeden van de Geest, Hebr. 11:27: *Want hij hield zich vast, als ziende den Onzienlijke.**

Gelovigen zijn en worden mannen en vaders als zij de volmaaktheid nog al nader komen en daartoe voortvaren, Hebr. 6:1. Daarom heten zij ook volmaakten, Hebr. 5:14. Paulus spreekt van deze hoge trap, Ef. 4:13: *Totdat wij allen zullen komen tot de enigheid des geloofs en der kennis van den Zone Gods, tot een volkomen man, tot de mate van de grootte der volheid van Christus.* En zowel uit de Goddelijke beloften, als uit de voorbeelden van deze en gene heiligen blijkt genoegzaam dat deze trap hoog gaat en wonder veel gelijkvormigheid heeft betreffende de plichten van de heiligmaking met de volmaaktheid van de hemellingen. Men beschouwe bijvoorbeeld de apostel Paulus en overlegge aandachtig hetgeen hij van zichzelf getuigt, Gal. 2:20, Gal. 6:14, 1 Kor. 4:12,13, Fil. 3:7-14, Fil. 4:11-13. Men zal verbaasd moeten staan over de hoge trap tot welke hij was opgeklommen.

Vr. Zijn dan de gelovigen verplicht tot de beoefening van Godzaligheid of tot de bevordering van heiligmaking?

Antw. Zeker! Hetzij dat zij aangemerkt worden als levendige en redelijke schepselen van God, hetzij dat zij worden gadeslagen als bondgenoten van de Heere.

Ten eerste, als levendige en redelijke schepselen zijn zij verplicht God te dienen en te gehoorzamen. Zij zijn natuurlijk van de Heere afhankelijk, zij hebben hun wezen, welzijn en verder bestaan aan Hem alleen te danken, Hand. 17:28: *Want in Hem leven wij en bewegen ons en zijn wij.* Daarom behoren zij met alles wat zij zijn en hebben God toe als het eigendom van hun Heere en zijn zij verplicht Hem te dienen en te gehoorzamen in hetgeen wat Hij eist, gelijk een zoon zijn vader en een knecht zijn heer, Mal. 1:6: *Een zoon zal den vader eren en een knecht zijn heer; ben Ik dan een Vader, waar is Mijn eer? En ben Ik een Heere, waar is Mijn vreze?* Pred. 12:13:

Van alles wat gehoord is, is het einde van de zaak: Vrees God en houd Zijn geboden, want dit betaamt alle mensen. Ook zijn zij zedelijk van God afhankelijk en in zoverre zijn zij verbonden God met wijsheid en verstand te dienen. God heeft hen begaafd met een redelijke ziel, met verstand, oordeel en wil. Zo moeten zij redelijk en verstandig omtrent God en Zijn wil werkzaam zijn. Dit moet wel opgemerkt en vastgehouden worden, opdat er plaats zij voor deugd en ondeugd, zonde en schuld. Hierdoor wordt het gruwelijk gevoelen van Spinozisten, Hattemisten en dergelijke mensen omvergeworpen. Met deze zedelijke afhankelijkheid van de mens van God kan toch onmogelijk de eeuwige orde van deze lieden bestaan, volgens welke zij zeggen dat alles noodzakelijk geschiedt en aan welke zij voorgeven dat de mens altijd voldoet, hoe hij ook leeft en zich gedraagt, zodanig dat hij nooit behoeft of moet treuren, hoezeer hij ook zondigt, maar blij en vrolijk zijn.

Ten tweede, als bondgenoten van de Heere aangemerkt, ligt de verplichting op hen om hun Bondgod te dienen, te danken en te verheerlijken, Jes. 43:21: *Dit volk heb Ik Mij geformeerd, zij zullen Mijn lof vertellen.* Jes. 60:21: *Zij zullen zijn een spruit Mijner plantingen, een werk Mijner handen, opdat Ik verheerlijkt worde.* En dat naar Zijn wet, niet zoals die is een wet van het werkverbond die met geen genade gepaard gaat, maar zoals die is een wet van het genadeverbond die vergezeld gaat met de levendmakende werking van de Heilige Geest in Christus, Rom. 6:14: *Want de zonde zal over u niet heersen; want gij zijt niet onder de wet, maar onder de genade.* Rom. 7:4: *Zo dan, mijne broeders, gij zijt ook der wet gedood door het lichaam van Christus, opdat gij zoudt worden eens Anderen, namelijk Desgenen, Die van de doden opgewekt is, opdat wij Gode vruchten dragen zouden.* Rom. 8:2: *Maar de wet des Geestes des levens in Christus Jezus heeft mij vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods.* Gal. 2:20: *Ik ben met Christus gekruisigd; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons Gods, Die Mij liefgehad heeft en Zichzelve voor mij overgegeven heeft.*

In het genadeverbond belooft de Heere wel dat Hij de God van zondaren wil zijn, maar Hij wil en eist tegelijk ook dat de zondaar Zijn eigendom zal zijn en voor Hem leven, Gen. 17:1: *Ik ben God, de Almachtige, wandel voor Mijn aangezicht en zijt oprecht.* Jer. 31:33: *Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn.* Micha 6:8: *Hij heeft u bekendgemaakt, o mens, wat goed is; en wat eist de HEERE van u, dan recht te doen en weldadigheid lief te hebben, en ootmoedigheid te wandelen met uw God?*

Bij het sluiten dan van het genadeverbond omhelst de zondaar niet alleen de Goddelijke belofte, maar hij willigt ook de eis in, hij wil des Heeren zijn en voor Hem wandelen, Jes. 33:22: *Want de HEERE is onze Rechter, de HEERE is onze Wetgever, de HEERE is onze Koning, Hij zal ons behouden.* Jes. 44:5: *Deze zal zeggen: Ik ben des HEEREN; en die zal zich noemen met den naam van Jakob; en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des HEEREN, en zich toenoemen met den naam van Israël.* Ps. 119:106: *Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid.* Ezech. 20:37: *Ik zal ulieden onder de roede doen doorgaan, en Ik zal u brengen onder den band des verbonds.*

Zo dikwijls de bondgenoten met weldaden van hun Bondgod bekroond worden, zo vaak worden zij opnieuw verplicht tot een dankbare Godzalige wandel, Ps. 116:12,13,14,16: *Wat zal ik den HEERE vergelden voor al Zijn weldaden, aan mij bewezen? Ik zal den beker der verlossingen opnemen en den Naam des HEEREN aanroepen. Mijn geloften zal ik den HEERE betalen, nu, in de tegenwoordigheid van al Zijn volk. Och, HEERE, zekerlijk ik ben Uw knecht, ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd; Gij hebt mijn banden losgemaakt.*

Vr. Hoe moet ondertussen de verplichting van de gelovigen naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond opgevat worden?

Antw. Hier dient men wel acht op te geven om het werkverbond niet te vermengen met het genadeverbond en zo te vervallen tot het werken in eigen kracht, tot het heimelijk leunen op het gedane werk, tot verheffing van het hart als men iets verricht heeft en tot moedeloosheid en werkeloosheid als men de gebrekkigheid van zijn werk onder het oog krijgt. Alsook om zich niet bandeloos te gedragen en te vervallen tot luiheid, ijverloosheid en een slordige wandel. De verplichting dan van de gelovigen moet volgens de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond niet opgevat worden op zulk een wijze:

Allereerst dat zij verplicht zijn de wet van God volkomen, in alle delen, trappen en in volstandigheid te onderhouden, opdat hun doen hun recht ten leven geve. God en Zijn wet blijven wel onveranderlijk en daarom wordt hun de gehele wet voorgesteld om er hun gedrag naar in te richten, maar niet met dat doel dat zij deze volkomen zullen onderhouden en daarmee het eeuwige leven als een loon naar schuld verdienen. Dit heeft Borg Jezus in hun plaats gedaan, Die heeft de vloek van de wet, de straf van de zonde gedragen en weggedragen, Gal. 3:13: *Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons.* Die heeft de wet van de liefde van God en de naaste volkomen onderhouden. Daarom kon Hij toen Hij aan het kruis hing en de geest zou geven, uitroepen: *Het is volbracht*, Joh. 19:30. Hierdoor heeft Hij het leven verdient voor de Zijnen, Rom. 8:3,4: *Want hetgeen der wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijn Zoon zedende in gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees; opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, maar naar den Geest.* Nu gelovigen door het geloof zeer nauw met Christus verenigd zijn, zo wordt Christus betaling gerekend hun betaling te zijn, Zijn gehoorzaamheid hun gehoorzaamheid, Zijn heiligheid hun heiligheid, Zijn verworven recht ten leven hun recht, Jes. 61:10: *Ik ben zeer vrolijk in den HEERE, mijn ziel verheugt zich in mijn God, want Hij heeft mij bekleed met de klederen des heils, den mantel der gerechtigheid heeft Hij mij omgedaan; gelijk een bruidegom zich met priesterlijk sieraad versiert, en als een bruid zich versiert met haar gereedschap.* 1 Kor. 1:30: *Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing.* 2 Kor. 5:21: *Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* Kol 2:10: *En gij zijt in Hem volmaakt, Die het Hoofd is van alle overheid en macht.*

Ten tweede dat zij verplicht zijn de wet van God in en door eigen kracht te gehoorzamen, want die hebben zij niet, omdat zij van nature geestelijk dood zijn, Ef. 2:1. Wanneer men op deze dingen let, kan men gemakkelijk antwoorden op de vraag of het genadeverbond ook eigenlijke voorwaarden of condities en verplichtingen heeft. Daarop moet men immers volgens de aard van het verbond nee zeggen. Mits door voorwaarden en verplichtingen verstaande zulke voorwaarden en verplichtingen die door de mens door eigen kracht volbracht zijnde hem recht geven tot het beloofde goed. Want de mens is niet alleen van nature gans machteloos, maar ook is het recht ten leven of tot en aan het beloofde goed niet gegrond op het doen van mensen, maar op de volmaakte genoegdoening van de Borg Christus Jezus. De verplichting van de gelovigen moet men dan volgens de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond zo opnemen:

1. De banden van verplichting, hiervoor bijgebracht, worden in en door het genadeverbond niet verscheurd, maar veel meer nader en vaster aangebonden. De sacramenten ervan betekenen en verzegelen de belofte ervan en binden de eis ervan aan.

2. De uitverkorenen hebben in zichzelf aangemerkt geen vermogen ten goede, ze zijn krachteloos en geestelijk dood, gelijk zij immers zijn. Christus heeft als hun Borg leven en kracht voor hen te weeg gebracht, Ps. 68:21: *Die God is ons een God van*

volkomen zaligheid; en bij den HEERE, den Heere, zijn uitkomsten tegen den dood. Joh. 14:6: Ik ben de weg, en de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot den Vader dan door Mij.

3. Om Christus wil wordt in de wedergeboorte door Woord en Geest: het leven, hebbelijke genade, geestelijke vermogens en bekwaamheid aan hen meegedeeld, Ef. 2:1: *En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden.*

4. Gelovigen kunnen met en uit dit grondbeginsel van het geestelijke leven niet werken zonder ogenblikkelijke voorkomende en blijvende gewone en boven gewone invloeden van de Geest naar de aard en de omstandigheid van hun verplichting. Gelijk zij immers niet kunnen, als wij in het vervolg zullen tonen, zo heeft hun Bondgod die aan hen in Christus beloofd en toegezegd, Jes. 27:3: *Ik, de Heere, behoed dien, alle ogenblik zal Ik hem bevochtigen; opdat de vijand hem niet bezoeke, zal Ik hem bewaren nacht en dag.* Jes. 40:29,31: *Hij geeft den moede kracht en Hij vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft. Maar die den HEERE verwachten, zullen de kracht vernieuwen; zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden, zij zullen lopen en niet moede worden, zij zullen wandelen en niet mat worden.* En dat onder een behoorlijk en aanhoudend gebruik van de genademiddelen, Ezech. 36:37: *Daarenboven zal Ik hierom van het huis Israëls verzocht worden, dat Ik het hun doe.*

5. Gelovigen kunnen hopen dat zij door Gods Geest, om Christus wil, uit kracht van de Goddelijke belofte bewerkt zullen worden. Daarom moeten zij hun eigen redelijke vermogens, mitsgaders hun hebbelijke genade, door de gewone invloeden van de Geest bewerkt, in alle volvaardigheid aanleggen en tewerkstellen om de heiligmaking te bevorderen en alle tegenstand van satan, wereld en vlees in de kracht van God, onder het gebruik van de middelen te boven te komen, 2 Kor. 7:1: *Dewijl, wij dan deze belofte hebben, geliefden, laat ons onszelven reinigen van alle besmetting des vleses en des geestes, voleindigende de heiligmaking in de vreze Gods.*

6. Doen zij dit niet dan worden zij schuldig voor God, indien zij hun verplichting niet nakomen. Laten zij zich door satan, wereld en vlees verleiden, door de gewone werkingen van de Geest, zijn herinneringen en aanradingen tegen te gaan, het is hun eigen schuld en niet die van hun Bondgod; die hen, volgens Zijn belofte uit kracht van Christus verdiensten, voldoende kracht om te weerstaan geven wil, of aan hen te geven beloofd heeft, Jak. 1:13-15: *Niemand, als hij verzocht wordt, zegge: Ik wordt van God verzocht. Want God kan niet verzocht worden met het kwade, en Hij Zelf verzoekt niemand. Maar een iegelijk wordt verzocht, als hij van zijn eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlost wordt. Daarna de begeerlijkheid, ontvangen hebbende, baart zonde; en de zonde voleindigd zijnde, baart den dood.* Terwijl zij de Heilige Geest bedroeven, Ef. 4:30, en als het ware uitblussen, 1 Thess. 5:19. Zo is het geen wonder dat Zijn bijzondere invloeden geweigerd worden, waarop de vijanden nog meer veld winnen om hen tot de zonde, zowel van nalatigheid als van bedrijf te verlokken. Het gebeurt wel dat de Heere naar Zijn vrijmacht om wijze en aanbiddelijke redenen en doelen de bijzondere invloeden van Zijn Geest in de gevallen inhoudt en dat de gelovigen daarom in de zonde vallen, gelijk te zien is aan Hizkia, 2 Kon. 31,32. Als de gezanten van de vorsten van Babel - die tot hem gezonden hadden om te vragen naar dat wonderteken dat in het land geschied was - bij hem waren, verliet hem God om hem te verzoeken om te weten al wat in zijn hart was. Maar alsdan mogen, noch moeten zij de schuld op God leggen, maar zij moeten zichzelf wederom schuldig kennen en dat uit aanmerking van hun verdorvenheid, kracht- en machteloosheid, waarmee zij van nature uit kracht van Adams toegerekende schuld bevangen zijn; belijdende met David, Ps. 51:6,7: *Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken en rein zijt in Uw richten. Zie ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.* Ondertussen wordt om Christus wil het grondbeginsel van het geestelijke leven in hun bewaard, 1 Joh. 3:9: *Een iegelijk die*

uit God geboren is, die doet de zonde niet; want Zijn zaad blijft in hem. En worden wij op de tijd van de Heere weer te recht gebracht, Ps. 37:24: *Als hij valt, zo wordt hij niet weggeworpen, want de HEERE ondersteunt zijn hand.* Het genadeverbond is toch onveranderlijk, Jes. 54:10: *Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE uw Ontfermer.* Het zeggen gaat daarom niet op dat God niet meer eist van de gelovigen als Hij Zelf geeft, want dan konden zij niet schuldig worden aan zonden van nalatigheid of van bedrijf en konden zij zich daarmee altijd verontschuldigen en tevreden houden door te denken en te zeggen: God geeft ons niet meer, daarom kunnen en behoeven wij niet meer te doen. Ook kan men hieruit zien hoe dat in zeker opzicht met waarheid van de gelovigen kan gezegd worden dat zij meer konden en moesten doen als zij doen, latende zich door satan, wereld en vlees van het doen aftrekken en het gebruik van de voorgeschreven genademiddelen veronachtzame of niet behoorlijk verrichtende.

7. Wanneer de gelovigen daarentegen in de kracht van de Heere hun verplichting volbrengen onder het gebruik van de middelen, in oprechtheid, dan scheidt de Heere daarin een welgevallen, Hij kroont genade verder met genade in en om Christus wil, Ps. 50:23: *Wie dank offert, die zal Mij eren; en wie zijn weg wel aanstelt, die zal Ik Gods heil doen zien.* Ps. 84:12: *Want God de HEERE is een Zon en Schild; de HEERE zal genade en ere geven; Hij zal het goede niet onthouden dengenen, die in oprechtheid wandelen.* De gebrekkigheid die het werk voortdurend aankleeft, ziet Hij in Christus genadig over of vergeeft Hij om Christus wil, Num 23:21: *Hij schouwt niet aan de ongerechtigheid in Jakob, ook ziet Hij niet aan de boosheid in Israël. De HEERE zijn God is met hem, en het geklank des Konings is bij hem.* En op dat doen, niet om dat doen, zal Hij hen eens de hemelse gelukzaligheid als een genadeloon of genadegift om Christus wil doen beërven, Matth. 25:21,34: *En zijn heer zeide tot hem: Wel, gij goede en getrouwe dienstknecht, over weinig zijt gij getrouw geweest, over veel zal ik u zetten; ga in, in de vreugde uws heren. Komt gij gezegenden Mijns Vaders, beërft het Koninkrijk, hetwelk u bereid is van de grondlegging der wereld.* Rom. 6:23: *Maar de genadegift Gods is het eeuwige leven door Jezus Christus onzen Heere.* Openb. 2:10 en 14:13: *Zalig zijn de doden, die in den Heere sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen.*

Het stuk zo opgevat zijnde, wordt men ontwaar hoe in het genadeverbond de verplichting van de gelovigen standhoudt en er ondertussen geheel en al genade van God in Christus in heerst, uitblinkt en doorstraalt. God in Christus die hier als de eerste oorzaak alles is en blijft en de gelovigen die als tweede oorzaak afhankelijk werken door de gegeven en ontvangen genade en niets om hun werken verdienen, Fil. 2:12.13: *Werkt uws zelfs zaligheid met vrezen en beven; want het is God die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.* Wanneer men naar deze opvatting te werk gaat, zal men voor twee uitersten bewaard blijven, te weten voor het wettische werken en voor zich enkel lijdelijk en werkeloos te houden, dat de weg baant tot luiheid en ijverloosheid, tot een slordige en aanstotelijke wandel. Wanneer er zich hier ondertussen iets opdoet, gelijk er zeker zo iets voorkomt, dat men met zijn verstand zo niet kan nagaan of begrijpen, dan moet men zich eenvoudig aan het Woord van de Heere houden en zich voortdurend Paulus woorden te binnen brengen, die wij vinden in Rom. 12:3: *Want door de genade die mij gegeven is, zeg ik een eigelijk die onder u is, dat hij niet wijs zij boven hetgeen men behoort wijs te zijn, maar dat hij wijs zij tot matigheid, gelijk als God een iegelijk de mate des geloofs gedeeld heeft.* 2 Kor. 10:5: *Dewijl wij de overleggingen ternederwerpen, en alle hoogte die zich verheft tegen de kennis Gods, en alle gedachte gevangen leiden tot de gehoorzaamheid van Christus.*

Vr. Mogen en moeten leraren de gelovigen hun verplichting voorhouden?

Antw. Dit mogen ze niet alleen doen, maar zij moeten het ook doen.

1. Gelovigen moeten elkaar onderling vermanen en opwekken tot hun plichten, Kol. 3:16, 1 Thes. 5:24, Hebr. 3:13: *Maar vermaant elkander allen dag, zolang als het heden genaamd wordt, opdat niet iemand uit u verhard worde door de verleiding der zonde.* En 10:24: *En laat ons op elkander acht nemen, tot opscherping der liefde en der goede werken.* Hoeveel te meer zijn de leraren als voorgangers van de gemeente daartoe verplicht.

2. Christus heeft het gedaan, terwijl Hij hier op aarde was, Matth. 5:48: *Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is.* En 16:24: *Toen zeide Jezus tot Zijn discipelen: Zo iemand achter Mij wil komen, die verloochene zichzelf, en neme zijn kruis op en volge Mij.*

3. Hij heeft Zijn apostelen bevolen dat zij dat doen zouden, Matth. 28:19: *Gaat dan henen, onderwijst al de volken, dezelve dopende in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes; lerende hen onderhouden alles wat Ik u geboden heb.*

4. Christus apostelen hebben het wel ernstig en naarstig gedaan, gelijk hun brieven dat overvloedig aanwijzen, zie Rom. 12, 1 Kor. 15:58: *Zo dan, mijn geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere.* Ondertussen moeten zij hun gelovige toehoorders tegelijk naarstig inscherpen hetgeen zo-even door ons gezegd is, en hen zo leren hoe zij hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond hebben te volbrengen, gelijk wij in het vervolg ook zullen tonen. Als leraren dit nalaten en zich daarmee vergenoegen dat zij hun toehoorders zonder meer van het kwade afmanen en tot het goede vermanen zonder meteen aan te wijzen hoe het naar het Evangelie en het genadeverbond kan en moet geschieden, dan mogen zij met recht en reden als wet- en plichtpredikers gebrandmerkt worden, maar buiten dat niet. En die het dan doen, die wijzen daarmee hun onkunde aan en bezondigen zich tegen de Heere, willende wijzer en voorzichtiger schijnen dan God Zelf. Ondertussen achten wij het niet nodig dat leraren bij het voorstel van de plichten van de gelovigen telkens uitvoerig hebben aan te wijzen hoe gelovigen die plichten moeten zoeken te volbrengen. Maar wij menen dat leraren voldoen aan hun plicht, naar het voorbeeld van Christus en de apostelen, als zij bij tijden en gelegenheden uitvoerig spreken van de wijze van de plichtsbetrachting en als zij op het voorstel van de plichten nu en dan met een woordje herinneren dat deze niet in eigen kracht, maar in afhankelijkheid van de Heere in het werk gesteld moeten worden.

Vr. Hoe hebben gelovigen zich volgens hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te gedragen omtrent de oude mens, de inwendige zonde of de nog aanklevende verdorvenheid en de zondige daden die daaruit voortkomen?

Antw. Hun verplichting hierin is het vlees te kruisigen en te doden, Gal. 5:24, Kol. 3:5. Zichzelf te reinigen van de besmettingen van het vlees en de Geest, 2 Kor. 7:1 en 1 Joh. 3:3. In de uitvoering nu van deze plichten moeten zij op de volgende wijze tewerk gaan:

1. Zij moeten zich hierin hun verplichting voorstellen en zo alle voorwendselen die tot luiheid aanleiding geven, als eigen onmacht, onmogelijkheid, enz. van de hand wijzen, Spr. 22:13: *De luiaard zegt: Er is een leeuw buiten; ik mocht op het midden der straten gedood worden.*

2. Zij moeten trachten door Gods genade in te zinken in hun eigen onmacht en gestaltelijk hun krachteloosheid erkennen om hun verplichting hierin te volbrengen. Dat zij op zichzelf aangemerkt zich zo weinig kunnen zuiveren van de zonde en ervoor hoeden, als een moorman zijn huid kan veranderen of een luipaard zijn vlekken, Jer. 13:23.

3. Zij moeten opzien naar de Heere om kracht, steunende op Jezus verdiensten en de Goddelijke beloften. Het moet hen gaan gelijk Josafat, 2 Kron. 20:12: *Want in ons*

is geen kracht tegen deze grote menigte die tegen ons komt, en wij weten niet wat wij doen zullen; maar onze ogen zijn op U.

4. Al uitzien naar de Heere en gelovig inwachtende de invloeden van de Geest moeten zij aan het werk gaan door te proberen: Hun verstand meer en meer te zuiveren van onwetendheid en achteloosheid. Uit hun oordeel meer en meer weg te doen alle verkeerde vooroordelen. Hun wil meer en meer te reinigen van traagheid en lusteloosheid omtrent de uitvoering van de plichten, alsook van de neiging en overhelling tot de zonde, opscherping dus van de haat ertegen, Ps. 97:10: *Gij liefhebbers des HEEREN, haat het kwade.* De bewegingen en begeerlijkheden van het vlees tegen te gaan, 1 Petr. 2:11: *Geliefden, ik vermaan u als inwoners en vreemdelingen, dat gij u onthoudt van de vleselijke begeerlijkheden, welke krijg voeren tegen de ziel.* En tot dat doel de begeerlijkheid het voedsel onttrekken, Rom. 13:14: *Verzorgt het vlees niet tot begeerlijkheden.* De ongeregelde hartstochten te beteugelen en te verbeteren. Zich te hoeden voor grove en minder grove zonden, Fil. 2:15: *Opdat gij moogt onberispelijk en oprecht zijn, kinderen Gods zijnde, onstraffelijk in het midden van een krom en verdraaid geslacht, onder welke gij schijnt als lichten in de wereld.* Voor alle schijn van het kwaad, 1 Thes. 5:22. Door de gelegenheden tot de zonde te vermijden, Spr. 22:3: *Een kloekzinnig mens ziet het kwaad en verbergt zich, maar de slechten gaan henen door en worden gestraft.* Door Gods redenen in hun harten te verbergen, Ps. 119:11: *Ik heb Uw reden in mijn hart verborgen, opdat ik tegen U niet zondigen zou.*

5. Als zij hierin vorderen en zij niet in deze en gene zonde vallen, dan moeten zij dat in nederigheid de Heere toeschrijven en daarvoor moeten zij Hem met dankzegging prijzen, Ps. 116:8: *Want Gij, HEERE, hebt mijn ziel gered van den dood, mijn ogen van tranen, mijn voet van aanstoot.* Jud. 24,25: *Hem nu, Die machtig is u van struikelen te bewaren, en onstraffelijk te stellen voor Zijn heerlijkheid in vreugde, den alleen wijzen God, onzen Zaligmaker, zij heerlijkheid en majesteit, kracht en macht, beide nu en in alle eeuwigheid. Amen.*

Vr. Hoe hebben de gelovigen zich volgens hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te gedragen omtrent de zonden die in het hart omgaan en naar buiten bedreven zijn?

Antw. De zonden die in het hart omgaan, zijn alle kwade lusten en begeerlijkheden: haat, nijd, toorn, wraakzucht, kwade bedenkingen, enz., Matth. 15:19: *Want uit het hart komen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen.* 1 Joh. 2:16: *Want al wat in de wereld is, namelijk de begeerlijkheid des vleses en de begeerlijkheid der ogen en de grootsheid des levens, is niet uit den Vader, maar is uit de wereld.* De zonden die naar buiten bedreven worden, zijn die begaan worden met woorden, daden en nalatigheid, als het gedrag met de wet van God niet overeenkomt, maar daarvan afwijkt en daartegen aanloopt, 1 Joh. 3:4: *Een iegelijk die de zonde doet, die doet ook de ongerechtigheid.* Over die zonden nu hebben gelovigen zich naar de inhoud van het Evangelie en naar de aard van het genadeverbond op deze wijze te gedragen:

1. Zij moeten opzien naar de Heere om ontdekkend licht, waarbij zij de schuilhoeken van hun hart mogen doorzien en gewaar worden de zonden die daar schuilen; hebbende en houdende tegelijk de spiegel van de wet van God als het ware in de handen. Hun wens en zucht moet zijn: *Zendt Uw licht en waarheid Heere, dat die mij leiden,* Ps. 43:4. Waarop zij in verwachting van dat licht om Christus verdienen, uit kracht van de Goddelijke belofte, aan het onderzoeken van hun hart en wegen gaan moeten, Ps. 119:59: *Ik heb mijn wegen bedacht, en heb mijn voeten gekeerd tot Uw getuigenissen.* Klaagl. 3:4, Hag. 1:7: *Alzo zegt de HEERE der heirscharen: Stelt uw hart op uw wegen.*

2. De ontdekte zonden moeten zij houden voor hun zonden, voor vruchten van hun eigen akker. Zeggende met David: *Ik, ik heb onrecht gehandeld,* 2 Sam. 24:17. En volgens Ps. 51:5: *Want ik ken mijn overtredingen, en mijn zonde is steeds voor mij.*

En deze moeten zij aanzien voor zware zonden, als zijnde door begenadigden begaan. Voor lelijke zonden die het heilig kleed waarmee zij bekleed zijn lelijk bemorsen en tegen een liefhebbende Vader bedreven zijn. Voor Godonterende zonden die kwaad zijn in de ogen van de Heere, Ps. 51:6. En voor schadelijke zonden die de toorn van de Heere in brand steken, Ps. 6:2: *O HEERE, straf mij niet in Uw toorn, en kastijd mij niet in Uw grimmigheid!*

3. Voorts moeten zij onder het uitzien naar de Heere, om een week, boetvaardig en gelovig hart, de ontdekte zonden in zijn verzwarende omstandigheden openhartig voor de Heere belijden, Ps. 32:5: *Mijn zonde maakte ik u bekend en mijn ongerechtigheid bedekte ik niet. Ik zeide: Ik zal belijdenis van mijn overtredingen doen voor den HEERE; en Gij vergaaft de ongerechtigheid mijner zonden. Sela.* 1 Joh. 1:9: *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve en ons reinige van alle ongerechtigheid.* En ook, indien het nodig is mits door de zonde aanstoot gegeven is, voor de mensen, gelijk David gedaan heeft, hoewel hij een koning van zijn hoofd was. Hier niet rond te gaan, maar de begane zonden te verschonen, bedekken en verkleinen is schadelijk, Spr. 28:13: *Die zijn overtredingen bedekt, zal niet voorspoedig zijn; maar die ze bekent en laat, zal barmhartigheid verkrijgen.* Met deze belijdenis moet gepaard gaan: a. Droefheid, 2 Kor. 7:10: *Want de droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekering tot zaligheid.* Die met veel tranen wel verzelt gaan, gelijk te zien is aan David, Ps. 6:7, Matth. 26:75. b. Schaamte, Jer. 3:25: *Wij liggen in onze schaamte, en onze schande overdekt ons, want wij hebben tegen den HEERE onzen God gezondigd, wij en onze vaders, van onze jeugd aan tot op dezen dag; en wij zijn de stem des HEEREN onzes Gods niet gehoorzaam geweest.* Rom. 6:21: *Wat vrucht dan hadt gij toen van die dingen, waarover gij u nu schaamt?* Ezra 9:6, Dan. 9:7. c. Zelfverfoeiing en veroordeling, Job 42:6: *Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as.* Ps. 51:6: *Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen.* Ps. 143:2: *En ga niet in het gericht met Uw knecht; want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn.*

4. Verder moeten zij in geloof bij God om de vergeving van hun zonden aanhouden en dat alleen om Christus wil, Ps. 51:9: *Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn.* 1 Joh. 2:1,2: *En indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige; en Hij is een Verzoening voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonden der gehele wereld.*

5. Ook moeten zij de haat tegen de zonde opscherpen, Ps. 97:10: *Gij liefhebbers des HEEREN, haat het kwade.* Rom. 12:9: *Hebt een afkeer van het boze.*

6. Zij moeten de begane zonden uitdrijven en nalaten. De Schrift noemt dat handen en voeten af te houwen, ogen uit te trekken, Matth. 18:8,9; het vlees met de bewegingen en de begeerlijkheden gekruist te hebben, Gal. 5:24.

7. Zij moeten zich in de toekomst wachten voor die zonden, in het bijzonder voor de nabijliggende, daartegen strijden in de kracht van de Heere en steunen op de belofte van de Goddelijke bewaring, het de Heere als het ware beloven en toezeggen, Job. 39:36-38: *Toen antwoordde Job den HEERE en zeide: Zie, ik ben te gering wat zou ik U antwoorden? Ik leg mijn hand op mijn mond. Eenmaal heb ik gesproken, maar zal niet antwoorden of tweemaal, maar zal niet voortvaren.*

Uit dit alles menen wij dat duidelijk blijkt hoe onbetamelijk, onvoorzichtig en strijdig tegen het Woord van de Heere en de praktijk van de heiligen het is te denken, zeggen en schrijven: Dat gelovigen maar over de zonden als nietigheden en tapijten hebben heen te gaan alsof die hun niet raken of aangingen. Dat zij niet nodig hebben een ogenblikje daarbij stil te staan, om door een aandachtige beschouwing ervan onder de bewerking van de Geest recht gevoelig daarover aangedaan te worden. Dat voor wettisch werken te houden, strijdende tegen de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond, tegen vrije genade in Christus en Zijn aangebrachte volmaakte genoegdoening. Spreekt en schrijft men zo, met dat oogmerk om de gelovigen waar het mogelijk voor ongelovigheid, onmatige angstvallige

bekommeringen over en vanwege hun begane zonden te beveiligen, zo moet men immers behoedzamer spreken en zulk een taal gebruiken die hen niet van het ene uiterste tot het andere kan doen overslaan, dat wil zeggen tot een ongevoelige onboetvaardige en harde gesteldheid van het hart, onder en op begane zonden en overtredingen.

Vr. Mogen gelovigen zich wel tevreden stellen met de gedachte dat God van eeuwigheid besloten heeft de zonden, en zo ook hun zonden, heilig toe te laten en dat dus volgens dat besluit van God ook hun zonden hebben moeten geschieden?

Antw. Hoewel het waarachtig is dat God van eeuwigheid besloten heeft de zonden, en ook hun zonden, heilig toe te laten, en de Heere in het bedrijf van de zonden Zijn hand heeft door deze toe te laten en niet krachtdadig te verhinderen, ja ze ook ten goede van de gelovigen te bestieren, Rom. 8:28, zo moeten ze evenwel daarom bedenken:

Dat God geen oorzaak is of zijn kan van de zonde, Deut. 32:4: *Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is; want al Zijn wegen zijn gerichte. God is waarheid en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hij.* Job 34:10: *Verre zij God van goddeloosheid, en de Almachtige van onrecht.* Jak. 1:13: *Niemand, als hij verzocht wordt, zegge: Ik wordt van God verzocht. Want God kan niet verzocht worden met het kwade, en Hij Zelf verzoekt niemand.*

Dat Gods besluit het niet noodzaakt om te zondigen, maar zij de zonden ongedwongen begaan.

Dat zij zelf een oorzaak zijn van hun zonden en dus met en door deze Gods toorn verdienen, Micha 7:9: *Ik zal des HEEREN gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd.*

Dat zij hun gedrag niet hebben in te richten en te beoordelen naar Gods verborgen wil of die van Zijn besluit, maar naar Zijn geopenbaarde wil, Deut. 29:29: *De verborgen dingen zijn voor den HEEREN onzen God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen tot in eeuwigheid om te doen al de woorden dezer wet.*

Niettegenstaande Gods besluit omtrent de zonde moet de zonde in boetvaardigheid erkent en vergeving ervan in Christus gezocht worden, Hand. 3:17,18,19: *En nu, broeders, ik weet, dat gij het door onwetendheid gedaan hebt, gelijk als ook uw oversten. Maar God heeft alzo vervuld, hetgeen Hij door den mond van al Zijn profeten tevoren verkondigd had, dat de Christus lijden zou. Betert u dan en bekeert u, opdat uw zonden mogen uitgewist worden.*

Vr. Hoe hebben gelovigen zich betamelijk te gedragen omtrent Gods heilige en wijze bestelling dat er altijd nog zonden, zelfs in de allerheiligste, daarom ook in hen, hier op aarde overblijven?

Antw. Het heeft de alwijze en vrijmachtige God behaagd de wettische volkomenheid aan de gelovigen hier op aarde niet te schenken, maar deze voor de hemel te bewaren, 1 Kor. 13:10: *Doch wanneer het volmaakte zal gekomen zijn, dan zal hetgeen ten dele is, tenietgedaan worden.* Hierom blijven er nog altijd hier op aarde zonden, Kanaänieten in hen over, die hen beschadigen en waarmee ze voortdurend te strijden hebben. Dit leert de Heilige Schrift overvloedig. Zie Spr. 20:9, Pred. 7:20, Jak. 3:2, 1 Joh. 1:8: *Indien wij zeggen, dat wij geen zonden hebben, zo verleiden wij onszelven, en de waarheid is in ons niet.* Dit wijzen de voorbeelden van de heiligen genoegzaam uit, als die van Lot, David, Salomo, Petrus, Paulus en Barnabas, Hand. 15:39. Dit hebben de heiligen graag beleden, Job 9:2,3, Ps. 130:3, Ps. 143:2, Fil. 3:12-14. Hiervan kan men naast Gods vrijmachtige welbehagen de volgende redenen geven: God wil dat er onderscheid is tussen de aarde en de hemel. Langs deze weg wil God de gelovigen oefenen in het strijden en bidden. God wil hen zo leren geduldig en gestaltelijk overtuigd te staan van hun eigen onmacht, verdorvenheid en

onwaardigheid en van Jezus noodzakelijkheid, dierbaarheid en algenoegzaamheid. God wil hen zo leren geduld te hebben met de gebreken van hun broeders, Gal. 6:2: *Draagt elkanders lasten, en vervult alzo de wet van Christus*. De Heere wil zo gelegenheid geven tot de oefening van de gemeenschap der heiligen, Gal. 6:1: *Broeders, indien ook een mens overvallen ware door enige misdaad, gij, die geestelijk zijt, brengt den zodanige terecht met den geest der zachtmoedigheid; ziende op uzelf, opdat ook gij niet verzocht wordt*. Hierdoor wil God hen te meer doen verlangen naar de hemel, Ps. 42:3.

Dit nu zo zijnde, moeten gelovigen deze heilige en wijze bestelling van God niet misbruiken, maar deze door de genade van God verstandig gebruiken. Zij zouden deze tot oneer van God en tot hun eigen schade misbruiken:

1. Wanneer zij dachten: De volkomenheid kan in dit leven niet verkregen worden, zonden zullen er altijd overblijven, dit is Gods bestelling, en als zij daarop vervielen tot slaperigheid, zorgeloosheid en een slordige wandel, en dit hun bestaan met die bestelling van God zouden willen verschonen. Integendeel zullen ze die bestelling van God verstandig gebruiken wanneer zij zich deze met aanbidding onderwerpen en met deze niet met de zonde, maar met de bestelling van God omtrent deze tevreden zijn.

2. Wanneer zij zich onder moedeloosheden heilig en in de kracht van de Heere opbeuren met deze bestelling. De dagelijkse struikelingen waaraan gelovigen zich door eigen schuld schuldig maken, doen hen wel eens bevangen worden met moedeloosheid, denkende: Hoe wij ook door Gods genade tegen de zonde zoeken te waken en te strijden, het helpt niet, wij vallen er al gedurig in. En die moedeloosheid veroorzaakt wel eens onvrijmoedigheid in hen om over begane zonden verzoening te zoeken. Hiertegen moeten zij zich wapenen met deze Goddelijke bestelling, volgens welke het leven van een christen hier op aarde is en zijn moet een gedurige strijd en gestadig over begane zonde in Christus bloed verzoening bij de Vader gezocht moet worden, Job 7:1: *Heeft niet de mens een strijd op de aarde, en zijn zijn dagen niet als de dagen des dagloners?* 1 Joh. 2:1,2: *Indien iemand gezondigd heeft, wij hebben een Voorspraak bij den Vader, Jezus Christus, den Rechtvaardige; en Hij is een Verzoening voor onze zonden*.

3. Wanneer zij vanwege hun gedurig vallen in zonden hun genadestaat niet ongelovig wegwerpen, maar denken dat volgens deze bestelling van God het leven van een christen als het ware bestaat in een gedurig vallen en opstaan in en uit de zonde, en dat God langs die weg, gelijk de bevinding van alle heiligen leert, de Zijnen naar de hemel wil leiden.

4. Wanneer zij in de mogendheden van de Heere de strijd tegen de zonde al geduldig hervatten, denkende, niemand wordt gekroond dan die hier wettelijk gestreden heeft, 2 Tim. 2:5.

5. Wanneer zij met onderwerping verlangen naar de gehele bevrijding van de zonde in de hemel, zuchtende met Paulus uit Rom. 7:24: *Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods?*

Vr. Mogen gelovigen zich wel meteen gerust stellen op hun begane zonden met de gedachte dat Jezus voor deze volkomen betaald heeft, dat de Vader hun deze in de rechtvaardigmaking heeft kwijt gescholden en daaruit besluiten dat zij niet nodig hebben opnieuw om de vergeving van de begane zonden in boetvaardigheid en geloof aan te houden?

Antw. Het is zeker dat Christus voor al hun zonden volkomen betaald heeft en dat de gelovigen in en door de rechtvaardigmaking van schuld en straf zijn vrijgesproken om Christus wil en verklaart voor erfgenamen van het eeuwige leven. Maar men moet wel onderscheidenlijk aanmerken de rechtvaardigmakende daad van God in de hemel en de bekendmaking daarvan in het geweten, gewoonlijk de eerste en tweede rechtvaardigmaking genoemd. De eerste geschiedt wel eens vooral wanneer de zondaar Christus door het geloof aanneemt, zodat zulk een zondaar uit kracht van

Christus genoegdoening in de verdoemenis niet kan of zal komen, Rom. 8:1. Maar dat neemt niet weg het dagelijks bidden om de vergeving van de zonden, aangezien God op dat bidden, in boetvaardigheid en geloof geschiedende, de van nieuws begane zonden, die de verdoemenis verdienen, pas vergeven wil om Christus wil en dus de zondar van de verdoemenis bevrijden, 1 Joh. 1:9: *Indien wij onze zonden belijden, Hij is getrouw en rechtvaardig, dat Hij ons de zonden vergeve en ons reinige van alle ongerechtigheid.* Hierom heeft de Heiland in het volmaakte gebed de gelovigen bevolen dat zij dagelijks om de vergeving van hun schulden of zonden bidden zullen. In de rechtvaardigmaking ontvangen de gelovigen het recht ten leven, dat is tot al de goederen van het genadeverbond, die daarom zeker aan hen, om Christus wil in en na dit leven medegedeeld zullen worden. Maar niettegenstaande moeten zij naar Gods bevel om die goederen vlijtig bidden en aanhouden, gelijk de heiligen gedaan hebben.

De tweede rechtvaardigmaking geschiedt vaak, wordende door de begane zonden vaak afgebroken en verhinderd, ja in plaats daarvan komen wel tastelijke blijken van Gods ongenoegen, 2 Sam. 12:13,14, Ps. 99:8: *O HEERE, onze God, Gij hebt hen verhoord, Gij zijt hun geweest een vergevend God, hoewel wraak doende over hun daden.* Zal dan deze opnieuw van God geoefend worden, zal de Heere wederom van vrede tot de ziel spreken, zo moeten gelovigen, uit zwakheid in zonden gevallen zijnde, met berouw opstaan en door gelovige gebeden bij God om die gevoelige vergeving van de zonden aanhouden, gelijk David zo ernstig doet, Ps. 51:9-11,14,16: *Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn; was mij, en ik zal witter zijn dan sneeuw. Doe mij vreugde en blijdschap horen; dat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt. Verberg Uw aangezicht van mijn zonden, en delg uit al mijn ongerechtigheden. Geef mij weder de vreugde Uws heils; en de vrijmoedige geest ondersteune mij. Verlos mij van bloedschulden, o God, Gij God mijns heils, zo zal mijn tong Uw gerechtigheid vrolijk roemen.*

Vr. Hoe hebben gelovigen zich volgens hun verplichting naar de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te gedragen omtrent de oefening van de Godzaligheid of allerlei christelijke deugden?

Antw. Gelovigen zijn verplicht in al hun gedragingen een doorslaande Godzaligheid te vertonen, Matth. 5:16: *Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken.* Fil 2:15: *Opdat gij moogt onberispelijk en oprecht zijn, kinderen Gods zijnde, onstraffelijk in het midden van een krom en verdraaid geslacht, onder welke gij schijnt als lichten in de wereld.* En zich zo te oefenen in de betrachtting van alle christelijke deugden, zowel omtrent God als omtrent zichzelf en omtrent de naasten, Matth. 22:37-40, Tit. 2:12.

In het bijzonder hebben zij zich daarop toe te leggen dat hun oefeningen van de Godzaligheid:

1. Uitgebreider worden ten opzichte van de omtrek van de christelijke deugden, 2 Petr. 1:5-8: *En gij tot hetzelve ook alle naarstigheid toebrenge, voegt bij uw geloof deugd, en bij de deugd kennis, en bij de kennis matigheid, en bij de matigheid lijdzaamheid, en bij de lijdzaamheid Godzaligheid, en bij de Godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen. Want zo deze dingen bij u zijn en in u overvloedig zijn, zij zullen u niet ledig noch onvruchtbaar laten in de kennis van onzen Heere Jezus Christus.* Fil 1:1: *Vervuld met vruchten der gerechtigheid, die door Jezus Christus zijn, tot heerlijkheid en prijs van God.*
2. Zuiverder ten opzichte van het beginsel, 1 Tim. 1:5: *Maar het einde des gebods is liefde uit een rein hart en uit een goede consciëntie en uit een ongeveinsd geloof.*
3. Netter ten opzichte van de regel, Ps. 119:102: *Ik ben niet geweken van Uw rechten, want Gij hebt mij geleerd.*

4. Eenvoudiger ten opzichte van het einde, Matth. 10:16: *Zie, Ik zend u als schapen in het midden der wolven; zijt dan voorzichtig gelijk de slangen, en oprecht gelijk de duiven.*

5. Rechter ten opzichte van de wijze, 1 Kor. 15:58: *Zo dan, mijn geliefde broeders, zijt standvastig, onbeweeglijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere.*

Hoe zij nu hierin volgens de inhoud van het Evangelie en de aard van het genadeverbond te werk dienen te gaan, zullen wij bij de stukken tonen.

Vr. Hoe dan ten eerste?

Antw. Zij dienen hun verplichting of verbintenis tot de oefening van de Godzaligheid te erkennen, van harte toe te stemmen en zich deze dikwijls voor te stellen, Ps. 116:16: *Och, HEERE, zekerlijk ik ben Uw knecht, ik ben Uw knecht, een zoon Uwer dienstmaagd.* Ps. 119:30: *Ik heb verkoren den weg der waarheid, Uw rechten heb ik mij voorgesteld.* Ps. 56:13: *O God, op mij zijn Uw geloften; ik zal U dankzeggingen vergelden.*

Vr. Hoe ten tweede?

Antw. Zij moeten, onder een opzien naar de Heere, zoeken in te zinken in hun eigen onmacht en krachteloosheid, gesteltelijk daarvoor houdende dat zij tot de rechte oefening van de Godzaligheid de voorkomende en bijblijvende genade van de Heere van node hebben.

Dit is volgens ons een zekere waarheid volgens het woord van God. Dat blijkt onder andere uit de volgende plaatsen: Jes. 27:3: *alle ogenblikken zal Ik hem bevochtigen.* Jes. 40:29: *Hij geeft den moede kracht en Hij vermenigvuldigt de sterkte dien, die geen krachten heeft.* Joh. 15:5: *Ik ben de Wijnstok, en gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, die draagt veel vrucht; want zonder Mij kunt gij niets doen.* Gelijk ranken tot hun wasdom gedurig sap uit de wijnstok trekken en ontvangen, zo ook de gelovige uit Christus, Ef. 3:16,20: *Opdat Hij u geve, naar den rijkdom Zijner heerlijkheid, met kracht versterkt te worden door Zijn Geest in den inwendige mens. Hem nu, Die machtig is meer dan overvloediglijk te doen boven al wat wij bidden of denken, naar de kracht die in ons werkt.* Ef. 4:16: *Uit Welken het gehele lichaam, bekwamelijk samengevoegd en te zamen vastgemaakt zijnde door alle voegselen der toebrenging, naar de werking van een iegelijk deel in zijn mate, den wasdom des lichaams bekomt, tot zijns zelfs opbouwning in de liefde.* Fil. 2:13: *Want het is God, Die in u werkt beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen.* Fil. 4:13: *Ik vermag alle dingen door Christus, Die mij kracht geeft.* Kol. 2:6: *Gelijk gij dan Christus Jezus den Heere hebt aangenomen, wandelt alzo in Hem.* Hebr. 13:21: *Die volmake u in alle goed werk, opdat gij Zijn wil moogt doen; werkende in u hetgeen voor Hem welbehaaglijk is door Jezus Christus, Denwelken zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

Insgelijks wordt deze waarheid door de dagelijks ervaring van de begenadigden bevestigd. En buiten dat waren zij in hun werk onafhankelijk. Aan deze waarheid hangen geleerde en godvruchtige mannen hun zegel. De overreding nu hiervan moet hen, steunende op Christus verdiensten en op de Goddelijke beloften, bij God, in Christus Naam, om licht en kracht doen aanhouden, Ps. 119:4,5,34,36,49,125: *HEERE, Gij hebt geboden, dat men Uw bevelen zeer bewaren zal. Och, dat mijn wegen gericht werden om Uw inzettingen te bewaren! Geef mij het verstand, en ik zal Uw wet houden, ja ik zal ze onderhouden met ganser harte. Neig mijn hart tot uw getuigenissen, en niet tot gierigheid. Gedenk des Woords, tot Uw knecht gesproken, op hetwelk Gij mij hebt doen hopen. Ik ben Uw knecht, maak mij verstandig, en ik zal uw getuigenissen kennen.* Ps. 25:4,5: *HEERE, maak mij Uw wegen bekend, leer mij Uw paden. Leid mij in Uw waarheid en leer mij, want Gij zijt de God mijns heils; U verwacht ik den gansen dag.* Ps. 143:10: *Leer mij Uw welbehagen doen, want Gij zijt mijn God; Uw goede Geest geleide mij in een effen land.*

Vr. Hoe ten derde?

Antw. Steunende op Christus verdiensten en de Goddelijke beloften moeten zij zich met hun natuurlijk, redelijk en geestelijk vermogen, of de hebbelijke genade, aan het werk begeven, de openbare en bijzondere godsdienst verrichtende, de christelijke deugden oefenen en dat in verwachting van de invloeden van de Heere; naar de eis van het werk, Ps. 31:25: *Zijt sterk, en Hij zal ulieder hart versterken, allen, gij, die op den HEERE hoopt!* Matth. 25:29: *Want een iegelijk die heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloedig hebben.* 1 Tim. 4:7: *Oefen uzelfen tot Godzaligheid.* Gelijk men in het verrichten van zijn tijdelijke beroep, waartoe men een hebbelijkheid of bekwaamheid ontvangen heeft, te werk moet gaan, zo moet men ook in de oefeningen van de Godzaligheid handelen, waartoe gelovigen insgelijks een hebbelijkheid van God in Christus gekregen hebben. Men is verplicht zijn beroep waar te nemen en die verplichting moet men erkennen. Hoewel men er bekwaamheid toe heeft, zo moet evenwel de Heere ogenblikkelijk door Zijn bewerkingen deze gaande maken en krachtig leiden, gelijk Hij de vlijtigen beloofd heeft. Op die belofte steunende, en zo afhingende van de Heere, moet men zich begeven aan het werk van zijn beroep en niet eerst afwachten dat men daartoe opgewekt en krachtig gemaakt wordt. Zo moet het ook hier gaan en dan bevinden de gelovigen vaak dat zij merkkelijk onder het werk door de Heere geholpen worden, terwijl zij voor en in het begin ervan zwak en dodig waren. Leert dit niet de dagelijkse bevinding omtrent het bidden, horen en lezen van Gods Woord, de heilige overdenkingen en het oefenen van Christelijke deugden? Dit is de steilste, zegt de zalige Lodenstein in zijn *Weegschaal der heiligen*, zijn onmacht duidelijk, klaar en gevoelig te zien en dan de trouwe hulp van de Heere op de belofte te geloven en daar op aan te gaan.

Vr. Hoe ten vierde?

Antw. In het gedane werk moeten zij niet berusten, daarop niet trots zijn, noch daarin de minste verdienstelijkheid stellen. Zij moeten niet denken dat zij zich nu wel gekweten hebben, dat zij wat groots verricht hebben en dat God om dat werk hun iets geven zal. Maar gelijk zij de gebrekkigheid die hun beste werken aankleeft zichzelf moeten toeschrijven, zich daarover voor God vernederen en verzoening daarover zoeken in Christus bloed, zo moeten zij met blijdschap en nederigheid de Heere danken dat Hij hen verwaardigd en bekrachtigd heeft om hun plicht in zoverre te volbrengen, schrijvende God alles toe, alles tot Hem en Zijn vrije genade in Christus brengende en Hem van alles de eer gevende, Ps. 115:1: *Niet ons, o HEERE, niet ons, maar Uw Naam geef ere, om Uwer goedertierenheid, om Uwer waarheid wil.* Rom. 7:22: *Want ik heb een vermaak in de wet Gods naar den inwendigen mens.* 2 Kor. 5:14: *Want de liefde van Christus dringt ons.* Verwachtende dat de Heere niet om, maar op het werk, uit kracht van Christus verdiensten en Zijn beloften in Hem, verder licht en kracht zal bijzetten om in oefeningen van de Godzaligheid meer te vorderen, Ps. 27:14: *Wacht op den HEERE, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken; ja, wacht op den HEERE.* Ps. 71:14-16: *Doch ik zal geduriglijk hopen en zal al Uw lof nog groter maken. Mijn mond zal Uw gerechtigheid vertellen, den gansen dag Uw heil, hoewel ik de getallen niet weet. Ik zal heengaan in de mogendheden des Heeren HEEREN; ik zal Uw gerechtigheid vermelden, de Uwe alleen.* Jes. 40:31: *Maar die den HEERE verwachten, zullen de kracht vernieuwen; zij zullen opvaren met vleugelen, gelijk de arenden, zij zullen lopen en niet moede worden, zij zullen wandelen en niet mat worden.*

Vr. Hoe ten vijfde?

Antw. De hinderpalen moeten zij in de kracht van de Heere wegruimen en de middelen die tot bevordering van de oefeningen van de Godzaligheid dienen naarstig gebruiken. De hinderpalen zijn of inwendige of uitwendige. De inwendige zijn: kleinwetendheid, onachtzaamheid, traagheid, opgeblazenheid, zwakgelovigheid,

moedeloosheid, verkeerd werken, het misbruiken van eigen onmacht, mensenvrees en ijdele schaamte, onerkende en ongedode zonden. De uitwendige zijn: onmatig gebruik van spijze en drank, luie ledigheid, een al te uitvoerig of ongeoorloofd beroep, al te vaak en vertrouwelijke omgang met wereldse mensen, wereldgelijkvormigheid en het misbruiken van de christelijke vrijheid in middelmatige dingen, angstvallige en ongelovige bekommelingen en zorgvuldigheden van dit leven, vele en ongezouten leugens en hoererijen. (Zie onze *Praktijk des Christendoms*, II deel, 1^e hoofdstuk, par. 11.)

De middelen zijn: het gebed, het Woord, een toegekeerde gestalte tot God, zelfonderzoek, dagelijkse vernedering voor God over plichtsverzuim, verbondsvernieuwing, gebruik van het avondmaal, gelovig gebruik maken van de Heere Jezus en van Zijn allerheiligste wandel, zich aan de leidingen van de Heilige Geest over geven, met gevorderde Christenen Godzalig omgang hebben. (Zie onze *Praktijk*, II deel, 1^e hoofdstuk, par. 12.)

Aangaande nu de hinderpalen, die moeten gelovigen zich veel herinneren en daarbij moeten zij met het oog op de Heere en Zijn kracht erop aanvallen om ze te vermijden of weg te ruimen. Wat betreft de uiterlijke middelen, daarop moeten zij niet met onstuimigheid, in eigen kracht aanvallen, maar zij moeten vooraf opzien naar de Heere en zich zo voorbereiden, Ps. 57:8: *Mijn hart is bereid, o God, mijn hart is bereid; ik zal zingen en psalmzingen.* Job 11:13: *Indien gij uw hart bereid hebt, zo breid uw handen tot Hem uit.* Zij moeten daarin niet hangen blijven om het heil van en om het gebruik van de middelen, in gehoorzaamheid aan Gods bevel, als middelen gebruiken, ziende door die middelen heen op God in Christus, die de middelen moet zegenen en bekrachtigen, 1 Kor. 3:7: *Zo is dan noch hij die plant iets, noch hij die natmaakt, maar God Die den wasdom geeft.* En verwachtende onder en op het gebruik van de middelen, uit kracht van Gods belofte in Christus, de zegen van de Heere, Ps. 27:4: *Eén ding heb ik van den HEERE begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des HEEREN, om de lieflijkheid des HEEREN te aanschouwen en te onderzoeken in Zijn tempel.* Kortom zij moeten de middelen gebruiken en die hebben zij zo nodig om te vorderen als de schippers de zeilen, Hand. 27:40.

Vr. Hoe ten zesde?

Antw. Zij moeten onderworpen zijn aan de vrije bedeling van de Heere, zonder Hem met onstuimigheid te willen voorschrijven hoeveel licht en kracht Hij geven zal en wanneer, maar in zoverre dat met onderwerping overlaten aan zijn wijs en vrijmachtig welbehagen, Jes. 28:16: *Wie gelooft, die zal niet haasten.* Jes. 30:15: *In stilheid en in vertrouwen zou uw sterkte zijn.* Ten opzichte hiervan moeten zij hun ziel stilhouden, gelijk een gespeend kind bij zijn moeder, Ps. 131:2, zonder evenwel uit aanmerking van die gelijkenis tot een werkeloos lijdelijk wachten te vervallen. De begeerte naar meer mag en moet voortdurend aanhouden, zodat zij hierin nooit begeerteloos mogen zijn, vanwege hun verplichting om de volmaaktheid na te jagen, Fil. 3:12-14: *Niet dat ik het alrede gekregen heb of alrede volmaakt ben; maar ik jaar daarnaar, of ik het ook grijpen mocht, waartoe ik van Christus Jezus ook gegrepen ben. Broeders, ik acht niet, dat ik zelf het gegrepen heb. Maar één ding doe ik, vergetende hetgeen dat achter is, en strekkende mij tot hetgeen dat voor is, jaar ik naar het wit tot den prijs der roeping Gods, die van boven is in Christus Jezus.* Om te ijveren om de geestelijke gaven, 1 Kor. 13:1. En vanwege de algemene Goddelijke beloften die de Heere op Zijn tijd en op Zijn wijze vervult, Ps. 92:14-16: *Die in het huis des HEEREN geplant zijn, dien zal gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods. In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen; zij zullen vet en groen zijn, om te verkondigen, dat de HEERE recht is; Hij is mijn Rotssteen, en in Hem is geen onrecht.* Het voorwaardig bidden en smeken om aanwas moet nooit ophouden, noch het gebruik van de middelen verslappen, Klaagl. 3:25: *De HEERE is goed dengenen die Hem verwachten, der ziele die Hem zoekt.* Maar voor het overige moeten zij niet

knorrende noch morrende zijn, de Heilige Israëls geen perk stellen, maar met stilheid berusten in Zijn wil, deze omhelzende en goedkeurende, Micha 7:7: *Maar ik zal uitzien naar den HEERE, ik zal wachten op den God mijns heils; mijn God zal mij horen.* En de leiding van de Geest volgens hun staat en hun gestalte stillerjes opvolgen, Gal. 5:25: *Indien wij door den Geest leven, zo laat ons ook door den Geest wandelen.* Rom. 8:14: *Want zovelen als er door den Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods.* Klaagl. 3:26: *Het is goed, dat men hope en stil zij op het heil des HEEREN.* Hier hebben zij toch wel op te letten, dat zij niet boven of tegen hun staat en gestalte zoeken te werken, maar naar en overeenkomstig deze. Kinderen in de genade moeten niet pogen te werken als jongelingen en mannen, want dat gaat niet; naar de man is, is ook Zijn kracht. Vaak willen zij zo gezet, zuiver en krachtig werken als deze, maar doordat dat niet lukt, worden ze moedeloos. Om hiervoor bewaard te blijven, moeten zij met Hiskia in afhankelijkheid van de Heere al zoetkens voorttreden, Jes. 38:15. Ook moeten zij acht geven op hun tegenwoordige gestalten, of zij levendig of dodig, blij of droevig, nabij de Heere of ver van Hem zijn; en daarnaar moeten zij de bewerkingen van de Geest opvolgen. Die dodig, droevig en in vervreemding van God zijn, kunnen zo levendig, vrolijk en voor Gods aangezicht niet werken als anderen, die levendig, blij en in het licht van Gods aangezicht zijn en wandelen. Zijn ze onder ongestalten en overtuigt de Geest hen ervan, dan moeten ze die overtuigingen opvolgen, zich voor God vernederen en bij Hem in Christus hulp en uitredding zoeken.

Vr. Hoe ten zevende?

Antw. Gelovigen hebben ook nog het volgende tot hun leiding en opbeuring in acht te nemen:

1. Dat zij in de heiligmaking kunnen toenemen zonder dat zij het weten.
2. Dat zij niet te snel moeten zijn in het beoordelen van hun wasdom in de heiligmaking.
3. Dat zij niet altijd even zeer groeien in alle gaven en genaden.
4. Dat zij vorderen kunnen in de heiligmaking, hoewel zij vanwege de zwakheid van het lichaam naar buiten weinig tot bevordering van Gods zaak kunnen verrichten.
5. Dat Gods elk zijn mate van heiliging gezet heeft, Rom. 12:3, 1 Kor. 12:11: *Deze dingen alle werkt een en dezelfde Geest, delende aan een iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil.* Gelijk dit niet misbruikt moet worden tot luiheid, zo kan en moet het echter de ijverigen tot bemoediging strekken, wanneer zij zulk een hoge trap van heiligheid niet beklimmen, als zij met hun geheiligde wil, zich verder uitstreckende dan de uitwerkingen begeren.
6. Dat zij in de hemel volmaakt heilig zullen zijn, Ef. 5:27: *Opdat Hij haar Zichzelven zou heerlijk voorstellen, een gemeente die geen vlek of rimpel heeft of iets dergelijks, maar dat zij zou heilig zijn en onberispelijk.* En daar met het beeld van God verzadigd worden, Ps. 17:15. (Zie de *Praktijk des Christendoms*, II deel, 1^e hoofdstuk, par. 13.)

Vr. Waarvoor hebben gelovigen zich zorgvuldig in en door de genade van de Heere te hoeden?

Antw. Zij hebben zich, gelijk wij gezien hebben, in afhankelijkheid van de Heere zorgvuldig te hoeden voor alles wat zondig is, wat tot de zonde aanleiding geven kan, ja voor alle schijn van kwaad. In het bijzonder hebben zij zich in de vreze van de Heere te wachten voor zulk een bedrijf: dat schadelijk is, dat aanstotelijk is, dat Godonterend is, dat de zaak van de Heere veel nadeel toebrengt, dat de mensen van de ware evangelische godsvrucht afkerig maakt en over godsvrucht en godvruchtigen in het algemeen een lelijk gerucht brengt. Hiertoe brengen wij enkel en alleen tot waarschuwing en afmaning, gelijk wij voor Gods aangezicht in alle oprechtheid betuigen kunnen en durven zonder ons voor het overige aan kwade en liefdeloze nadenkingen te kreunen, het volgende:

1. Hoogmoed.

2. De staat van anderen meesterachtig, lichtvaardig en nutteloos te beoordelen.
3. Een slordige wandel.
4. Meer op het spreken van Goddelijke en bevindelijke zaken en op gevoelige snel voorbij gaande goede gestalten en bewegingen gezet te zijn, dan op de aanhoudende doorbrekende, evangelische oefening van Godzaligheid.
5. In het oog lopende zonden te zeer verschonen in degene waar men goede gedachten van heeft.
6. De omgang met onbekeerde mensen of die men tenminste daarvoor houdt zich te zeer onttrekken.
7. Ongeregeld en nutteloos samenkomen.
8. Kleinachting van de kennis van de Goddelijke waarheden en van de zin van Gods Woord.
9. Vervreemding van gemoederen ter oorzaak van minder voorname verschillende gevoelens.
10. Ontijdig elkaar in het aangezicht te prijzen en te verheffen.
11. Gemaaktheid.

Vr. Waarvoor ten eerste?

Antw. Voor hoogmoed. De hoogmoed waar wij hier het oog op hebben, bestaat daarin dat men zich verheft op en vanwege de zaligmakende genade die men, of waarlijk ontvangen heeft, of slechts meent ontvangen te hebben. Ware begenadigden moeten zeker erkennen hetgeen zij boven onbegenadigden gekregen hebben en mogen zich daarom gelukkiger achten dan hen, Spr. 12:26: *De rechtvaardige is voortreffelijker dan zijn naaste.* Maar dat moet met nederigheid geschieden, gedenkende dat hetgeen zij hebben vrije genade in Christus is, 1 Kor. 4:7: *Want wie onderscheidt u? En wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen? En zo gij het ook ontvangen hebt, wat roemt gij alsof gij het niet ontvangen hadt?* Zij mogen, noch moeten zich daarop verheffen met kleinachting en verachting van anderen. De hoogmoed brengt mee:

1. Dat iemand groter gedachten van zichzelf heeft als hij in waarheid is en bestaat. Dat men meent iets te zijn, daar men niets is, Gal. 6:3. Of dat men meent meer te zijn dan men waarlijk is, door van zichzelf te denken dat men een grote mate van geestelijk licht en doorgezicht heeft, een grote mate van heiligheid, enz., hoewel het in waarheid niet zo is, 2 Kor. 10,12,13: *Want wij durven onszelven niet rekenen of vergelijken met sommigen, die zichzelf prijzen; maar dezen verstaan niet, dat zij zichzelf met zichzelf meten en zichzelf met zichzelf vergelijken. Doch wij zullen niet roemen buiten de maat, maar dat wij naar de maat des regels, welke maat ons God toegedeeld heeft, ook tot u toe zijn gekomen.*
2. Dat men naar die hoogmoedige gedachten van zichzelf, zonder noodzakelijkheid, met verheffing spreekt bij anderen. Terwijl de nederigheid meebrengt dat men spaarzaam van zichzelf en van zijn doen gewaagd, en dat met grote voorzichtigheid, gelijk te zien is aan de grote Paulus, 2 Kor. 11:16: *Ik zeg wederom, dat niemand mene dat ik onwijs ben; doch zo niet, neemt mij dan aan als een onwijze, opdat ik ook een weinig moge roemen.*
3. Dat men de hovaardij laat uitspreken in de gebeden, Spr. 30:13: *Een geslacht, welks ogen hoog zijn en welks oogleden verheven zijn.* En in het gedrag wil men allerwege de baas en meester spelen, het eerste en het laatste woord hebben. Terwijl de nederigheid meebrengt dat men van de minste wel wat leren en verstaan wil, Job. 31:13: *Zo ik versmaad heb het recht mijns knechts of mijner dienstmaagd, als zij geschil hadden met mij.* Altijd wil men als een hebberecht gelijk hebben, stijf op zijn stuk staande, en dat vaak handtastelijk en lijnrecht tegen de waarheid aan. Daaruit komen dan voort: verwijderingen, twisten en krakelingen, Spr. 13:10: *Door hovaardigheid maakt men niet dan gekijf, maar bij de beradenen is wijsheid.*
4. Dat men andere begenadigden, die men of zelf voor begenadigden houdt, of immers naar een gegrond oordeel van de liefde houden moet, klein acht, laag op hen

valt, enz. Terwijl men hen of in het geheel, of tenminste ten dele door ootmoedigheid uitnemender moest achten dan zichzelf, Fil. 2:3.

5. Dat men onbegnadigden, hetzij dat zij het waarlijk zijn, hetzij dat men ze zonder grond daarvoor houdt, veracht, wie ze ook zijn, leraren of anderen, zonder op hun algemene en natuurlijke gaven en bekwaamheden, die nuttig en nodig zijn, enigszins te letten. Men verwerpt hen in en met zijn hart, men spreekt kwalijk en verachtelijk van hun personen bij volle gezelschappen, men noemt zulke leraren in die gezelschappen blinde mollen, arme duisterlingen, dode vloeden, huurlingen, letterknechten, enz. Zo bestaan zeker alle onbegnadigde leraren, maar zulks zonder grond van deze en gene te zeggen, of zijn gegronde gedachten zo onvoorzichtig van hen te uiten, dat is het dat wij in het oog hebben. Langs deze weg brengt men hun persoon en dienst in verachting, maakt men hun gaven en bekwaamheden (die immers ook gaven van God zijn) onnut en boezemt men de toehoorders allerlei schadelijke vooroordelen tegen hun prediken in. Terwijl de nederigheid meebrengt dat men ook de algemene en natuurlijke gaven en bekwaamheden in leraren en anderen erkent, ze roemt en anderen aanprijst. Dat men met onbegnadigde leraren en anderen, indien zij waarlijk zodanigen zijn en met goed bescheid daarvoor gehouden kunnen en mogen worden, medelijden heeft, voor hen tot God bidt en met hen indien en bekwame gelegenheid en aanleiding toe is en gegeven wordt in bescheidenheid, nederigheid en liefderijkheid over de noodzakelijkheid van de wedergeboorte spreekt, zonder juist aan andere te zeggen wat en hoe men gedaan heeft. Voor deze hoogmoed hebben gelovigen in afhankelijkheid van de Heere zich te wachten als de pest, want God walgt van zulken, 1 Petr. 5:5: *Want God wederstaat de hovaardigen, maar den nederigen geeft Hij genade.* Nederige en tedere Godzaligheid zijn er afkerig van; aan de wereld wordt er aanleiding door gegeven om van de Godzaligen in het algemeen met verachting van de ware godsvrucht te spreken en Gods straf volgt de hoogmoedigen op de hielen, hoewel zij in de grond godvruchtigen zijn, Spr. 16:18: *Hovaardigheid is vóór de verbreking en hoogheid des geestes vóór den val.* Gelovigen moeten in tegendeel de nederigheid van hun grote Meester Jezus leren, Matth. 11:29: *Neemt Mijn juk op u en leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uw zielen.* En gedenken dat zij de mate van hun genade hebben af te meten naar de mate van hun nederigheid en zelfverloochening, Jak. 1:9: *Maar de broeder die nederig is, roeme in zijn hoogheid.*

Vr. Waarvoor ten tweede?

Antw. Voor de staat van anderen meesterachtig, lichtvaardig en nutteloos te beoordelen. Gelovigen, in het bijzonder leraren, mogen en moeten van de staat van anderen oordelen, volgens Jer. 15:19: *Zo gij zult wederkeren, zo zal Ik u doen wederkeren, gij zult voor Mijn aangezicht staan; en zo gij het kostelijke van het snode uittrekt, zult gij als Mijn mond zijn.* Matth. 7:6: *Geeft het heilige den honden niet, noch werpt uw paarden voor de zwijnen; opdat zij niet te eniger tijd dezelve met hun voeten vertreden en zich omkerende u verscheuren.* 2 Tim. 2:15: *Benaarstig u om uzelfven Gode beproefd voor te stellen, een arbeider die niet beschaamd wordt, die het woord der waarheid recht snijdt.* Judas 22,23: *En ontfermt u wel over enigen, onderscheidt makende; maar behoudt anderen door vreze, en grijpt hen uit het vuur; en haat ook den rok die van het vlees bevestigd is.* Dat, en hoe het niet en hoe het wel geschieden moet, hebben wij aangewezen in onze *Praktijk des Christendoms*, IVe deel, XIe hoofdstuk. Hier doelen wij op het ongeoorloofd oordelen van de staat van anderen, dat meesterachtig, lichtvaardig en nutteloos geschied.

Meesterachtig; als men iemand rekenschap van zijn staat vraagt, waar men geen bijzondere betrekking op heeft, maar die ons bijgeval ontmoet, die niet tot ons komt om over zijn staat met ons raad te plegen. En als men dat doet in de aanwezigheid van anderen. Dat is volgens ons een meesterachtig bestaan dat uit hoogmoed voortvloeit en waartegen Jakobus waarschuwt door te zeggen: *Zijt niet vele*

meesters, Jak. 3:1. Dit kan niet verontschuldigd worden met de woorden van Petrus in 1 Petr. 3:15: *En zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die u rekenschap afeist van de hoop die in u is.* Want Petrus geeft daar geen vrijheid aan iedereen om altijd en in alle gevallen van anderen rekenschap te mogen eisen van de hoop die zij hebben, maar hij leert alleen de christenen hoe zij de waarheid moeten belijden en van de hoop die zij in hun binnenste hebben, gegrond op die waarheid, vrijmoedig en omzichtig belijdenis moeten doen, als de heidenen, richters en anderen hen dat vragen. Ook kan men het niet verontschuldigen met te zeggen: Men moet niet om de man heen, maar op de man aan spreken, en zeggen met Nathan: *Gij zijt die man*, 2 Sam. 12:7. Want wie deed zo? De profeet Nathan die daartoe van de Heere bevel ontvangen had. In welk geval deed hij het? Als David in grove zonden gevallen was. Is het dan altijd om de man heen praten als men met indruk, ernst en vriendelijkheid van de noodzakelijkheid van de wedergeboorte, van het geloof en de bekering tot anderen spreekt en hen die weg op allerlei wijze smakelijk zoekt te maken, zonder juist uitdrukkelijk te zeggen wat men van hun staat oordeelt? De bevinding leert dat zulk spreken onder Gods zegen wel wonder veel ingang vindt, terwijl het spreken dat met een meesterachtig beoordelen van de staat van de mens gepaard gaat, doorgaans de mensen van het goede en de ware levensweg nog meer afkerig maakt, zo dat zij, die voorheen nog wel een horend oor hadden, zich die plaatsen, gezelschappen en personen geheel onttrekken, waar het zo toegaat en die zulk een handelwijze hebben in de vromen en hun gezelschappelijk ganselijk. Het gebeurt ook wel eens dat de genen die zo meesterachtig oordelen smadelijk behandeld worden dat zij tenminste meer hun eigen onvoorzichtigheid dan hun godsvrucht te wijten hebben. Men vergelijke onze woorden met die van de zalige heer Brakel in zijn *Redelijke godsdienst*, deel 1, hoofdstuk 29.

Lichtvaardig; als men van de staat van anderen oordeelt naar en uit blote geruchten, waarop, gelijk de bevinding dagelijks leert, doorgaans weinig staat te maken is. Ook als men uit het gesprek met iemand voor een reis meteen oordeelt van zijn staat, hetzij ten goede, hetzij ten kwade. Dit is lichtvaardig, want iemand kan de huichelaar spelen, dat wil zeggen uit de Bijbel, uit andere boeken, uit de gesprekken van de godvruchtigen van bevindelijke zaken, zoveel geleerd hebben, dat hij fraai kan napraten. Dit is buiten tegenspraak en bevestigt de werkelijkheid. Iemand kan met vreeze bevangen zijn, waardoor hij niet in staat is van zijn bevinding een recht verhaal te doen. De boom moet gekend worden aan zijn vruchten en die zijn hier niet alleen woorden, maar vooral ook daden en doorgaande wandel, Matth. 7:20: *Zo zult gij dan dezelve aan hun vruchten kennen.* Hier moet men niet vertrouwen op zijn licht en oordeel, want dat is en blijft altijd feilbaar. Het is de onfeilbare God alleen eigen dat Hij onfeilbaar weet wie de Zijnen zijn, 2 Tim. 2. De bevinding leert dat de doorzichtigste godvruchtigen hierin feilen kunnen en vaak gefeild hebben, Matth. 13:28,29: *En de dienstknecht zeide tot hem: Wilt gij dan, dat wij heengaan en datzelve vergaderen? Maar hij zeide: Neen, opdat gij het onkruid vergaderende, ook mogelijk met hetzelfde de tarwe niet uittrekke.* Hebben de apostelen hierin iets vooruit gehad, dat moet men zich niet aanmatigen, want hoewel gelovigen ook nu dezelfde Geest hebben die de apostelen hadden, zo hebben zij evenwel hun gaven niet met hun in dezelfde maat en trap. Hier moet men niet slechterdings aangaan op de hellingen en neigingen van de harten, want die kunnen zonder reden en grond zijn. Men kan iemand niet lief hebben zonder dat men er reden van weet te geven. Ook kunnen deze door iets anders, dat hier niet ter zake doet, als bewezen weldaden enz. of uitgelokt en gaande gemaakt of gestuit worden. Wat God wel doet of doen mocht in een bijzonder geval, op een buitengewone wijze dat moet niet gesteld worden tot een algemene regel en grond. Men stelt dan dat God wel eens deze en gene van zijn boezemvrienden op voorgaande ernstige en aanhoudende gebeden krachtig verzekert dat die of die bekeerd zullen worden, gelijk David omtrent zijn kind dat gestorven was zulk een verzekering schijnt gekregen te hebben, 2 Sam. 12:23. Dat is iets buitengewoons en ongewoons en daarom kan en mag het niet tot een algemene

regel en grond in het beoordelen van anderen gemaakt worden. Gewoonlijk en gemeenlijk is en blijft de verzekering van de staat van anderen een zedelijke en dus feilbare verzekering, gegrond op hun vruchten, woorden en daden, waaruit de uitgangen van het hart en de liefde, onder de bewerkingen van de Heilige Geest voortvloeien. Hieruit volgt dat men niet mag zeggen: Met die of die godvruchtigen zou ik wel willen sterven of gestorven zijn, 1 Kor. 2:11: *Want wie van de mensen weet hetgeen des mensen is, dan de geest des mensen, die in hem is? Alzo weet ook niemand hetgeen Gods is, dan de Geest Gods.* Men zie dit stuk ook bewezen door de heer Brakel tegen Yvon in zijn trouwhartige waarschouw voor de labadisten en hun dwalingen. En door de heer Lampe tegen de beruchte Römeling.

Nutteloos; als men over afwezig en het oordeel velt om slechts gespreksstof te hebben, zonder dat men van plan is de persoon wie men beoordeelt naar zijn oordeel behoorlijk te behandelen, en dat niet doet bij bekwame voorvallende gelegenheden, ja terwijl men vooraf wel weet daar nooit gelegenheid toe te zullen hebben of krijgen en die personen in zijn eenzame gebeden de Heere ook niet voordraagt. Ook, als men de staat van de gestorvenen zonder wezenlijke gronden beoordeelt. Dit kan de overledenen geen nut doen en de nabestaanden vaak meer schade dan voordeel brengen. Insgelijks als men zijn oordeel van anderen, hetzij predikanten, hetzij particulieren bij alle gelegenheden verspreidt, waardoor groot nadeel gedaan wordt, mits die predikanten veelal daardoor onbruikbaar gemaakt worden, doordat hun toehoorders en anderen een weerzin aan hen en hun dienst krijgen, daar zij volgens het verspreide oordeel genadeloos zijn.

Voor dit meesterachtig, lichtvaardig en nutteloos oordelen, hebben gelovigen zich in de vreze van de Heere te hoeden, door de natuurlijke drift om te oordelen en de hoogmoed tegen te gaan en uit te bannen. Want het is ten hoogste onbetamelijk. Christus heeft het ernstig verboden, Matth. 7:1: *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.* Luk 6:37. Daardoor stelt men zich in Gods plaats, Jak. 4:11: *Die van zijn broeder kwalijk spreekt en zijn broeder oordeelt, die spreekt kwalijk van de wet en oordeelt de wet. Indien gij nu de wet oordeelt, zo zijt gij geen dader der wet, maar een rechter.* Daardoor maakt men een kwaad gerucht over de vromen in het algemeen. Daardoor maakt men zich onbruikbaar. Het is schadelijk, Matth. 7:2: *Want met welk oordeel gij oordeelt, zult gij geoordeeld worden; en met welke maat gij meet, zal u wedergemeten worden.* Wie van anderen kwalijk oordeelt, wordt vaak kwalijk door anderen beoordeeld. God laat vaak zulke oordelaars in aanmerkelijke zonden vallen.

Vr. Waarvoor ten derde?

Antw. Voor een slordige wandel. Iemands wandel is slordig als hij zijn bijzondere oefeningen in het verborgen of in de binnenkamer geheel nalaat of maar terloops verricht. Als hij de huis- en openbare godsdienst of geheel verwaarloost, of niet geregeld waarneemt. Als hij zich in de omgang met mensen niet voorbeeldig gedraagt. Als hij zich aan de wereld gelijk stelt en zo doet als de wereld doet. Tegen zulk een slordige wandel hebben gelovigen met het oog op de Heere op hun hoede te zijn, opdat op hen niet van toepassing is de klacht van Jeremia in Klaagl. 4:1,2: *Hoe is het goud zo verdonkerd, het goede fijne goud zo veranderd! Hoe zijn de stenen des heiligdoms vooraan op alle straten verworpen! De kostelijke kinderen Sions, tegen fijn goud geschat, hoe zijn zij nu gelijk gerekend den aarden flessen, het werk van de handen eens pottenbakkers!* En het verwijt van de Heiland in Openb. 2:4: *Maar ik heb tegen u, dat gij uw eerste liefde hebt verlaten.* Zij moeten daarentegen door de genade van God zich behoorlijk en voorbeeldig gedragen in de binnenkamer, in hun huis en onder hun huisgenoten, in de kerk, in de omgang met mensen, opdat er een glans en luister van hun gedrag afstraalt, tot overtuiging van de wereld en tot een heilige jaloersheid voor hun medegelovigen, opdat aan hen bewaarheid wordt, wat wij lezen in Jes. 61:9: *En hun zaad zal onder de heidenen*

bekend worden, en hun nakomelingen in het midden der volken; allen, die hen zien zullen, zullen hen kennen, dat zij zijn een zaad, dat de HEERE gezegend heeft.

Vr. Waarvoor ten vierde?

Antw. Voor meer op het spreken van Goddelijke en bevindelijke zaken en op gevoelige, snel voorbijgaande goede gestalten en bewegingen gezet te zijn, dan op de aanhoudende, doorbrekende, Evangelische oefeningen van Godzaligheid. Van Goddelijke en bevindelijke zaken in bekwame tijden te spreken is nodig en dienstig, Kol. 4:6: *Uw woord zij allen tijd in aangenaamheid, met zout besprengd, opdat gij moogt weten hoe gij een iegelijk moet antwoorden.* Goede gevoelige gestalten en bewegingen mogen begeerd worden en als God ze geeft, moeten zij met dankzegging uit Zijn hand ontvangen, wel bewaard en aangelegd worden, Ps. 85:9: *Ik zal horen, wat God de HEERE spreken zal; want Hij zal tot Zijn volk en tot Zijn gunstgenoten van vrede spreken.* Ondertussen is dit zeker, volgens het Woord van de Heere, dat gelovigen meer op een aanhoudende, doorbrekende, Evangelische (hiervoor door ons beschreven) oefening van Godzaligheid, bestaande in het doden van zonden en in de betrachtning van Christelijke deugden, gezet moeten zijn. Op dit doen komt het voornamelijk met een Christen aan. Zie Matth. 5:16: *Laat uw licht alzo schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken.* En 7:21: *Niet een iegelijk, die tot Mij zegt: Heere, Heere! zal ingaan in het koninkrijk der hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders, Die in den hemelen is.* Joh. 13:17: *Indien gij deze dingen weet, zalig zijt gij zo gij dezelve doet.* Jak. 2:12: *Spreekt alzo en doet alzo, als die door de wet der vrijheid zult geoordeeld worden.* 1 Joh. 3:7: *Die de rechtvaardigheid doet, die is rechtvaardig, gelijk Hij rechtvaardig is.* Het doen zet de woorden kracht bij. Door het doen, kan men iemand zonder spreken, onder Gods zegen, wel eens gewinnen, 1 Petr. 3:1: *Opdat ook zo enigen het Woord ongehoorzaam zijn, zij door den wandel der vrouwen zonder woord mogen gewonnen worden.* Dat dit nu vaak niet zo in acht wordt genomen, komt doordat het spreken makkelijker valt dan het doen en dat de gevoelige bewegingen in zeker opzicht, en voor minder gezette Godzaligen, zoeter en aangenamer zijn dan het doden van nabijliggende zonden, en de vertoning van een dadelijk christendom in alle voorvallen en gelegenheden. Gelovigen moeten nochtans het laatste verkiezen voor het eerste, en dat in navolging van Christus, van zijn apostelen, van de eerste christenen en van deze en gene hedendaagse uitmuntende Godzaligen.

Vr. Waarvoor ten vijfde?

Antw. Voor het te zeer verontschuldigen van in het oog lopende zonden in degenen waar men goede gedachten van heeft. Gelijk de gebreken van de heiligen, of die men daarvoor houdt niet moeten vergroot, zo moeten ze ook niet verkleind of verontschuldigd worden. Zonden zijn en blijven zonden, al worden ze door de allerheiligsten begaan, ja naarmate van iemands genade zijn zijn zonden in zeker opzicht lichter of zwaarder. Het is, denken wij, niet voorzichtig dat men dezulken die voorheen blijken van genade gaven en daarna in aanhoudende ergerlijke zonden leven, openlijk en in de tegenwoordigheid van allerlei slag van mensen verklaard voor herborenen en begenadigden, voor zij tastelijke en overtuigende blijken van berouw en inkeer geven. Wat anders is het, indien men hen voorheen wel gekend heeft, stilletjes bij zichzelf het goede van hun te blijven denken en hopen (omdat men niet bepalen kan hoever het met begenadigden gaan kan) en hen te gedenken bij de troon. Wat anders is het zijn gedachten en hoop van dezulken op de voornoemde wijze te uiten, want men moet bedenken dat het oordeel feilbaar is, dat er huichelaars in de kerk zijn en dat men door het onvoorzichtig uiten van zijn oordeel aanleiding geeft om te zeggen: Die de naam maar van vromen hebben, die mogen daarna leven naar hun welgevallen.

Vr. Waarvoor ten zesde?

Antw. Voor zich de omgang met onbekeerde mensen, of die men tenminste daarvoor houdt, te zeer te onttrekken. Het is buiten tegenspraak dat gelovigen vooral en gemeenzaam met gelovigen moeten omgaan en dus in het bijzonder de gemeenschap met de heiligen moeten oefenen, Ps. 119:63: *Ik ben een gezelschap van allen, die U vrezen, en van hen, die Uw bevelen onderhouden*. Hoewel het niet ontijdig, noch te vaak, noch nutteloos geschieden moet. Ondertussen moeten zij zich de omgang met onbekeerden, of die zij daarvoor houden niet te zeer onttrekken, in het bijzonder als zij op hen een nauwe bloedbetrekking hebben. Zij moeten tonen dat zij geen mensenhaters zijn, gelijk hun wel nagezegd wordt. Zij moeten hun licht aan alle kanten laten schijnen. Zij mogen uit de wereld niet uitgaan, 1 Kor. 5:10. De Zaligmaker verkeerde ook, terwijl hij hier op aarde was met de farizeeën en schriftgeleerden. Zijn de onbekeerden overgeven goddeloos en spotters, dan moeten hun gezelschappen zo veel het mogelijk is en de bijzondere betrekking toelaat zorgvuldig vermeden worden, Ps. 1:1: *Welgelukzalig is de man, die niet wandelt in den raad der goddelozen, noch staat op den weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters*. Moet men evenwel bij hen zijn, dan moet men voorzichtig zijn en zich tegen hun spreken behoorlijk verzetten in de vreze van de Heere en zich zo snel mogelijk wegmaken, Ef. 5:11: *En hebt geen gemeenschap met de onvruchtbare werken der duisternis, maar bestraft ze ook veeleer*. Spreken onbekeerden niet tegen of zijn zij tenminste nog enigszins gezeggelijk en heeft men een bijzondere betrekking op hen, dan moet men de gelegenheden met wijsheid waarnemen om hun enig nut naar de ziel toe te brengen. Hierin moet men niet moedeloos worden, maar aanhouden en gedenken dat God Zijn tijd heeft en dat het niet door kracht of geweld gedaan kan worden, maar dat de Geest van de Heere de verandering moet werken. Het weglopen en zich geheel onttrekken voldoet niet aan de verplichting. Is men liever bij Godzaligen, men moet zijn zin hierin wel eens om de wil van de Heere verloochenen. Kan men met Godzaligen gemakkelijker verkeren, dat doet niets. Men moet het oog op de Heere en Zijn kracht hebben en niet te zeer op zijn gemak gezet zijn. Komt men vaak uit de omgang met onbekeerden met een bloedende en beschuldigende consciëntie, dan moet men het zijn eigen onvoorzichtigheid en nalatigheid te last leggen. Gelovigen moeten dan wel toezien om de koninklijke weg hierin te houden.

Vr. Waarvoor ten zevende?

Antw. Voor ongeregeld en nutteloos samenkomen. Wij hebben hier het oog niet gezet op de samenkomsten van de vromen om van Goddelijke zaken geregeld te handelen. Deze hebben wij aangeprezen in onze *Praktijk des Christendoms*, V deel, 2^e hoofdstuk, par. 7. Maar wij zien hier op het samenkomen bij tijden en gelegenheden in het algemeen.

Dit geschiedt nu ongeregeld, als men ontijdig samenkomt op tijden waarop men tot andere dingen geroepen wordt; als men al te vaak samenkomt, zodat het beroep en andere werkzaamheden die men in zijn huis en binnenkamers te verrichten heeft, verwaarloosd worden. Als men te lang, zelfs wel tot laat in de nacht bij elkaar blijft en dat niet slechts een en ander reis, maar daarvan een gewoonte maakt, waardoor veroorzaakt wordt dat men zich of de nodige rust moet onttrekken, of de avond- en morgenhuisoefeningen nalaten of ze slaperig en haastig verrichten.

Het geschiedt nutteloos als men zich met deze en gene omstandigheden en voorvallen de hele tijd van de samenkomsten ophoudt. Het is niet ongeoorloofd met elkaar in zulke gelegenheden te spreken van ambtszaken of van andere dingen die dit leven of deze en gene voorvallen in de wereld betreffen, strekkende zulke samensprekingen en tot een eerlijke uitspanning en tot bevordering van wijsheid en kloekzinnigheid om zich wijselijk en verstandig in de wereld te gedragen. Ondertussen dient men wel aan te merken dat van zulke samensprekingen alle ijdelheid geweerd moet zijn en daaronder deze en gene nuttige aanmerkingen

gemaakt moeten worden en voortgebracht, opdat het hart daaronder niet verijdeld, maar al gedurig naar boven opgeleid wordt. Ook worden zulke samenkomsten nutteloos gemaakt door met elkaar te twisten over zaken die niet van gewicht zijn of die aan beide kanten niet begrepen worden. Zulke krakelingen lopen of op een blote woordenstrijd uit of de driften die daaronder gaande worden, veroorzaken niets anders dan zonden en vervreemding van gemoederen. Dat dan gelovigen zich in de vreze van de Heere voor zulk ongeregeld en nutteloos samenkomen hoeden en dat zij tijdig en behoorlijk zoeken samen te komen en dat telkens beter en stichtelijker.

Vr. Waarvoor ten achtste?

Antw. Voor kleinachting van de Goddelijke waarheden en van de betekenis van het Woord van God. Deze kleinachting bestaat hierin dat men van het onderzoeken van de Goddelijke waarheden en de rechte zin van de Bijbel weinig werk maakt, te veel voet gevende aan het zeggen: Kennis genoeg was er maar praktijk. Deze komt voort:

1. Of uit traagheid, zodat men niet aan het werk wil.

2. Of uit het verval van anderen, die zich op de kennis van de waarheden en op het naspeuren van de rechte zin van het Woord van God uitleggen. Men bespeurt dat deze bij toeval van hun verdorvenheid daaronder tot opgeblazenheid vervallen en hun eerste tederheid verliezen of men laat zich dat tenminste voorstaan. En daarom om die klip te vermijden, zo stoot men zich aan een ander, door het onderzoeken bijna geheel achter te laten, terwijl men uit zulke voorbeelden dit moet leren, dat men naar mate van aanwas in kennis ook tegelijk zoekt in gevoel en Godzaligheid te vorderen.

3. Of uit te veel gezet te zijn op gevoelige aandoeningen. Hierom heeft men meer op met het horen van zulke preken en het lezen van zulke boeken die het gemoed, naar men denkt, meer kunnen bewegen en de tochtelijke aandoeningen aan de gang brengen, dan met zulke preken, gelijk die over de Catechismus, en met zulke boeken die geschikt zijn om de kennis te bevorderen en men zal vlijtiger in die boeken lezen dan in de Bijbel zelf.

4. Of uit de verbeelding dat men uit het aanhoren van de Bijbel en andere boeken over de waarheden geen nut, tenminste geen wezenlijk nut, getrokken heeft als men er niet gevoelig en tochtelijk onder aangedaan is geweest. Daar men denken moest dat men zeker uit het horen en lezen een wezenlijk nut ontvangen heeft, als men daaronder door de verlichting van de Heilige Geest in het begrip van de Goddelijke waarheden en in de rechte zin van de Bijbel nader en dieper is ingeleid, want zo wordt het verstand meer volmaakt en de ziel beter in staat gesteld om onder de bewerking van de Geest verstandiger en redelijker overeenkomstig de gekende zaken te werken. De godsdienst moet immers redelijk zijn, Rom. 12:1, en de rechte praktijk moet uit de kennis voortvloeien. Dat dan gelovigen zich aan genoemde kleinachting niet schuldig maken, maar vlijtig zijn in het onderzoeken van de Goddelijke waarheden en van de rechte zin van de Bijbel, biddende voortdurend tot God met de psalmist uit Ps. 119:18: *Ontdek mij ogen, dat ik aanschouw de wonderen van Uw wet.* Hoe betamelijk, nodig en nuttig dat is hebben wij aangewezen in onze *Praktijk des Christendoms*, II deel, 6^e hoofdstuk.

Vr. Waarvoor ten negende?

Antw. Voor vervreemding van gemoederen ter oorzaak van minder belangrijke verschillende gevoelens. Men moet onderscheid maken tussen verschillende gevoelens: die het fundament omverwerpen en die het niet raken, tenzij dat zij liefdeloos daarheen gebracht of geduid worden. De eerste mag noch moet men verdragen, maar men moet deze behoorlijk en ernstig tegenstaan. En met degenen die ze voorstaan en weigeren zich beter te laten onderrichten, moet men geen gemeenschap of omgang houden of hebben, naar Paulus vermaning, Tit. 3:10: *Verwerp een ketters mens na de eerste en tweede vermaning.* En Johannes les, 2 Joh. vers 10: *Indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvang hem*

niet in huis, en zegt tot hem niet: Zijt gegroet. Hoe fraai zij anders ook kunnen praten van liefde, zelfverloochening, het verval in de kerk, enz. en hoe mooi zij zich uiterlijk in het gedrag ook mogen opdoen.

Maar wat de laatsten betreft, die moet men in elkaar verdragen en overzien met bewaring van liefde, vrede en eenheid. Men moet dezen niet liefdeloos ten ergste duiden, maar hen zoveel mogelijk is in de beste vouw slaan. Men moet de personen die daarin van ons verschillen niet verdacht houden, indien er anders grond is om het goede van hun te hopen en te denken. Men moet hun bevorderingen niet tegenlopen, indien zij buiten dat meer bekwaamheid hebben als anderen, die daarin met ons eens zijn. Altijd heeft men hierin vrijheid van gedachten aan elkaar gegeven en gegund in de kerk. Hoeveel kwaad door al te grote driftheid hierin veroorzaakt is en hoeveel goeds daardoor wel belet is, dat zullen degenen met ons erkennen en beklagen, die het stuk onpartijdig in de vreze van de Heere nagaan. Men denke hier met indruk aan de schone lessen van Paulus, Rom. 14:19: *Zo dan laat ons najagen hetgeen tot den vrede en hetgeen tot de stichting onder elkander dient.* Ef. 4:15: *Maar de waarheid betrachtende in liefde, alleszins zouden opwassen in Hem Die het Hoofd is, namelijk Christus.* Fil. 3:15,16: *Zovelen dan als wij volmaakt zijn, laat ons dit gevoelen; en indien gij iets anderszins gevoelt, ook dat zal u God openbaren. Doch daar wij toe gekomen zijn, laat ons daarin naar denzelven regel wandelen, laat ons hetzelfde gevoelen.* En aan de kostelijke taal van Jakobus, Jak. 3:16,17,18: *Want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle boze handel. Maar de wijsheid die van boven is, die is ten eerste zuiver, daarna vreedzaam, bescheiden, gezeggelijk, vol van barmhartigheid en van goede vruchten, niet partijdig oordelende, en ongeveinsd. En de vrucht der rechtvaardigheid wordt in vrede gezaaid voor degenen die vrede maken.*

Vr. Waarvoor ten tiende?

Antw. Voor elkaar ontijdig in het aangezicht te prijzen en te verheffen. Dat men lopende paarden wel eens de sporen mag geven om ze te laten draven en daarin aan te houden; dat men moedelozen door het voorstel van hun zalige voorrechten, indien er grond toe is, wel een hart onder de riem mag steken; dat Godzaligen weleens, ja laat ik zeggen vaak, van hun tegenwoordige en toekomstige gelukzaligheid met elkaar mogen en moeten gewagen om er zich heilig en nederig over te verheugen met dankzegging aan God en door die blijdschap gesterkt te worden in de Heere, dat spreken we in het allerminst niet tegen, ja wij raden het ten hoogste aan. Maar elkaar ontijdig in het aangezicht te prijzen en te verheffen, dat keuren wij hier af en, naar wij menen, met grond en om gewichtige redenen. Dit geschiedt als men iemand prijst en verheft, of over zijn gaven, bekwaamheden en mate van genade, of over zijn daad, terwijl men in hem bespeurt of immers bespeuren kan, indien men zou opletten, dat hij er reeds zelf al vrij wat van denkt. Als dat prijzen onmatig geschiedt in de tegenwoordigheid van anderen, als het te vaak gedaan wordt en zonder bijgevoegde herinneringen waar alles vandaan komt en van wie men alles te danken heeft, voor zulk prijzen van elkaar hebben gelovigen zich te wachten. Dat is ontijdig, onbetamelijk, gevaarlijk en ten hoogste schadelijk. Zelfs het hart van vromen wil zich vanzelf, vanwege de nog inwonende zonde, wel verheffen en daarom behoeft het helse vuur van hoogmoed niet aangeblazen te worden. Menigeen is, gelijk de ervaring helaas meer dan al te veel leert, daardoor in veel gevallen bedorven en op onbetamelijke en in het oog lopende hoogten gezet. Men moet niet hooggevoelig zijn, maar vrezende. Men moet zich bij de nederigheid houden, men moet zelf zoeken nederig te zijn en te blijven door Gods genade en men moet door onvoorzichtig prijzen anderen geen stof tot hoogmoed verschaffen.

Vr. Waarvoor ten elfde?

Antw. Voor gemaktheid, hetzij in taal, hetzij in gebeden, hetzij in gedragingen, waardoor men aanstoot en gelegenheid geeft dat anderen ons van geveinsdheid

verdacht houden. Hier dienen gelovigen dan weer tegen te waken naar de waarschuwing van de Heiland, Matth. 6:16: *En wanneer gij vast, toont geen droevig gezicht, gelijk de geveinsden; want zij mismaken hun aangezichten, opdat zij van de mensen mogen gezien worden, als zij vasten.* Hun taal, gebeden en gedrag moet natuurlijk, statig, deftig, minlijk, zonder barsheid, ontzaggelijk en eerbied verwekkende zijn. Het kinderachtige moeten zij vermijden en zich hierin ook volwassen gedragen, 1 Tim. 3:2, 1 Petr. 3:8: *Zijt allen vriendelijk.* Zij mogen met hun gebeden wel te kennen geven dat zij onder druk van God zijn en leven, maar zonder gemaaktheid en dus met wijsheid en voorzichtigheid.

Vr. Hoe heeft men zich te gedragen omtrent degenen die zich aan één of ander van de opgetelde zonden en gebreken zeker schuldig maken?

Antw. Op deze wijze:

1. Men heeft wel toe te zien dat men zulke personen daarom niet meteen veroordeelt. Dat is van het ene uiterste in het andere vallen. Iemand om deze en gene bijzondere kwade daden te veroordelen is een lichtvaardig oordelen. Wie David had zien vallen in overspel en doodslag en Petrus in een driemaalige verloochening van zijn Meester, zou die hebben durven denken dat David en Petrus huichelaars waren? Zou hij zich niet aan een gruwelijk lichtvaardig oordeel hebben schuldig gemaakt?

2. Men heeft zich wel te hoeden dat men even daarom van de ware godsvrucht en voorstanders zelf niet kwalijk spreekt. Ware godsvrucht is op de Bijbel gegrond. Wie dan kwalijk van hen spreekt, die spreekt kwalijk van de Bijbel, ja van God Zelf, Die door ingeven van Zijn Geest de Bijbel door heilige mannen heeft laten beschrijven. Is dat niet verschrikkelijk? Zijn er geveinsden onder degenen die voor vromen doorgaan of gehouden willen worden, gelijk er zeker zijn, wat raakt dat de ware vrome? Mogen die daarom over één kam geschoren worden? Is dat niet de onredelijkheid zelve?

3. Gelijk men op de genoemde personen niet te laag mag vallen, zo moet men aan de andere kant niet ten gunste van hun wanbedrijf spreken en hen op allerlei wijze proberen te verontschuldigen uit vrees dat men ons de rug zal toekeren en verdacht houden. Maar men moet het afkeuren, met een ernstige bescheidenheid tegenspreken, hen met zachtmoedigheid daarover bestraffen en daarvan afmanen, Gal. 6:1: *Broeders, indien ook een mens overvallen ware door enige misdaad, gij, die geestelijk zijt, brengt den zodanige terecht met den geest der zachtmoedigheid.* Wat er ook van komen moge, denkende aan Paulus woorden, 1 Kor. 4:4: *Want ik ben mijzelf van geen ding bewust, doch ik ben daardoor niet gerechtvaardigd; maar Die mij oordeelt is de Heere.*

4. Men moet God bidden in Christus Naam, dat Hij Zijn volk, Zijn echte en oprechte gunstgenoten voor zulke en andere zonden en gebreken genadig behoede, of hun het hoofd eruit doen opsteken, en dat Hij Zijn Jeruzalem stelle tot een lof op aarde. Zo doe de HEERE!

AMEN! AMEN!